

Sebestyén Mihály

A világ közepe

TARTALOM

EBÉDIDŐ

A KERESZTELŐMEDENCE

KONYHACSATÁK

A PISAI FERDETORONY MÁSA

AZ EREDENDŐ BŰN NYOMÁBAN

TULIPÁNOK KÖZÉ REJTVE

ÜNIGE A KÉTFEJŰ BABA

ZÖLDCSÜTÖRTÖK

EBÉDIDŐ

Tudom, tudom, vannak családok, civilszervezetek, csoportok, rétegek, sőt osztályok, amelyek számára az efféle időtöltés szent, megingathatatlan. Klasszikus merevülésben: amint az ebédlő nagy órája (még Napóleontól kapta ajándékba a családfő dédapjának párbajsegéde, császári és királyi komornyik, az austerlitzi csata előestéjén, amikor minden franciák császára magabiztosan tört a birodalom szíve felé, ott állott Csehország határán, a bohémek pediglen otthon ültek és ebédeltek, tanácstalanok voltak, vajon ez az utolsó nyugodt étkezés, elkölthetik-e még teljes biztonságban mind a három fogás plusz előételt, vagy máris köthetik fel a híres, tisztabőr nyúlcsipőt, amelyből később a cseh lábbeli-ipar fejlődött ki, és hőseink is két évente a *Dom Obuvy*-ban hódolnak majd cipőfetisizmusuknak, ez azért még mégis távolabb lesz, a huszadik század második felében, a távoli és vadromantikusban), tehát a falióra elüti a déli tizenkettőt, Fruzsinka, az örök cseléd - esetileg szobalány - behozza a gőzölgő tálat, benne úszkál az aranykonvenció és csillogó tallérjai, a polgári állandóság. A mindennapi húsleves arany középútja a hiányzó polgári középosztállyal egyívásúan.

Ha voltál Austerlitzben vagy a *Dom Obuvy*-ban, a cipők házában, az egykori Bata-üzletházban Prágában a Vencel-tér alsó végén, tudod, miről beszélek, vagy annyira művelt és ismered a nemzeti fejlődésből adódó hiányok, veszteségek fölött érzett bánatunkat. Át is érezheted, de lefogadom, hogy nem voltál Nagyszentjánosban, ahol az ebédidő megítélése, jobban mondva megélése nem egyértelmű, még helyesebben szólva nem egyöntetű. Öntetű. (Esetleg: Ön, tetű.) Számptalan szóbeli játéklehetőség kínálkozik, amellyel csak azt akarom leplezni, hogy nem tudom meghatódottság nélkül folytatni soraimat. Lélegzetvételnymi szünetet kérek, amíg helyreállítom a *kommunikációs* összeköttetést emlékeim és Nagyszentjános között, melynek szülöttje vagyok.

Szépszámmal akadnak efféle ebédidőhöz kötött jobb családok városunkban is. Nálunk ennek nem volt jelentősége, ámbátor, ha az őseim hazatértek délben (három és négy között) a csatákból, történelemből, sikerkaszálokról és kapálók közül, a fajtanemesítésből vagy a szégyenpadról - mikor miből volt egyszerűbb megélni (a dolgokat túlélni, átvészelni, kifeküdni) - akkor felharsant a kézmosásra intő műezzin imája, a lakásban az éppen ketyegő folyományok odafigytek a pillanatnyi állapothoz, megmerevedtek, mint frontvonalak az ideiglenes békekötés pillanatában. Elindultunk a sustorgások, csöpörészések és vízsugarak titokzatos hona felé, szappanok haboztak, törülközők nedvesedtek, fésűk boronáltak és majdnem előírászerűen elfoglaltuk helyünket az ebédlőasztal körül, ahol valaki az ősök közül elmondta magánimáját. Mi többiek lesütött szemmel magunk elé néztünk; a külső szemlélő számára tettünk könnyen összetéveszthetővé vált a magába szállással, holott valójában az ellenkezője történt: mi már kinéztük, kiszámítottuk a nagy sakkozók hidegfejűségével, melyik selejtesebb darab jut majd nekünk egy tekintélyelvű elosztás nyomán. Csak annak tudtunk szívből örülni, hogy voltak még nálunk is gyengébben jegyzett pacik, akikre senki sem fogadott, míg mi a belső versenystállóhoz tartozók a bukiknál egy a kettőhöz állottunk, ha úgy vesszük.

Az elosztást követő csendes elégedettség (magánlázas) további borbélypercekre némaságot szült, de amint növekedett az atmoszférus nyomás tengerszintre átszámított értéke, úgy szabadultunk fel és meg elő- és utóítéleteinktől, váltunk egyre beszédesebbekké, egyetlen történetet sem lehetett eleitől a végéig elmesélni, mindig közbeszólt valaki, a telefon csöngetése vágta apró darabokra a narrátor kedvét és a történet logikáját, belerikkantottak, megkérdezték, ki hagyta szerteszét a papucsát az előszobában, miért ment át a Vörös-tengeren Mózes a zsidókkal, és hol van a vajaskenyér-tartó motorja, a szegecselőgép vagy Managua.

Így hát felnőtt korunkra megteltünk komplexusokkal (sajnos nem kereskedelmiekkel, hanem lelkiekkel), befejezetlen sztorikkal, amiket utóbb saját magunknak kellett befejeznünk, ezért váltak többen is sorainkból levél-, dolgozat- és történelmi jóváírókká, vagy maga a *Historia Magistra Vitae* fejezte be a narratívumot a maga szokott tragikus, komédiába/közönybe fulladó módján.

Az ebédek alatt rengeteg kenyér fogyott - rendszerint fekete, mert erre esküdtek a leszármaztatók és a vétlen leszármazottak -, a szalvéták viszont szinte érintetlenül érték meg az ebédidő végét, tulajdonképpen csak a nálunk vendégeskedők vették használatba, ebből tudtuk, hány idegen ült asztalunknál aznap. Mi többiek rendszerint a zsebkendőbe töröltük a szaftot, paradicsomszószt, a sajtos laska (túrós csusza, ha jobban tetszik) nyolc napon túl gyógyuló csomós maradványait, és mert akkoriban nem voltak még csodamosószerek (szappanoperák és hirdetéssel tarkított thrillerek, sőt a tévé is csak Amerikára volt korlátozva), ezért szoba- és konyhalányaink, az időről-időre berendelt mosónőink (Ilonka és/vagy Margit a Méntelep utcából) szapulták, mosták, tisztálták, kékitőzték az ég esővizében zsebkendőinket fakulástól szakadásig. Ennek következtében karácsonykor (illetve az őt helyettesítő télifa ünnepkor) rendszerint mindenki kapott egy sorozat álomszép csehszlovák vászonzsebkendőt. Mikor utóbb ott jártunk a 20. század hatvanas-hetvenes éveiben a *Dom Obuvy* földszintjén pillanatnyi ötlettől rángatva, magunk is rengeteg zsebkendőt vásároltunk. Leginkább azért, hogy búcsút intsünk velük a 20. századnak, amely érzésünk szerint lassan, de megfordíthatatlanul kihátrált a lábunk alól és érveink közül. Nem volt ok, amely miatt marasztalni akartuk volna körünkben, ugyanis „köreink” felbomlottak, az ebédek lassan három, utóbb két, majd egyszemélyesek lettek, végül teljesen elenyésztek a személytelen-szagtalan és hideg gyorsbüfék istenverése alatt.

Kenyér mindenhez dukált, nem tudtak elrettenteni sem az emelkedő kenyérárak (ámbátor az egymást követő hisztérikus rendszerek roppant ügyeltek az alapvető élelmiszerek kereset-arányos árszintnövelésének mértékére), sem az időről-időre, a divathullámokat is áttörő észszerű fogyókúra-ajánlások. Senki sem tudott bennünket eltántorítani. És amikor ugyancsak a múlt század hetvenes éveiben kiléptünk a már sokszor emlegetett *Dom Obuvy* forgóajtaján és elindultunk valahová étkezni - a *fő hogy melegétel legyen a gyomrunkban!* jelmondattól üzötten - akkor rendszerint alig vagy mikroszkópon át pompásan megfigyelhető kenyérszeletkéket szolgáltak fel; többszöri kérés után is vonakodtak kiadni a gyomornedvek követelte többletet, akár a csehszlovákok Bohémiájára, akár az endékások Német Nagyon Demokratikus Deutschlandjára akarnék visszagondolni; fel is bomlott ill. eltűnt a térképről rövidesen mindkettő, legfőképpen a jelzett viszonyok visszásságából adódóan; ki hallott már olyat, hogy kenyérmegvonás...?!!

A leves a konzervatív hagyományörzés és nagyszentjánosiasság (*i. e.* erdélyiség) oltárán gyújtott áldozat gyanánt gőzölgött házunkban. Volt krumpli- és hagymaleves, paszuly- és meggyleves, pacal-csorba és húsgombóc csorba, zöldségleves, hús- vagy erőleves, paradicsom- és gulyásleves. Varjúháj-leves, kukoricán hizlalt seregély-leves és tintahal csorba. Mikor minek keresztelte hirtelen felindulásból Apánk. Ha jól belegondolok: senki sem rajongott a levesekért, de elképzelhetetlen volt, hogy a polgári létforma (meglehetősen gyatra) zománcával befuttatott família étrendjéből kimaradjanak a levesek (és csorbák). Kivételt csak a fuszuly- és krumpli-, illetve a gyümölcslevesek képezték. Igaz Apánk, a hagyománytörő és megzabolázhatatlan a gyümölcsleveseket felekezeti meggondolásból nem az előétel után, hanem éppenséggel étkezészáróként fogyasztotta, sőt ezek után már nem is vett magához a cukrásztésztából, holott mindig az ő kedvencét (dobostorta, rigójancsi, vagy Oblomov-szelet) sütötte Anyánk.

A *ciorba* Apánk megállapítása szerint a legjobb román étel volt (mi pedig elég toleránsnak mutattuk magunkat), azért a legeredetibb román étek, mert a zöldséget benne csak egyszer kellett megsavanyítva belefőzni a lébe még 1859-ben, amikor a Dunai Fejedelemségek a nagyhatalmak kifejezett tiltása ellenére is egyesültek, és Cuza fejedelem csak naponta rátöltött, azóta is ezt utánozzák utódaik (államférfiak, miniszterek, városatyák, főszakácsok, konyhalányok, dilettánsok), a vizet a másnapi *ciorbá*hoz utánaöntik. (Próbált.)

Csak mint érdekességet jegyzem meg - nem kell holnapra megtanulni, kisebb betűkkel olvasható az olvasókönyv 210-211. oldalán, figyelsz, édes fiam Hajdár-Zajzon-Fekete?!! -, hogy az említett szoc. beltábori kirándulások alkalmával a messze idegenben valami kényszerességnak engedve, amely mögött felsejlett az anyaműezzin buzgó imádsága, mégiscsak rendeltünk leveseket, már amelyeket a csehszlovák vagy *endéká* (NDK) nyelvű étlapokon ismerni, felismerni véltünk, és rendszerint nem is csalódtunk. De helyesebb, ha azt állítjuk: nem figyeltünk fel az étlapon szereplő keresztény Európa leveleinek alapvető másságára. Mindeközben ugyanis az asztalunk mellvédje mögött végre felpróbálhattuk komótosan a vásárolt cipőt. A lábra illesztés mikéntje, az a jogos izgalom, hogy a hamarjában megvásárolt pár most a kifizetettség vissza nem fordítható és végleges állapotában megcsalhat, minden mást elnyomott. A levesek szétáztak íz nélkül az ínyünkön. Szorongtunk, féltünk, a szégyenbélyeg ott égett az arcunk bőre alatt kitörésre készen, izzadt a tenyerünk és kétszer is meggondoltuk, amíg sarkinkkal ráereszkedtünk a cipő kérégre, majd továbbnyomultunk befelé, alig akartuk összerándult lábujjainkat kiegyenesíteni, elterpeszkedni az orr magasabb (alacsonyabb/szűkebb) barlangüregében, végül felállni és néhány sántító fállabas lépést tenni az asztalok között. Rendszerint elfelejtettünk cipőkanalat hozni magunkkal, csak az utolsó közös utunkon vettünk egy hosszúnyelű csizmahúzó, de akkor már házasságunk recsegett-ropogott, akárcsak a csehszlovák köztársaság *Domája* vagy az *endéká* dumája. Tulajdonképpen még ekkor sem vallottuk be egymásnak, magunknak, hogy pocskéul vásároltunk, s amikor kockázat ide, szégyen oda, nyilvánvalóvá vált előttünk, hogy a csehszlovák szupercipő kicsi, szűk, nyomja a bűtykeinket, lötyög a lábunkon, veszedelmesen hamar megtört, beráncolt a hajóorr sima zománca, még ezek után is csak éjfél körül - hónapokkal később - ismertük be, sajnos csúfos kudarccal végződött legutóbbi vásárlásunk (házasságunk); ki tudja, mikor jutunk útlevéhez ismét, kár, hogy nem hallgattunk a jó öslényekre, akik otthon a Dermatában és gyarmatában akartak nekünk cipőt venni felügyelet mellett; készek voltak önzetlenül lebeszélni minket a tetszetős, de alapjaiban hamisan meghitt ragyogásról, útmutatásaik alapján kényelmes és soha igazán nem tetsző cipővel gazdagodhatott volna ruha és lábbeli-tárunk, hol lassankint annyi cipő (fél, egész, negyed, háromfértályos) állt, mint a British Múzeum Könyvtárának Kelet-Európai Referenciatermében a kötetek száma. Amott az albioni ködös lājbreriben természetesen egy nagyszentjánosi lány dolgozik (Jennifer), ő - mondanom sem kell - egy csehszlovák út alkalmával szívódott fel, s így a dolgok csöppet sem véletlenül történnek velünk, hiszen ő is volt előzőleg a *Dom Obuvy*-ba, csak hogy nagyravágyó volt, és áthajózott a Csatornán Bata úr új hazájába Angliába, a szigeteken most ragyogó trottőr-cipőket visel. *Nem nyafognék, de most már késő*, mondta ki helyettünk az ítéletet a költő és az idő, az európai. (Sima bontó-perünk volt. Közös megegyezéssel.)

El kell tekintenünk attól, hogy a főétkezés főfogását külön is taglaljuk, nincs rá terünk és elég emlékezetegységünk. Húsok és mártások, köretek, tésztás ételek és tejfölös megváltások, zöldség-gyümölcs-és-füves ligetek, reformelvű újítások (mérsékelten), római tálás vagy sült, abált, mángorolt, fűszerezett készítmények egyaránt élénk kerültek. Az előkóstolás apánk dolga volt, majd utána közvetlenül anyai nagyanyánk következett, s csak ezek után rakodott ki a vendég tányérjára a szolgálatos tálaló. A vendégek között megfordult nálunk számos jelentős és köztiszteletben álló nagyszentjánosi személyiség, közéletiek és magánlak-sértők, kedves

nővérek. És élsportolók: például *Piczege Pórec*, nemzetközi kuglibajnok, *Csirke Balázs* birkózó, *Cicis Tódor*, európai sakknagymester, a Botvinik-Tal mérkőzés jobb partbírája. Atyám ezeknek a nagyszentjánosi szakosztályoknak volt elnöke egy időben (szimultán), persze minden tiszteletdíj nélkül. A sportolóknak örültünk a legjobban, ugyanis ilyenkor mindenki reájuk tapadt, ők pedig szép kerek mondatokban beszámoltak a legutóbbi világversenyekről, ahonnan rengeteg éremmel, oklevéllel, első-harmadik helyezéssel tértek haza, fáradhatatlanul öregbítve városunk, hazánk vagy éppenséggel Eurázsia hírnevét. Volt úgy, hogy az ebédidő alatt a teljes éremkollekciót meg lehetett tekinteni a másik szobában, a diplomák bekeretezeten a falakon függtek. Nagyszentjános lakóinak szabad bejárásuk volt a házukba, szemügyre vehették a dicsőség, hírnév újabb bizonyítékait. Annak is örvendeztünk, hogy ilyenkor a felnőttek nem beszéltek bele egymás szövegeibe, végre kerekded történetek gurultak elénk, telepedtek tányérunk szélére, amivel másnap el lehetett dicsekedni a suliban. Emezek bezzeg nem voltak tiltott értesülések, éppenséggel bíztattak minket, hogy vigyük hírül, dagasszuk honfitársaink kebelét, amelyet a napi gondok folyton apasztottak, csirkésítettek volna.

Az volt a csúcs, amikor valamelyik világlap tudósítója is velünk ebédelt, titokban bekapcsolhatta táskamagnóját (nem volt nagyobb egy sportzsáknál) és felvehette, mondjuk Csirke Balázs legfrissebb bravúrájának hiteles történetét. Másnap aztán mindenki olvashatta *Gazetta lo Sporto* színes mellékletében.

Mindig úgy indultunk külföldre, hogy tudtuk, a két-három ország valamelyikében e percben hány nagyszentjánosi sportoló verseng az elsőségért, elmentünk a viadalra, eleve félretettünk a jegyre némi pénzt, tapsoltunk nekik, bekiabáltunk magyarul, érdekes, mindig meg is hallották a magányos honfitársak önzetlen biztatását. Azt hiszem felettébb kedvesen esett szívüknek az a cérnavékony szál, amely abban a pillanatban Nagyszentjános szabad királyi és fürdővároshoz kötötte őket, hisz lelkesítésünk amolyan váratlan erőtartálynak bizonyult, ebből töltekezve lecsavarták az ellenfelet, lekapták egyetlen gurítással az összes fát, vagy olyan cselelt alkalmaztak, amelyet azonnal bejegyeztek a kommentátorok a sakk aranykönyvébe, mint jellegzetes nagyszentjánosi nyitócselt vagy záró lépést, királynő-áldozatot. A 20. század mondott évtizedeiben minden sportcsarnokban, nemzetközi pályán otthonosan mozogtunk, volt ahol előre köszöntek nekünk, megjelent a képünk a helyi sportlapokban, egyszer egy svéd újságíró még interjút is akart velünk készíteni, de feleségem azt mondta, tudja, uram, mi még haza szeretnénk térni, s amikor a viking értetlenkedve kérdezte, de miért, miért, akkor egyszerűen faképnél hagytuk. Mondják meg, most álljunk oda megmagyarázni ennek a derék észak-európai fókámnak, a mi kelet-őserdei történetünk alapvonásait, *Die Grundlagen-jét?!)*

Egymás között maradva, a családi bástyák fedezékében soha szabályszerűen, vagyis déli tizenkettőkor senkinek nem jutott ideje ebédhez ülni. Vasárnap későn tápázkodtunk fel, bőségesen megreggeliztünk, olykor csak délután öt felé került sor az ünnepibb terítékosztásra, ha éppen nem mentünk ki, mi férfiak a meccsre. Egyetlen maró fájdalmunk volt, a nagyszentjánosi *Törekvés* (a valamikor nagynevű Nagyszentjánosi Torna Club NTC) tartósan gyenge szereplése. Ennek dacára, amikor a csapat hazai pályán játszott (az NB 4-ben), mindig kiültünk biztatni a fiúkat. A foci mindannyiunk szívügye volt, mégsem ebédelt soha egyetlen labdarúgó sem nálunk. Nem gondoltunk szándékosságra, idegenkezűségre, úgy magyaráztuk, hogy a focisták amolyan maguknak való alakok, legtöbbször idegenlégiósok, Simléderről, Kisbakancsból vagy Tódorfalváról szerződötetett falusi fickók, akik mire beleszokhattak volna Nagyszentjános szédítő urbanizmusába, már ki is öregedtek a csapatból és mehettek vissza művezetőnek a sajtuszagosítóba, a vaklovas istállóba almozónak, vagy rajoni edzőnek a mycsirigai *Proletárökölhöz*. Mégis örülten vonzódtunk a sportok sportjához, a királysporthoz. Apánk szeretett volna legalább egyszer egy a foci bajnokságon nyert érmét is kiállítani, de még a megyei csempionok sem lettünk soha sem. Átok ült rajtunk, teljes joggal állítottuk, és ennek az

ellenkezőjéről a mai napig sem tudtak bennünket az elfogult bennszülötteket meggyőzni. Nem az egymást követő csapatok, edzők és nyilatkozatok, még kevésbé a fegyelmi intézkedések, átszervezések, cserék, kombinációk és az aranycsapatról szóló nosztalgiaikötetek.

Adós vagyok az ellenpéldával. Hiszen Nagyszentjánoson mindenre találunk mintát és ellenpéldázatot egyaránt. Szabályos város, ahol az élet számtalan változatot gyöngyözött ki magából, nem elégedett meg egyik-vagy másik változat eluralkodásával, hanem *dialektikusan* kitermelte az ellenlábast is, hogy egyensúlyt teremtsen jó és gonosz, szép és rusnya, emelkedett és alpári, égi és pokoli között. Igaz az értékek tündérkedő kedve, síkossága miatt, soha sem tudhatjuk biztosan, melyik a jó és melyik az alávaló; kinek-kinek maga tiszte eldönteni azt az elbeszélés végéig. Igyekeztünk a pártatlanság talárjában járni-kelni, perbeszédet tartani (védők oldalán állunk, végtére is, mi vagyunk a felperesek), s ha néhol hangunk felforrósodott, avagy jeges szél süvített szánkából, hidd el nyájas, nem a mi akaratumk a vétkes ebben, hanem honszerelmünk, a letagadhatatlan.

Valahol korábban macskakörmök közé kaparintottuk a *köreink* kifejezést, holott egyáltalán nem volt abban semmi bántó. Így épült fel a valamikori szabad királyi és fürdőváros társadalma, a jobbak birodalma, a kiválók főtere, ezt folytattuk mi is a felső száz legjobbal egyetemben. Több társaság (klub), körülbelül azonos értékrendek mentén csoportozva alkotott nem túl tágas köröket. Apró eltérésekben *különböztek* egymástól: a vagyon mértéke, a megszerezhető (helyi és vidékünkön adódó) előnyök matematikai összege, elit-tudat élessége, jótékonyági ráta, pártérdekeltség, származási homályok és makulák eltagadhatóságának ködsűrűsége, baklövések és hőstettek egyenlegének biztonságos egyensúlya, utca, házszám, emeletek, konyhák kiválósága (a birtokolt receptkönyvek régisége és nem utolsó sorban eredetisége, a családhoz köthető bizonyított forrástisztasága), a lakások belvilágának antik hangsúlyozottsága, műtárgyak, gyűjtőszenvedély, pompás feleség (versenyistálló, lovak, fajkutyák, Afrika-vadászat, házi zsidók ebben a fogyó sorrendben - sajnos megvalósíthatatlanul, tekintettel a megváltozott politikai környezetre), ritka betegségek kizárólagos birtoklása... Azt gondolom, így visszaolvasva, egyetlen polgári érték sem maradt ki a felsorolásból. És persze annak felemlgetése kebszorongatóan, mintegy háttérben sejtetve, hogy mi mindent vettek el az embertől *ezek*.

E kívánalmaknak mindenben megfelelt dr. Sőreghy, a városi főorvos, kórházigazgató, több levantei és bizánci orvosi társaság tagja, a párizsi Sorbonne egyszemeszteres valamikori hallgatója. Egész pontosan kisberezki és mándornoki Sőreghy Layos. Na hallod, ha valaki a keresztnevét manapság Ferencz formában írhatja, dr. Sőreghyt sem akadályozta meg a kor, hogy még egy ipszilonnal egyénítse azt a nevet, melyet oly sok francia király viselt. Idegen nyelvű névjegyein ő is *Louis d'Or de Soeregh* volt. A köztársasági érzelmű Kossuth nevének emlegetése köreibe nem aratott osztatlan tetszést. Főleg amióta kiderült, hogy a komcsik rádiója is a Kossuth nevét vette fel... Micsoda szerencse, hogy a Petőfit nem lehetett városunkban fogni a közbekéklő havasok folyományaként.

Szigorú elzártágban éltek, városszerte emlegették Sőreghy dr. esetét a purifikátorral, aki kérdőre vonta a főorvos urat, miért hallgatta el a Párt előtt, hogy annak előtte száz hold földjük volt. Ekkor húzta ki magát a doktor, kirúgva maga alól a Tonet-széket, és sértett göggel vágta oda a szegény paraszti származású terminátornak: „*kikérem magamnak, nekünk nem száz, hanem kétezer holdunk volt anno dacumál. Zsíros bánáti földben.*” Ez a *dacumál* halálos volt, mert senki sem találta meg az idegen szavak szótárában, csak az a kár, hogy nem lehetett raccsolva mondani.

Felesége, pontban déli tizenkettőkor (természetesen a budapesti időt véve alapul) feltálalta a párolgó, gőzölgő, puha, ropogós, ínycsiklandozó, nyálcsordító és pompás, valamint finom, ízletes, páratlan, eredeti, hamisítatlan, a mesterszakácsok remekeivel vetekedő ebédet: csipegető, előétel, leves, főétel hússal vagy valami kalóriaszegény költemény egyenértékkel, desszert, édesség, kávé, sajt, szivar a könyvtárszobában, s a Balkán varázsának engedve - hiszen Nagyszentjánost a gazdag balkáni kalmárok is gyakran fölkeresték a múltban híres vásárai okán - egy kis csokoládé-, rózsza- vagy gyümölcsörbetet is kanalizott a főorvos, majd tíz (soha ennél több) percet kinyújtózva elernyed, és felpattanva ruganyos léptekkel visszatért a városi főkórházba. Az egész ceremónikus művelet nem rabolt hetven percnél többet; fél háromkor már kérte aznapi harmadik és egyben utolsó kávéját cukor nélkül, sok tejszínnel, és rendelt, mint Korányi, Porjesz és Jean-Armand de Saintcour professzorok, példaképei a Szent János (László) és a Salézi Szent Ferenc klinikákról.

Szalvéta, damasztabrosz, ezüst étkészlet, porcelánok mesterjeggyel a fenekükön (nem Sőreghyékén, hanem a tányérok, tálak, csészék alján), a falakon húzott csendéletek és egy-két szénrajz Rippl-Rónaitól, csak szerényen. Gyertyafény, pezsgő vagy francia borok, kis konyak (brandy) előítatáshoz. Ehhez képest a mi családunk maga volt a gorkiji proletárkonyha törül metszett durva hedonizmusában.

Nem győzöm hangsúlyozni, szigorú izolációban éltek, kevesek jártak hozzájuk, ámbátor meséltek azokról az orgiákról, amelyeket a főorvos rendez a kórházban, de azok inkább kanmuriknak minősültek és a város jóízűen hunyorgott emlegetésükre. A házukban történetekről mindig értesültünk. Közös mosónőink vagy más hírszerzők (fodrász, borbély, kórházi ápoló, manikűrös lány, mészáros, tejes, masszírtündér stb.) járták a várost és folyamatosan tették közzé Sőregérék belpolitikáját. Mert hogy anyánk ötletére a város csak *sőregéreként* emlegette őket.

Talán eddigi szavaimból is kitetszik, valamilyen pókhálós régi okra visszavezethetően a két család nem volt jóban egymással, nem jártak össze. A régi ok háttéréből anyagi természetű tisztátalanságot véltem kihámozni, meg nem adott, eltagadott tartozást, kártyaadósságot az aranyidőkből. Végére zsengeként nem különösebben érdekelt, ma már ki sem deríthetném, tekintve, hogy Nagyszentjános közönsége kicserélődött annyi évtized során. Na persze, nem estek egymásnak a férfiak az utcán, s az asszonyok sem rikoltoztak egymásra sértő titkokat a piacon, a fodrásznál, a strandon. Ám ha egy színházi bemutatón egymás mellé ültette őket a szeszély, sors, kisvárosi gonoszkodás, akkor megfeszülve várták, melyik famíliafő szalad vissza a pénztárba becserélni hátrányosabb, de mégis levegősebb helyre jegyüket. Rendszerint mi vesztítettünk, a mi türelmünk bizonyult végesnek. A családok egymásnak betartottak, mondaná valaki, pedig még a közös mosónőikön sem esett soha élesebb szó, csak mindenki tudta, nem szabad a két társaságot, kört egyszerre egy helyen, egyazon oldalon, napon emlegetni.

Ja és persze, Sőreghy C. Csele, a legnagyobbik fiúk, nálunk a bezzeg-gyerekek súlycsoportjában szerepelt. Ha nyaralni mentünk, legszívesebben egy pokrócon olvasgattunk, ám Csele csodákat művelt: mi megmáztunk egy dombot, ő már fél keréken karikázott a barackosi vízlépcső védőgátjának korlátján és közben latin nyelvű zsoltárokat dúdolt, mikor mi az iskolában az első orosz nyelvelckét vettük, a Csele-legény már az angol rendhagyókat hagyta el rendre. Egyszer találkoztunk vele Prágában, a *Dom Obuvy*-ből jött ki, lábán gyönyörű sárga bakancs, mint Tom Jonesnak a BBC-ben, és indult Lengyelországon át Stockholmba, ahol végleg eltűnt a szemünk elől, állítólag jeges lappokat tanít vérmedvéül, így készítve fel a széleket az eu-csatlakozásra. Mi még erre sem voltunk képesek...

Fellélegeztem, bevallhatom, amikor Csele kisurrant az életünkből, de Apa soha nem tudta megbocsátani a főorvos úrnak azt a bizonyos árulást. Nem, nem pontos a kijelentés. Az árulást maga Piczege Pórecz és a focicsapat követte el. És mennyire egyszerű dolgokon múlik az árulás, milyen kevés kell hozzá, hogy annak érezzük azt az ártatlan (megfontolatlan, emberi gyengeségen múló, véletlen, szinte már jogos) cselekvést, amely embertársainkat pillanatnyi előnyökhöz juttatja.

Apánk tisztában volt: kijárni a mérkőzésre, szurkolni, hadonászni a lelátóról, a szünetben bemenni az öltözőbe és lapsongatni a fiúk hátát, az a dolgok felszínes leképzése, s megint más, ha emberként is bízni kívánjuk őket, beszélni a fejükkal, a lelkükre hatni, felkelteni bennük a nagyszentjánosiasság erényét, a mindhalálig ragaszkodást e városhoz, a klub színeihez, az önfeláldozást, nemes viadalban a küzdeni akarást, végső soron az élet igenlését ott és akkor legjobb erőink szerint. Amúgy is közeledett a tavaszi forduló, jó lett volna, ha a legénység egy kicsit lelkiekben is gazdagodna, mielőtt kilép a zöld gyepre. Na igen, hátra volt még az orvosi vizsgálat, amely a csapatot mintegy habilitálta a jövőviadalra. Nem kevesebbről volt szó ugyanis, mint arról a jogos emberi vágyról, hogy egyszer, édes istenkém csak egyszer, pihenjen meg nálunk a labdarúgó idény végén az NB négyes osztály serlege.

Szólt Piczegének, szombat délre - legközelebb - hozza magával a fiúkat egy kis csevelyre szalonunkba. Nem ígért ebédet, kizárólag egy kis harapnivaló lesz feldobva, semmi túlkínálat, nyögvenyelősök kizárva, állkendős zabálásra nem kell számítani.

Öregeim mégis kitettek magukért. Anyánk kiment a piacra és leöltek hét csirkét, ami elméletileg tizennégy cubákot jelentett tekintettel a teljes keretre, volt egy mosóteknőnyi nokedli paprikás tejfölös lében, könnyű rozé bor és kávé, amit kívánságra bármikor, bármilyen erősségűre megfőznek a berendelt konyhalányok, segédszemélyzet, melléktüzek. Erőleves, túrós gombóc, csúsztatott palacsinta hatféle töltettel. Zucchini-feltét fasírozottal repetára. Ez egy elfogadható minimum.

A megbeszélt időben (!!!), soha nem tudtam meg atyámtól, tulajdonképpen hány órában is állapodtak meg P. P.-vel, kinéztem az ablakon. Az ebédidőt, mint már írtam, fölötté rugalmasan kezelték mezőink. Tételezzük fel, négy óra magaságában - szóltam fontoskodva - kinézel te is az ablakon. Apánk valóban így tett, és hallj csudát, már látszottak mind az aranylábúak. Piczege Pórecz vezette a menetet, libasorba jöttek végig a Fájdalmas Megváltó (akkor már Vörösbecy) sétányon. Az utca embere felismerte bennük Nagyszentjános virtuális büszke-ségeit. A járókelők, az ablakban állók a lelátók közönségévé változtak egy szempillantás alatt. Tapsoltak, fütttyentettek, sikoltoztak, hajrá NTC, hajrá szentjánosbogarak. Apánk kitárta az ablakot, kihajolt, engem is odahívott, anyánk a hátunk mögé állt, csipeszkedett, hogy lásson valamit, s amikor az ablakunkkal egy vonalba értek, P. P. nem nézett fel, a fiúk is lesütötték a szemüket, másfelé fordultak, visszaintettek a szurkolóknak, a csapat fanatikusaiknak... és tovább haladtak, átvágtak az utcán, bizonyára szerenádokat akarnak adni, suttogta visszafordulva apánk anyáknak, de megrökönyödve látnunk adatott, hogy mind belépnek a Söregér ház kapuján, ahol már várták őket.

Elfelejtettem megírni, hogy Layos bácsi, aki közéleti megbízatásokat nem vállalt, a Nagyszentjánosi Torna Club (akkori nevén a *Törekvés*) orvosa volt hivatalból.

A KERESZTELŐMEDENCE

...És akkor még semmit sem mondtunk Kunhardt Lajos keresztelőmedencéjéről, amelyben elégett az egész Kikelet utcai melegedő tervrajza, ugyanis a keresztelőmedencét a hetedik nikáiai zsinat végén tették le a Kunhardték udvarára a katonák; nagy sietve vonultak Nyugatnak; lehettek vagy hatvanan, feketék és fehérek keverten és kissé pityókosan. Hanem azért Kunhardt néni elmormogta, csak úgy magának mondta, hogy *aztán mán meg se tessenek haragudni, mit csináljunk mink ezzel a behemót keresztelőmedencével, talán úsztassunk benne libákat, mert hogy itt mostanában senki sem adja kölcsön a fiát vagy a kisleányát a kereszteléshez, az tutti.*

De mintha senki sem hallgatott volna Kunhardt Ágota néne józan hangjára, mentek tovább a vatikáni fegyveresek. Nem svájci gárdisták voltak, azok lemaradtak egy állítólagos tankcsatában, még kint az Urál legszélén, alig egy hajításnyira Európa végétől. Így mondták később, valójában azonban betértek id. Tokvill Mátyáshoz, hogy beszélgessenek, ugyanis a svájci gárdisták imádnak beszélgetni, csevegni, csacsogni, humorosakat mondani egymásnak, főleg ha idegen hallgatók is jelen vannak az eszmecserén; meg is látszik rajtuk a folytonos jókedv és derű, egyetlen európai sem versenyezhet havasigyopáros mosolyuk illatával. Id. Tokvilléknál, éppen akkor öltek le egy kétszázötz kilós mangalicát, mangálon perzselték meg, a szalmát ui. elvitték a tancsapdák kibélelésére, hogy ne menjenek tönkre a harckocsik, ha beleesnek nyakig-fülig a csapdába. Legid. Tokvill bácsi pálinkázott a böllérmesterrel, Albert Jugó bácsival. (Azzal az Albert Jugó bácsival, aki hatalmas gólt rúgott egyszer a Celtique-nek, de nem hitelesítették, mert Albert Jugó bácsi nem volt leigazolva a brit ligában, csak arra járt és fogadásból rúgott egyet a Celtique Glasgownak huszonhárom évvel korábban.)

Albert Jugó bácsi tótszentlászlai nyaralóját eladta volt Sajgó Lacinak és maga pedig kiköltözött a hegyközségbe. Egy régi mohos borospincében nyitott ecetleparlót és hozzá jártak folyvást a simléderi menyecskék mesterséges megtermékenyítésre és iker-klónozásra. Jó üzlet, amiből Svájcnak is haszna lehet valamikor, amidőn a svájci tehenes gazdák elfelejtenek majd szaporodni, és akkor majd a jólét milka-csokoládéból font kerítéssel fogja művelőinek megbosszulni és viszonzni a gondoskodást, a törődést a szüntelen legeltetést.

Id. Tokvillék hívei voltak a szeparatizmusnak, mert id. Tokvill Mátyás családja a tejszeparátoron gazdagodott meg. Onnan származott rengeteg pénzük, hogy Kunhardték teheneinek tejét dolgozták fel; később, amikor a katonák már régesrégén túl voltak hetedhét határon, összegyűjtötték a vatikáni keresztelőmedencébe a helység tejét, a gépre rávitték a városka minden tehenes gazdájának és fogyasztójának arcképét, adatbázisát, és persze adatlúgját is. Ami savó, író és só pedig kicsapódott, azzal átfestették a jövőről és múltból kialakult helyi elképzeléseket, a maradékból sertést hizlaltak és tálaltak fel disznótoros vacsorákon. Éppen ebből adódott erkölcsi tőkájuk jelentős hányada.

*

A gólnak akkor támadt nem is kívánt, remélt folytatása, amikor Kunhardt Ágota néni kinézett a konyhaablakon és meglátta, hogy jönnek a katonák. Nem zárt alakzatban közeledtek, csak úgy sétálva, hadonászva, füttyögetve, slamposan, mintha máris leszerelték volna őket (vagy kitört volna az általános és relatív béke, a teljes leszerelés és a civil handabandázás); ki volt gombolva a zubbonyuk, sapkájuk a vállpánt alá gyűrve, lóbálták a fegyvereiket, olykor vidáman a levegőbe eresztettek egy sorozatot, nyakukban hatalmas aranykereszt lógott; innen sajdította

(mint utóbb kiderült, helyesen) Ágota néni, hogy a vatikáni titkos hadsereg katonáit látja, akik parancs nélkül is felfedték kilétüket.

Mögöttük két öszvér vontatta kordén jókora ponyvával letakart tárgyat vélt látni a konyhából leسلkedő, de még nem tartotta érdemesnek kiszaladni az uráért, aki fát vágott az udvar végében; teljesen biztos akart lenni a dolgában. A háború megtanította óvatosságra, nem szaladt ki lelkendezve, hazafias révületben egyetlen hadsereg elé sem rózsaszirmokat szórni, tulipánokat, csókokat osztogatni. Igaz, kötszert és meleg pulóvert sem. Meg volt győződve, hogy ezt a háborút éppen olyan könnyen elveszíthetjük, mint ahogyan megnyerhetjük, a papírforma érvényesül (de azt a papírt még senkinek sem mutatták fel), mondta bölcsen id. Tokvill Mátyás a hajnali tejszeparáláskor, s ebben nekik Nagysimléder, Külszentlázár és Tubahajcihő lakóinak igazán semmilyen szerepet sem szántak a harcban álló felek.

Mindenki hallgatott id. Tokvillékre, elvégre ők voltak a három község legbölcsebbjei. Évek óta kitartóan, bár nem sok sikerrel azért harcoltak, hogy a három helységet egyesíthessék, összevonják a megyei hatóságok és így várossá nyilvánítsák Nagyszentpéter néven. Miért esett erre a az összefoglaló névre a választás? Csak.

Tubahajcihő felől jöttek a katonák, a kordé nyikorgott, ahogyan ez egy shakespeari kordéhoz illik. Volt valami határozottan színpadias a jelenetben, ezt Kunhárdtné azonnal felfedezte, anélkül, hogy szavakba tudná foglalni az élményt. A mondatszegénység Nagysimléder lakóira különben is jellemző volt, s majd csak akkor fognak hangot adni legtitkosabb érzületeiknek is, amikor a várossá válás folyamata befejeződik, biztonságos és tartós állapottá válik. Ez ugyanis az urbánus civilizáció egyik áldása. Vagy átka lenne? Id. Tokvillék tagadták az utóbbit, de mi, akik a történelemben már előbbre tartunk, könnyűszerrel hozhatunk példát arra nézve, hogy a kimondott szó, a pontosan kifejezett indulat, bírálat, elégedetlenség vagy csak futó megjegyzés (ajakbiggyesztéstől kisérvé), mennyi bajt zúdított a jövőendő város lakóinak nyakába.

Kunhárdtnét a háború idejére rendkívüli módon fölvtették a Bella Donna cipőnyikorgató művekhez (svájci érdekltség, olcsó munkaerő, alacsonyrendű szakszervezeti mozgalom stb.), amit persze nem szívesen tettek, de végül is megadták magukat, tekintettel arra, hogy Kunhárdtné férje még az első besenyő-alán háborúban súlyosan megsebesült. Meg aztán tartottak a kórosan absztinens Kunhárdt Lajostól, aki híres volt szókimondó durvaságáról és mérhetetlen műveletlenségéről, csak a sebességet és a realista föstményeket szerette.

Nos tudom, most valaki felcsillanó tekintettel ujjong föl: *anyuka, felfedeztem egy ellentmondást az elbeszélésében!* Holott mi nem beszélünk el egymás mellett. A *szókimondás* és az állítólagos *mondatszegénység* nincs egymással ellentétben. Az előbbi akár gondolatszegénységet és lelki sivárságot, elsivatagosodást és ínséget is jelenthet, a második pedig pont az ellenkezőjét, vagyis a szószegények bensőjében éppenséggel pompás barokk paloták is rejtőzködhetnek hevítő érzelmekből, párologó sejtésekből és kivételes lelkiállapotokból felépítve.

A durvalelkű Kunhárdt Lajos egykor a Bella Donna művek vezérigazgatójának hatfogatosát hajtotta. Mindig, ha csak ketten voltak, folyvást korholta a vezérelnőket, de megszervezte számára a legszédületesebb fogadásokat; különben föltétlen hűséget mutatott ura felé, akinek az *anusából lógott ki*, miként azt az egyik katonai kommentátor megjegyezte még a háború elején, midőn a sivárszívű Kunhárdt Lajost elküldték a cipőnyikorgató művektől, mint obsitos kocsist.

*

A katonák tehát lecihelődtek Kunhárdték udvarán. A megrémült bennszülöttek odahívták id. Tokvill Mátyást, az egyetlen, aki idegen nyelveket beszélt a településen (a városiasodás folyamán ez majd másként lesz, tettek szent fogadalmat magukban a nyelvszegény polgárok és parasztok), aki megértette a lakossággal, hogy szó sincs szabadrablásról, fosztogatásról, hadisarcszedésről vagy más efféle sajnálatos atrocitásról, mely különben valahány háború velejárója. Nem akarnak erőszakoskodni, különben is a vatikáni hadsereg híres arról, hogy nem alkalmaznak efféle csirkefogókat. (No persze elegendő markotányos nő és pederasztá kíséri tisztes távolságból a sereget. Dehogyan tartoznak a kötelékhez. Ők csak vannak, türelmesen várnak, amíg a férfiak kimenőt kapnak és mindenki odabújik, ahová ösztönei és ép avagy sérült génjei igazgatják.)

Az id. Tokvillnak mondottakból kiderült, hogy a hadfiak ajándékozni akarnak. Bizonyos jelekből arra lehetett következtetni, hogy egyáltalán nem véletlenül vetődtek Nagysimléderre (a jövőben nagyszentpéteri helytörténetek számára fontos adalékként szolgálанд fél száz évvel később), *ők* és belenézett egy kis noteszbe a kapitány (lehet, hogy vezérezredes volt, senki sem ismerte a rangokat, s a helytörténetek egy része hajlamos volt a magasabb rangokat előnyben részesíteni az esős valósággal szemben) *egy bizonyos Albert Jugót keresnek*. Mindenki meglepődött. A böllérmester, mint tudjuk, Tokvilléknál mulatozott, a gőzölgő marhahússal vegyített enyhén fűszerezett kolbászokat már rúdra fűzte és a szalonnák kikészítéséhez fogott volna.

Valóságos ajándékról van szó, mutogattak a ponyvával letakart tárgyra. Mi már persze nem lepődünk meg, ui. be vagyunk avatva a titokba már az első mondattal. Kunhárdt Lajos kelletlenül befogott, elhajtott Albert Jugó után. Mindjárt mindenkinek rossz hangulata támadt K. L. nyavalygása, durva majomkodása láttán. Tény, hogy nem sokan szerették azt az embert. Igaz a főstménygyűjteményét meg lehetett csudálni a vezérelnöki iroda falain, de csak kevés simléderinek jutott eszébe, hogy abba a nem is képtárba elzarándokoljon. Ma sincs benne a turistakalauzokban.

Albert bácsi kissé kaptatosan állított be. Vidám dalt énekelt szerbül. Szerencsére senki sem értette. Jugó bácsit különben sem tartották számon mint kisebbségit, következésképpen pozitívan sem volt diszkriminálva. Nem bánta (nagyon).

Miről van szó, kérem szépen? kérdezte ennek ellenére tisztelettudóan, mert az egyenruhától tartott.

Nos, maga az az Albert, aki huszonhárom évvel ezelőtt, pontosan szeptember hetedikén a Celtique edzőpályáján azt a szédületes gólt rúgta Elton Marchow kapusnak? Úgy értem azt a gólt, fogadásból, melyet mintha zsinóron rántottak volna el? Azt a védhetetlen, klasszikus nagy bombát? Maga volt az, ember? („Hombre”).

Visszanyelés és néma bólintás volt a válasz. Semmi kétség ő volt. A katona (vezérezredes/kapitány) egy régi fényképet is elővett a belső zsebéből, egy kivágott újságfotót valamelyik vatikáni testnevelési magazinból.

Fogja, jó ember („hombre”), a magáé, s ezzel otthagyták a keresztelőmedencét Kunhárdték udvarán.

Hirtelen váltak köddé, felszálltak, szertefoszlottak, légiessé váltak, mint Simléder és Tubahajcihő határai a jövőben, eltűntek. Nyomuk veszett. Senki nem emlékezett, hogy látta volna őket továbbvonulni a községen. Mintha marslakók jártak volna a községben, UFO-látogatók, földönkívüli vízió kollektív áldozatává vált volna mindenki. Csak a vörös márvány keresztelőmedence volt megfoghatóan, kecsesen és becsvágyóan valóságos.

*

Kunhardt Ágota asszony megjegyzése visszhangtalan maradt. Lajos visszament a kulisszák és mellékszereplők közé, Albert Jugó bácsinak el kellett mesélnie a gólszerzés igaz történetét, id. Tokvillék még idősebbek lettek és váratlanul ráébredtek arra, mi segíthetné a három faluból álló nagyközséget amúgy istenigazából az urbanizáció útján előre. Egy szociális létesítmény, a kegyesszívűség és segítőkészség záloga, mely találkozna az egyház törekvéseivel (minden jelentősebb és történelmi egyháznak hívei voltak a jövő Nagyszentpéter eredeti rurális, rusztikus állapotában is), és a keresztlőmedence szellemével is. Na persze egy idős ember aligha gondol a keresztlőmedence eredendő funkciójára, hiszen az élet befejezése közelebb van hozzá, mint a kezdet, unokáinak keresztsége nem az ő dolga, hanem a szülőké és ebben a tekintetben a községben az ateizmus vajha szedte valaha is vétlen áldozatait. A késő-renaisszánsz Giovanni Bellininek tulajdonított vörös márvány keresztlőmedence kétségtelenül itáliai munka volt, de hogy miként, mely veszedelmeken át került az Urálba, arra nézve alapos kutatásokat kellett volna folytatni a vatikáni és a moszkvai hadilevéltárakban, ami azonban nem látszott a közeljövőben maradéktalanul megvalósíthatónak és ésszerűnek is aligha...

No de hát ez a lényegét egyáltalán nem érinti, ugyanis id. Tokvillék egy huszonöt férőhelyes, melegvizes, vízőblítéses melegedőre gondoltak a Kikelet utcában álló üres Bátor-Terenyei féle telken. Minden községben akad huszonöt melegségre vágyó öreg és hajléktalan, a sors által mostohán kezelt, kallódó egyén, szegény és rokkant, segítséget nélkülöző magányos. Egy szóval mellőzött és hátrányos helyzetű. Idősebb Tokvillék a különböző befektetésekből szép tőkét gyűjtöttek össze, a kiszemelt bankok szolidak és biztonságosak voltak, tisztas kamatot fizettek. Az id. Tokvillék, nem tőzsdéztek, az olyasmit zsidósnak tartották. Nem akarjuk ezzel azt mondani, hogy a liberális id. Tokvill család gyűlölte volna a héber fajt. Csupán jelezni akartuk józanságukat, azt hogy ismerték saját vállalkozó kedvük és merészségük határait, amit semmilyen körülmények között sem akartak megerőszakolni, átlépni. Meghamisították volna saját önazonosságukat, és a községi közvéleményt pedig fölöslegesen zavarták volna meg jól rögzült előítéleteiben. Márpedig egy községben az állandóság a vonzó, ebben különbözik a városok természetes izgatóságától.

Megint itt az ellentmondás! - sikoltozik vidáman az olvasó. Egyik bekezdésben ugyanis a városiasodás apológiáját hordozzák soraink, másokban pedig a rusztikus csönd dicséretét zengjük. Lesütött szemmel bevalljuk elragadott az írás mánia, de kordokumentum gyanánt most már változtatlanul hagyjuk. (Túl remekbe szabott ugyanis, az a néhány sor...)

A községi tanács (önkormányzat) heves szópárbaj, okoskodások, sárdobálás és haragvó zaftos káromkodás után mégiscsak áldását adta id. Tokvill Mátyás felvetésére, de kikötötte, a javaslattevőnek kell teljes egészében megvalósítania az elképzelést, ehhez a község csak a Bátor-Terenyei féle telket szerzi meg az Amerikában élő örökösöktől.

*

A helyi közigazgatás és a bíró állta a szavát, két hónap alatt nyélbe ütötték az alkut, Joe and Kathy Tereny kecmec nélkül ráállt a dologra tizenkilencezer dollárért cserében, és most már id. Tokvill Mátyáson volt a sor, hogy nekiveselkedjen az építkezésnek. Mérnök rengeteg lakott már akkor is Hajcihőn: egymás után vették meg a rozzant vagy takarosabb parasztházakat, kékvályog viskókat, palotásított villákká építették át, emelettel, manzárdal, tornyocskákkal fejezték meg, kertépítő cégekkel terveztették meg az előkertet és a gyümölcsösben felültetett pálmaházban már sokaknak kis ausztrálkomfort eukaliptuszfája is volt.

Id. Tokvill kinézett a szaknévsorból (*Jellow-Blue-Red Pages*) három mérnököt is. Senkit sem ismert, ám akkor sem dőlt be a hatványozottan előforduló címeknek, vaktában bökött rá a nevekre. Meglepődve fedezte fel utóbb, hogy a harmadikat, kilencediket és tizenhetediket választotta ki a sárga-kék-piros lapokról. (Különben ez volt a első három szám azokból, miket évek óta megjátszott az állami lutrin.)

A mérnökök rendre megjelentek, felmérték a terepet, diszkréten érdeklődtek nagybátyám, id. Tokvill Mátyás anyagi háttere felől, számígtattak, hosszabb-rövidebb lépéseket tettek egy szobában, vagy csak álltak szivarozva az őszi ablak előtt, mélyen gondba merülve, töprengtek, hümmögtek, olykor egy-egy számot firkáltak az előkészített papírokra, valami négyzetet felvázoltak, s amikor félóra múlva újra szemügyre vették, *nem, nem, a fenében is, nem*, felkiáltással vágták a kandalló tűzébe, gyúrták zsebre. Majd visszaadták a megbízatást. Jobban mondva, még nem kötöttek szerződést, még előszerződést sem, csupán előzetes ismerkedésre, a feladattal történő afféle kacérkodásra érkeztek id. Tokvillék házához. Elmentek, megfutamodtak. Egyikük, a kék mérnök, bolondnak nevezte id. Tokvill bácsikámat, minek akar ebben a porfészekben aggmenházat. *Inkább terveztessen, uram, ravatalozót*, tette hozzá cinikusan. Rossz a talaj. Nem lehet, nem tudjuk megépíteni, nyilatkozott a másik egy láthatatlan testület nevében. Mindegyik azzal végezte, mit, miért lehetetlen megépíteni, kivitelezni, elérni, megszerezni, elfogadtatni, milyen engedélyek beszerzése lehetetlen, inkább fordítsa a pénzt, arra hogy... és mondtak valami toronymagas hülyeséget, mérnöki agyalágyultságot. Csak a gyáva ráció csókolgatta a tehetetlenség agyaglábait.

Ám de id. Tokvill Márton, a liberalizmus simléderi megtestesítőjét nem olyan fából faragták. Jelleméből következett, hogy nem ismert lehetlent. Azért volt tejszeparátora, azért vásárolt háromezer hold erdőt a tubai határban, azért kereteztette be a nagysimléderi rabbiképző szemináriumának térképeit, holott, mint már említettük, keveset törődött a zsidósággal, csak hogy akkoriban Simléderen egyetlen felső iskola működött, a Smilovits Vidor féle jesiva.

Hosszasan tűnődve szemlélte a tejművek csarnokában a munkásokat, a környékbeli betanított parasztokat és parasztnőket. Mintha nem is látta volna őket. Tekintete folyton visszatért a keresztelőmedencére, amelybe a camembert-típusú sajthoz gyűjtötték össze naponta a legzsírosabb tej fölét.

Ez adta végül az ötletet. Lóhátra ült és benyargalt a városba. Ott már működött a telefonközpont. Interurbánt kért Puzzolival. Talán el sem kellene mondjam: a puzzoli műépítész, amint meglátta a reneszánsz keresztelőmedencét, lelkendezve kiáltott fel: *De hiszen ez iff. Giovanni Bellini munkája! Hozzáfogható a Puzzoli-i San Appolinare in Vincoli templomában található, bár méreteit tekintve ez valamennyi ismert keresztelőmedencéjét meghaladja. (Olimpiai méret! lelkendezett.)*

A mérnök folyvást tapogatta a remekművet, alig akart hinni érzékeinek, lefénnyképezte, lerajzolta mindenféle nézetből. Úgy tervezte meg a melegedőt, hogy az egy lefordított keresztelőmedencére hajazzon. Az árát kérdezte, de nagybácsikám a fejét rázta, nem eladó. Ez lesz a jövőendő város szimbóluma, címerjósága. Az ám!

Mi több a medencét a melegedő központi termében, társalgójába szánta, hideg teleken meleg teát képzelt bele, nyáron hűsítőt az arra járó utazóknak, akik számára ilyenkor a menhely albergóként, turistaszálló gyanánt tarthat nyitva.

A terveket a *signor architetto* stílusosan a keresztelőmedencébe rejtette. Onnan veszi majd elő, tervezte. Mindenkit meghívtak a bemutatóra, a tanácsot testületileg, a bírót, Kunhárdtékat és Albert Jugó bácsit, a simléderi polgárok krémjét és színhúsát, senki sem hiányzott, aki egyáltalán fontos volt a községben.

Albert Jugó bácsi ebből az alkalomból felhúzta régi focista cipőjét. Ki akart tenni magáért a vén gólszerző. Nagyon szorította azonban, mert a bűtykök semmit sem törődnek a hírnévvel és az emlékekkel, az egykori fenomenális teljesítményekkel és a régen kihűlt csodálattal, nőnek, növekednek, sajognak, fájnak, áztatóvíz után kiabálnak, vagy legalább egy percnyi megállásért, amikor a cipők lekerülnek. Jugó bácsi lerúgta volna a csukákat, ám szorosan be voltak fűzve a régimódi angol sportmorál szerint. Megtámaszkodott a medence széléhez, ráhelyezte ünnepi szivarját, ami azonmód beesett a medencébe, eltűnt a felcsavart papírok között, alatt. Túl mély volt, hogy behajolhasson, másikat vett elő, tellett az iker-klónozás jövedelméből és rágyújtott, az el nem fűjt gyufaszálat is bedobta a medencébe. (Amolyan általános szemétkosárnak vélte rövidlátóan és a művészetek iránt mutatott legkisebb tisztelet jele nélkül; nem mint Kunhárdt Lajos, aki szerette a füstművészetet, őt viszont senki; ez már csak egy ilyen nulla végű játszma) Tovább sántikált, cipőit a kezébe tartva, ugyanis id. Tokvill Márton szalonjában felhangzott az első gongütés.

A zsírpapírra átvitt tervek pillanatok alatt a lángok martalékává váltak. Id. Tokvill Márton még annyit sem mondhatott, hogy *Kedves barátaim, tisztelt meghívottak, azért gyűltünk össze, hogy bemutassuk Önöknek a simléderi melegedő tervei...*, amikor a lángok felcsaptak, ragyogó fényesség támadt, egy pillanatra mindenki látni vélte a melegedőt hatalmas termeivel és benne a boldogan sürgölődő, eszegető mellőzöttekkel. De mondom, csupán látomás volt, mert a keresztelőmedencében visszahozhatatlanul elhamvadtak a legnagyobb terv egyedi rajzai.

Rohangálás, víztöltögetés, fűjás, hadonászás, ráolvasás mit sem használt. Így volt megírva a sors egykötetes regényében, ahol minden település és minden ember előre elrendelt pályát fut be, a jók üdvösségre választatnak, a rosszak kárhozatra, a szépek mosolyra, a durvák pokolra.

Ezért vált csak félszázaddal később várossá Nagyszentpéter.

KONYHACSATÁK

A harmadik szomszédunk volt. Nehezen szuszogva jött át, lezökkent a konyhaszékre és vele együtt mindjárt a konyhánkba beköltözött az első világháború. Nagy csaták dúltak, országok estek el, Doberdo és Ravaruszka olyan magától értetődő földrajzi fogalmak voltak, mint másnak Pest-Buda vagy maga Nagyszentjános, mindannyiunk áldott szülő- és felnevelő városa. Hadvezérek poroztak tova és elővillogott a nagy katonai szemlékre kifényesített csizmájuk amúgy békés polgári konyhánkban. Szigorú hadurak inspiciáltak a tányérok és stelázsik fölött, a bajszokon súlyosan tisztelgett a viasz, és a fáradt bakák porosan-szomjasan vándorogtak lefelé valamely égő galíciai falucska visszfényében a mosókonyha irányába. Na persze visszatekintve, mint a dalban. Csapatainkat visszavetette a Bruszilov-offenzíva és bátran törtünk előre Gorlicénél, amíg meg nem akasztotta lendületünket Hötzendorfi Konrád és vezérkarának árulása.

Danzinger bácsi életének egyetlen hatalmas sziklatömbbé préselt élménye volt 1914-1918 négy vérizmos esztendeje. Minden délután, amint beállott az őszi, Danzinger bácsi felbukkant a konyhában - hiába invitálta apánk a szobába, nem akart kimozdulni kedves konyhacsatái közül - leereszkedett a kispadra, amit állítólag ő faragott a nagy ütközetek közötti lélegzetvételek idején, hogy legyen majd egy szószeke ahonnan az ártatlanoknak, a háborúkat még hírből sem ismerőknek, a hátszói patkányoknak és kávéházi konrádoknak elregélheti egykoron, milyen korban kellett léteért megküzdenie súlyosan tépázott hazáknak és benne a nekibúsult férfiembernek.

Késő tavaszig folyt ajkáról a hősrege - szombaton és vasárnap szünnapot tartott -, a délutánok megteltek mozgalmas pillanatokkal, levegőbe felrajzolt térképekkel és csatarendekkel, pontosan ismertük már csapataink elhelyezését Isonzó dombjain és tudtuk, hová földelték el sebtében Palkó Mátét és kedves komáját Huza Milánt, aki szerb volt ugyan - sőt nem szégyellte azt vallani magáról, hogy rácországi tót tulajdonképpen -, de mert senki nem volt kéznyújtásnyira, aki ortodox szertartással adja meg *nekije* a végtisztességet, hát ő Danzinger Józsi krumplicvirágos tizedes mondta el, ahogyan szülőfalujában Korpáson látta annyiszor, ugyanis az apja s a nagyapja is amott volt váltóőr. Láttam magam előtt, amint díszegyenruhában feszes vigyázban állnak a hatalmas és olajozottan csillogó váltó mellett, amellyel egész mozdonyokat lehetett 180°-ban elfordítani, s amikor a katonaszerelvények átrobogtak diadalmasan, vagy a sebesültek nyögésétől kísérve a kórházvonatok száguldottak keresztül Korpáson, még a tábornoki rangban parancsnokoló vonatvezérek is tisztelegtek a Danzinger elődöknek.

A háború nagyszerű dolog, mutatta Danzinger bácsi hét nagy sebeit, amellyel eljutott életében egyszer Bécsbe és hét professzor nézte meg, vizsgálta, tanácskozott felette a hadi kórházban, a Szent Anna Miltár-Hospitalban, mert akkor még kérem, volt törődés az emberekkel, minden katonának kijárt a megtiszteltetés, hogy meglátogatta őt a császár vagy valamelyik főherceg, kivéve Ferenc Ferdinándot, akiről illett tudni, hogy az ő halála miatt esett meg a népek nagy összeakaszkodása, ugyanis ha akkor nem sül el az a fránya pisztoly, ha akkor még egyszer elvétí a lövést az a megátalkodott anarchista diák, akkor bizony, pulyáim, a világtörténelem kereke lassabban, ámbátor másféle fordult volna, ma münk lennénk, kérem alássan, Európa legnagyobb és legprosperálóbb állama, sőt birodalma, a magyar lenne a német mellett a legelőkelőbb, ha nem éppen fordítva történt volna, és akkor háború és véráldozatok nélkül, Danzinger bácsi szerint, virágosóval fogadnak münket Belgrádban és Szófiában, szó sem lett volna semmilyen forradalmakról, amivel nagyon leszartuk a kalapács nyelét a Nyugat előtt, de ezt már jóval halkabban mondta, ha éppen odaért sohasem ugyanazt a sorrendet követő

mondandója folyamán. Lehalkította a hangját Károlyiék környékén és Kun Béláéknál, holott ezekről akkoriban az iskolában sokat ugyan nem tanultunk, de megemlégették futólag, hogy az imperialista világháborúk végén, a népek fellázadtak és Oroszországban...

De ez az szakasz már nem tartozott konyhánk kedves történeteire, és különben is Danzinger bácsi nem szeretett volna túlságosan közel nyomulni a mához, akkori napjainkhoz, ugyanis nem sok dicsérni valót talált volna bennük, szüleink szerint viszont az első világháború távolról sem volt olyan regényes, kalandos, nagyszerű, már-már felemelő, amint azt a téli konyha Homérosza sejtetni engedte, mit sejtetni engedte, egyenesen felszólított, hogy adjuk oda lelkünk felét azoknak a hősöknek, akik nagyapáinkkal voltak egyívásúak. Hiszen mi nem ismertük csak egyik nagyapánkat - elméletileg és fényképről -, aki azonban ágyban feküdt és egy másik országban élt, nevét suttogva mondták ki, mármint nagyapám új hazájának nevét, folytonos ápolásra szorult, anyánk nem tudott elmenni, hogy meglátogassa Hermann nagyapát, szerencsére ott volt mellette abban a másik országban nagyapánk első házasságából származó leánya Dóra, aki még a második világégés előtt szinte gyermekleányként telepedett ki Palesztinába, hiszen lázadását és szakítását a mi éghajlatunkkal a cionistáknál érlelte meg, kisgyermek kora óta táborokba járt és este is elmehetett összejövetelekre, érdekes senki sem tiltotta neki, hogy olyan bulikba járjon, sátoros edzőtáborokba, ahol földművelést tanultak és titokban egy kis fegyverforgatás is esett, holott Dóra néni igazából orvosnak készült, aztán elment és nem lehet tudni, mit csinál igazából, nagyapa meglátogatta 1939-ben, és mire hazatérhetett, már mehetett is volna újabb nagy utazásra, be sem tudott számolni valószínűleg rendesen, alaposan Dóra néni tetteiről, arról az új világról, amit a Biblia alapján építettek fel mindenféle derék fantaszták. Szüleink magukat realistáknak tartották, akik az álmokat reggel elmesélik egymásnak a reggeliző asztal felett, nem pedig vakon követik, de láttam rajtuk, hogy időnként vágyakozva nézik azokat a színes képeslapokat, amelyek Haifából vagy Petach Tiqváról érkeztek feladó nélkül.

Nem tiltották kifejezetten Danzinger bácsi meséinek meghallgatását - liberális nézetekkel fertőzött család voltunk, ennyi év távlatából úgy látom -, bármikor beülhettünk előadásaira. Nekünk mesélt a legszélesebb kedvvel. Mi, a Wesselényi utca gyermekei voltunk - érezte - leghűségesebb hallgatói. Nem csoda hát, ha rövid időn belül képzett hadtörténészekké váltunk, én, a szomszéd srácok a Csertörő utca 13-ból és Margit néni, öreg cselédünk, aki a háború után is visszatért a házukba, holott akkoriban a vele egykorúaknak már állami állásokba illett volna elhelyezkedni. Margit néni csupán a házi munkához értett; majd hülye lett volna elmenni a *Piros Kelme* című szövőgyárba robotolni *napanta* nyolc órát porban, zajban-ricsajban és százezer ronda fehérnéppel összeforva szőni a nagy semmit, kelmét, elmét, még le sem lehetett rendesen tussolni munka után. Elvette a kedvünket attól, hogy szövőlányok, ipari munkások legyünk (cukros ételekről azért álmodtunk, de a harcosok nem nyalakodnak, figyelmeztetett Danzinger bácsi az elpolgárosodás veszélyeire azonnal, ha rajta kapott, hogy nyalakodunk.) Így, mit is tehettünk, maradt számunkra a szerepjátsoi, orvosi, geofizikai kutató vagy a póttanári és iroda(lm)i pálya, a fehérköpeny és a tintafoltok közhelyes tarkázata.

Mindez azonban elelenyészett a világháborúk tanulságai mellett, hiszen szüleink azért nem szólaltak, illetve vonakodtak fellépni erélyesen, társadalmi helyzetük és városi erkölcsi súlyukhoz méltó ráartisággal Danzinger bácsi történeti kiselőadásai ellen, mert - titokban - meg lehetett győződve arról, hogy az élményszerűen előadott múlt, a személyes vargabetűkkel és káromkodásokkal megpecsételt bravúrok hitele jóformán kikezdzhetetlen; méltányolandó bennük az igazság, valóságosabb mint a legszebb kifestőkönyvvé művészkedett történelem tankönyv. Az űr balladája.

Úr ír - csipkelődött apám, aki imádta a szójátékokat. Tehette, neki semmi köze sem volt az oktatáshoz, egy nagyvállalat jogtanácsosa volt, sokszor - saját bevallása szerint - tanácstalanja, hiszen az állami értesítő, a *Hivatalos Közlöny* közönyösen ment el a valóság csapdái mellett, melybe a tanácstalanok vállalattal, vállalatlanul vállig, tövig, nyakig behullottak. Olyanok voltak, mint a Danzinger bácsiék által a déli fronton ásott és gallyakkal fedett árkok. Katonáink a legősbibb vadászcselkekre ragadtatták magukat, pont olyanokat építettek, mint az ősemlék (csiszolatlan kőkorszak) a harmadikos tankönyvben, ottan le is volt rajzolva valamilyen neves szovjet rajzművész által, fekete-fehérben. Danzinger bácsi csatáit, ellentétben a később látott fekete-fehér és barna-fehér felvételekkel, mi színesben láttuk, jóval a szélesvásznú, szemkápráztató kalandfilmek előtt. És amikor végre megnyíltak előttünk a világmozik és ürtévék csatornái, későn, nagyon későn (Danzinger bácsi már találkozott a Piave mentén elesett bajtársaival és az ellenség kiváló képviselőivel, a macskát zabáló tábornokokkal, valamennyien benn ültek az égi korcsomában, egy kecskelábú szentpéteri asztal körül sokadik korsó sörük mellett), akkor sem az első, hanem a második nagy háború jelenetei lelkesedtek meg bombázók, harckocsik, katyusák, ványuskák és dzsók, színészek és aktív didkó-tulajdonos hölgyek révén.

És valljuk be, nem ugyanaz.

Az első még őrzött valamit a régi lovagias háborúból, nem ragadtatták magukat olyan szörnyű kegyetlenkedésre a halálpiac szereplői, mint a második idején, amikor az emberi aljasság maradéktalanul kifejezésre jutott. Aljasságok, persze az első nagy világ-összeakaszkodásból sem hiányoztak, Danzinger bácsi felemelt kézzel, élénk taglejtéssel mindig figyelmeztetett, nem szabad elfelejtenünk: 1917-ben vetettek be a szárazföldi csapatok ellen először mustárgázt Ypresnél, a hatás rettenetes volt, viszont itt jelentek meg először a tankok is, amelyek feleslegessé tették a harci méneket, akiket most már mindinkább be lehetett fogni lovaglásra, sportra, tornára, futni hagyták a derbyn, és rengeteg pénzt kaszáltak a bukik és a nyertesek. (Nem kötelezően ugyanazok, akik az első háborút megnyerték és Párizs mellett, tudjuk...)

A mi városunkban, Nagyszentpéteren is volt egy szerény lovaglópálya, nem az Európa-bajnokok kedvelt helyszíne, ennek ellenére rengeteg embert vonzott, mi jegy nélkül látogattuk, ki is röhögtük volna azt a srácot, aki a bejáratnál tipródik, a be nem mert kiserdő felől ereszkedtünk rá a pályára, a hivatalos tribün alsó mellvédjén lógattuk a lábunkat, és mindent olyan éles tisztasággal vehettünk szemügyre, mint Danzinger bácsi az egész első világháborút, csak az a fájdalmas, hogy egyikünk sem tudná úgy továbbadni az utókornak, amint az öreg, kinek hangját most is hallom, holott eltelt vagy ötven esztendő azóta, és a konyhában lejátszódó csaták alá már befészkeltek magukat az olvasott tanulmányok és regények is. Ezek azért még sem kerültek éles ellentétben danzinger-i változattal, sőt a kettő: az élmény és a tudós mese egymás ikertestvéreivé váltak, amit egyikben elmulasztottál megjegyezni, a másik során még rengetegszer eszedbe véshetted, a következtetések levonásában pedig segített a narrátor hangjának félszázados elnyomhatatlan recsegése, krákogása, néha a sebek egészen váratlan felfedése, és gyors eltakarása, a lejátszott hadvezéri dühöngés, a parancskiadás színváltása, rettentően élethűen utánozta, miként várták az emberek az újságokat és mint veszekedtek az asszonyok a piacon egy szál tavalyi hagymán, egy fonnyadó sárgarépan, miként követték a gyerekek a kisdobost a falu főutcáján, amikor az kidobolta az ellenség veszteségeit és győzelmeink márványba vésendő krónikáját, nem mulasztotta el hozzátenni, hogy a mi veszteségeinket az ellenség kisbírái tették közzé a szibériai falvak jégpályáján, és az olasz macskavendéglők teraszán, persze erősen eltúlozva az ellenünk folytatott rágalomhadjárat méreteit, a csaták hozadékát és a harci cselekményeket. Így szoktatott akaratlanul is hozzá az igazság viszonylagos volta, ami ellen nem volt okunk lázadni, hiszen Danzinger bácsi

szerint mindenki halandó és áldozat a nagy háborúban, amely mégis a férfiasság, az emberség próbája volt, ekkor vált el az ocsú a búzától, máskor a szar a májtól.

*

Nem kevés erőfeszítembe került, amíg jóval később, úgy is fogalmazhatnék, egy másik életemben, utánanéztem Danzinger bácsi történeti alapjainak, akarom mondani, azoknak a dicső tetteknek és méltatlan gazságoknak, amelyek velük a 19. század utolsó négy évében megestek. Danzinger bácsi ugyanis híve volt a rövid 20. avagy a hosszú 19. századnak, csak az ő személyes értelmezésében nem 14-ben, hanem csak 19-ben szűnt meg a Ferenc József-i kor, a nagy liberalizmus és jólét korszaka. Ebből kifolyólag rengeteg dologra terült homály és fényesség, már-már dühöngeni akartam, a szavakat kerestem becsapottságom megszövegezéséhez, amikor váratlanul ráeszméltem: a dolgok nem attól fontosak, ahogy megtörténtek, azt bárki elő tudja adni, a dolgok nem attól izgalmasak, hogy úgyis tudjuk, a vég számunkra felettébb kedvezőtlen volt, s kit nem zavar, hogy máig is isszuk ennek a keserű párlatát, hanem azért volt Danzinger bácsi lekörözhetetlen, mert azt mesélte el nekünk többszörös áttétekkel, aminek illett volna megessnie, ami az akkori baj- és kortársak vélekedése volt a korszakról. A vágyak és a valóság összeütközése olyan puha és süppedős volt, hogy ma már senki sem tudja, mit gyöngyözött a képzelet és mit a magánzárka.

Szüleink néha mosolyogtak a mesélő kijelentései felett, máskor a fejüket ingatták, láthatóan élvezték az átértelmezett történelmet, az optimizmus győzelmét a józan ész (azaz a gyávaság) fölött.

Koránt se higgyük, hogy Danzinger bácsi kimerítette életének minden jelentős élményrétegét. Hogy kiszivattyúzta volna a mélységből az emlékek és régi újságolvasmányok teljes energia-hordozó-készletét. Sejttem, így fogalmazott volna az értő irodalomápolás nyomán a lényeghez hűtlen szolgadiák. Pedig igaza van. Azt hiszem, más is felfigyelt egy gyanúsán hamar elkertelt mondat fagyott csonkjára. Amikor a két háború közötti különbségek kitakarására vállalkozott az öreg. Úgy tűnt, hogy a másodikról is vannak emlékei, de erről nem kívánt a nyilvánosság előtt kijelentéseket tenni. Talán mert a '14-ben a nemzet még megmutathatta (volna) Ferenc Jóskának, hogy 1849-ben csak a durva túlerő előtt tette le - nem harc nélkül - a fegyvert, s most itt (lenne) a visszavágás ideje; reszketések muszkák, Paszkievics-utódok!

Az első kései romantikája (jobban) tetszett volna, avagy a lovagisság fogalmainak inkább megfelelt a régebbi harcmódor?

Igaz az elsőből a személyes mozzanatok feltűnően gyéren sorjázta, sokkal több volt benne az olvasott elem, hacsak nem számítom azt a bizonyos sebesülést és a velejáró bécsi lábadozást. De az akár békeidőben is játszódhatott, egyetlen hadieleme a az orvos-generálisok konzíliuma volt, de ezt akár ki is találhatta, hiszen, az a legkevesebb, hogy egy első világháborús történetben az monarchia harctéri sebesültjéhez Herr General Dr. med. Harald Harucker, és a hasonló címekkel felékszerezett doktor Julian Strbicka professzor sétál oda. Mit sétál, odasiettek, értésükre esett, hogy Danzinger Józsi, az Ugron Gábor tér 16-ból, természetesen Nagyszentjánosból, megsebesült az oroszokkal/taljánokkal/szenegáli franciákkal vívott ...-i ütközetben, és szemétség lenne magára hagyni valamelyik rémes vidéki lazaretumban, sőt ők kérték be a Heilige Maródi kórházba, ahol már a korszerű, a 20. század elejére jellemző vizsgálati technika, műszerpark, szakszemélyzet és a forrószívű filantrópia az uralkodó.

*

Pedig egykor, a második nagyháború alatt sem bujdosott el sehová; itt kellett élnie tartalékosként; már jól benne járhatott a korba, hiszen a *mi mesélők* vagy hetvenöt lehetett, amikor leereszkedett a konyhai kicsi székre és a téli délutánokat átváltoztatta hadszínterekké.

Danzinger bácsi akkor is járkált Nagyszentjános utcáin, hivatalaiban, tisztelgett a főtéren és egy másik konyhában belekóstolt Danzinger néni főztjébe úgy, hogy csak följebb tolta csákóját a gőzölgő káposztás kocka fölé, és fél deci pálinkát rendelt a tiszti kaszinóban, amikor az én hozzátartozóimat éppen messze sodorta gőzölgő káposztás kockáktól és Nagyszentjános macskaköveitől egy örült követelőzése, mely vért, vasat, füstöt és hamut akart. Ja és ujjukról a gyémántot, szájukból az aranyat. Na persze, mondhatná bárki: hiszen egyetlen sejtünk sem azonos azzal, amivel a világra jöttünk, amivel harminc évvel ezelőtt megtetszettünk egy kékszemű lánynak a Bodor Péter-soron vagy lebögtünk az érettségi biztos előtt. Danzinger bácsi régiebbi másodpéldánya (még első kiadása?!) cselekedett akkoriban a név viselőjének megbízásából. Csakhogy erről szüleink is vonakodtak mesélni, holott...

Holott, micsoda?

Valószínűleg jóval régebből ismerték, mint mi gyerekek, az ismeretségnek lehettek titkos mozzanatai, megállapodásai, csupán a beavatottak számára érthető utalásai, közös dolgok, amelyeket óvakodnék élménynek nevezni. Sokkal inkább a halál torkolattüze világíthatta meg a résztvevők arcát.

A konyhai egyezményben ott lapult a titkos záradék is: bizonyos dolgokról Danzinger bácsi életében nem ejthető szó, azokról az ügyekről, melyek mind a két felet egyenlő mértékben érintették. A titoktartást egyikük sem mondta föl egyoldalúan. Néha összepillantásokat kapunk el, Apa ránézett Danzinger bácsinak, az öregúr pedig nem mondott ki egy kikíváncozó, éppen odaillő mondatot, a gondolatsor ilyenkor mindig púposra, torzra sikeredett. Mi gyerekek a hirtelen beálló csendet vettük zokon, és azt kérdeztük: *És, És Akkor, Akkor Mi Történt?*

Mi történhetett?

A nagy közösítés után is megengedték neki, hogy a gőzmosodát tovább pörgesse az alagsorban. Nem minősült kizsákmányolónak, ugyanis a sógorával és sógornőjével együtt üzemeltette a tisztító műintézetet, melyből állami változatra nem futotta kis fürdővárosunkban. Úgy sejtem, Apánknak is volt némi mérséklő hatása ebben a magánvállalkozással szemben mutatott szokott türelmességre. Apánk akkoriban a városi főhivatalban volt a jogorvoslat és -értvényesítés legfőbb helyi letéteményese, *juris consultus* a folytonos jogtiprás és a tetszőleges akaratszabadság közepette. A gőzmosoda továbbélése valaminek a folyománya volt, amely kívül rekedt ezen a konyhán, az már odakinn volt az igazi csöppet sem szép és hősöktől megfosztható történelemben, amelyet nem lehet, nem szabad, nem érdemes behozni hozzánk. Más szavakkal: senki sem akarta elrontani az I. világháború nimbuszát afféle úriemberhez méltatlan alpárisággal.

A hallgatási fogadalmat, szerződést - én azt gondolom, kellett léteznie egy ilyen íratlan okmánynak - Apa mondta fel, amikor hazafelé jöttünk Danzinger bácsi temetéséről. Ez volt az első temetés, amelyre minket is kivittek, fogtuk az Apánk kezét, mellette álltunk, nem féltünk, csak próbálgattuk megemészteni az öreg hiányát, elmarad a műsor, melyben kioszt egy kis napraforgómagot, elsüti kedvenc viccét Beethoven tízedik szimfóniájáról, és megkérdi, ki vert aranytallért az erdélyi fejedelmek közül. (Az éremgyűjtést nem is említettem, az egy másik örökké üresen tátongó doboz lesz, melybe legfennebb csendet zárunk; az aranytallérok elgurulnak, kigurulnak a Kárpát-medencéből, behullanak a világtengerekbe, soha senki sem bukkan rájuk.) Érintetlenül hagyjuk a kicsi széket és vége szakad az úriemberek világának, oktatásunk úgy zárult le, hogy ezután magunknak kell meglegelni a helyes utat a frontvonalak között, kitalálni, ki kaphat *Signum Laudis*t és kit kell lefokozni, elzavarni a közös hadseregből... De ez már egy újabb fejezet lenne (lett), melyben Danzinger úrnak vajmi kevés emlékezet jutott. Legalábbis annak a narrátornak, akinek meséin fel nem foszlik a varrás.

Apa erősen megszorított a kezünket, még soha nem láttuk ilyennek apánkat, a temetésnek tudtuk be, hiszen rengetegszer hallottuk, hogy egykoron Mártonffy néni elájult az ura temetésén és Hucza bácsi bele akarta vetni magát hitvese sírgödrébe, amikor a munkához láttak a gyászhuszárok. Apa leültetett mindkettőnket egy padra nagyszentpéteri Sétányon, talán arra a padra, amelyen Danzinger bácsi is üldögélt díszegyenruhában. Nyugállományú volt, őt már semmilyen behívó nem fenyegette egykor, akkor, valamikor.

Jó, elégedjünk meg azzal, hogy régen volt, születésünk előtt évekkel, amikor apát is egyenruhába bujtatták. Rendfokozatát nem ismertem, de azt gondoltam, nem is volt neki semmi sem felvarrva a szürkés-sárga nyári vászon zubbonyra. Át kellett vágnia a Sétányon, végig kellett mennie a Korzón, hogy eljusson a Térparancsnokságra. Jelentkezni kellett, mint szabadságolt-nak, aki elhagyta körletét feljebbvalói engedélyével. Reviczky ezredparancsnok írásbeli szabadságos levelével. Három nap eltávozás Pecsétszegről. A nagyszentpéteri gettóba.

Apa szabályosan tisztelgett a padon ülő előtt, rá sem tekintett. Nem emlékezett rá, van e egyenruhás tisztismerőse odahaza. Nem, az ő barátait behívták, századokba osztották, kivitték Keletre, átdobták a Dunántúlra, hazaengedték, hogy egy hónap múlva újra behívót kézbesítsen nekik a nagyságos posta, futár, küldönc. Hiába na, fontosak voltak, nélkülük el sem lehetett volna veszíteni ezt a második háborút.

Bandi, szólította meg a díszegyenruhás idősebb tiszt a padról Apát. Szervusz Földesi Bandi, édes fiam. Mit keresel te itthon?

Apa magára mutatott, idegesen. A rosszullét környékezte, holott a hang több volt mint barátságos. Félt, hogy feljelentik, elvitetik. Visszaküldik. Apját-anyját, a mi anyánkat kereste, akiket húsz hónapja nem látott, mert hogy el volt foglalva árokásással és erődítmény megerősítéssel, útbevágással és talpfahordással. Mint minden diplomás az ő kategóriájában. Ezt azután is sokan csinálták, hiába változott meg a világ és a belőle képzett nézetek.

Danzinger bácsi belekarolt. Hallatlan bátorság kellett a mozdulathoz, hiszen Apa egyenruháját mindenki könnyen felismerte a Sétányon. Apánk ugyanis a kitasztítottak egyenruháját viselte, ráadásul szemüveges volt és hatályos törvények által jogvesztett. A jogvégeztségi kifejezetten hátránynak számított.

Édes fiam, te kint vagy az arcvonalba. Ti mind hősök vagytok, szenvedők, vagy valami ehhez hasonló közhellyel lelkendezett a korzó füle hallatára. Dél volt, szép májusi délelőtt, a népek kijöttek egy kicsit a Sétányra megszellőztetni magukat a téli húsok, befőttek és fagyasztott zöldségek után. Nekik még volt. Bár már jóformán mindent jegyre mértek és az újságok szüntelen feketézőket és élelmiszerhalmozókat lepleztek le. Pedig nem is voltak eltasztottak.

Mert hogy a zsidók akkor már a téglagyárban voltak. Ott volt anyánk és az ő szülei, meg a többi nagyszülők és rengeteg gyermek, meg tanító és idősebb orvosok, korosabb kereskedők, hátfájós házaló és vak szabó. Betegek, akiket a kórházból hoztak ki és tettek le hordágyastól. Egyelőre nem hiányzott a leltárból. Ezek az emberek már bármilyen m. királyi leltárból leírattak.

Apa végre elárulta, hogy volt otthon a Földesi-házban, de senkit nem talált meg. Elmentek? Elutaztak? Szeretné látni a rokonait. Nyugtalan. Látott ugyanis valamit még márciusban Máramarossziget környékén, Visón, Técsőn, és nem hitte ugyan, hogy ez velük is megeshet, de azért a *was sicher ist sicher* bölcsesség alapján, meg akart győződni rokonainak külön sorsáról.

Mondom, Danzinger József tartalékos százados, az I. világháború kiszolgált katonája karját erősen szorítva egyenes léptekkel, nyugodt civiltempóban felvitte apát a főutcai térparancsnokhoz.

Kéhrlek alássan, kedves barátom, mondta a szabályszerű jelentkezést követően, állítass ki, kérlek ezredes úr ennek a munkaszolgálatos *bajtársunknak* - az utóbbi szó nyomatékosítva - egy láthatási engedélyt a téglagyári elkülönítőbe. Fontos katonai érdekek fűződnek ehhez.

A parancsnok, úgy látszik, értett a szóból, beparancsolt egy altisztet, aláírta a kitöltetlen engedélyt, pecsétet rendelt rá, az írnok behozta az elészült okmányt, apa betette a zubbonyának felső zsebébe, és amikor hazamentünk a Sétányról hét évvel később, azt a papírt én is láthattam. Apa elővette a fiókból, óvatosan hajtotta ketté.

Különben késő volt. Mire beértek Danzinger bácsival a téglagyárba, ellenőrizték kettejüket és a papírost, feltelefonáltak valahonnan a téglagyári irodából ócska kurbli telefonon a térparancsnok úrnak, az csendőrök még hitetlenkedtek egy darabig, de végtére is be kellett engedni őket, már elment a harmadik szállítmány. Valószínűleg ebben voltak a hozzátartozóink. Rokonaink.

A PISAI FERDETORONY MÁSA

Szegény Bárzsa bátyám, nemhiába hívták a háta mögött Pipogya Henriknek, egész életében ki szerette volna egyenesíteni a pisai ferde tornyot. Én persze sokáig abban a hitben éltem, hogy a torony igazából görbe, hajlott hátú, valami aggastyán, aki bottal csoszog vénségére, aztán Pisában emeltek neki egy szobrot, akkorát mint egy torony, vagy túloznak, hiszen a mi városkánkban Nagyszentpéteren a háromszáz méteres dombot is hegynek nevezték és a tetejére kilátót terveztek valamikor a szebb reményű napokban, és oda akarták felküldeni magaslati levegőre a tüdőbajosokat, akik ezt azt köhögtek, mikor mi volt könnyebb és divatosabb. Na most undok voltál, mert egészséged törhetetlen üvegpajzsa mögül nyelvet öltöttél azokra a szegény szerencsétlen gyerkőcökre, akik az iskola utolsó padjaiban ültek és bőszen kártyáztak, mert ők ugyanis tüdőbajosak voltak és kímélni kellett őket, vagy nem is voltak egészen azok, csak nem volt hely a Preventóriumban, azaz a menhelyen, amit egy nagy kastélyban rendeztek be, és a kastély parkjában a sok csavart ruhájú és korsóval vizet meregető nimfa és bokor között végre aztán egy augusztusi délutánon, közvetlenül a zápor előtt megpillantottam egy órára a Pisai Ferde Tornyot, akarom mondani annak kicsinyített mását, amit gróf Brunswick Sámi olasz szakácsával, Simone Tinoroval együtt épített Pipogya Henrik bácsikám, és amikor kész volt, de egészen kész volt, semmi sem hiányzott a másolatról, ott voltak az oszlopok és csavart körfolyosó, amely, mint valami gézkötés feszült fel a torony testére, mint ahogyan anyukám csomagolja vissza a kolbászt egy zsírpapírba, nos éppen aznap a kacsasültet helyettesítő tésztás napon az ebéd alkalmával P. Henrik bácsi bejelentette a tejfeles túrós makaróni fennsíkjáról széttekintve, hogy *lelkeim, nem akarlak titeket nyugtalanítani, kétségekbe kergetni tovább, ennél fogva örömmel jelenthetem, hogy elkészült a nagy mű, az alkotó azonban nem kíván pihenni*, anyukám alig akart elájulni, apukám egy pillanatra levette a szemét és szemüvegét az egyetlen darab sült szalonnáról, amely még ott pörcködött a fennsík kellős közepén, mint kitűzött zászló, esetleg mint egy halott felfedező síremléke a sarkvidéken éppen a földtengely kidudorodásánál, akkor én felugrottam az asztal mellől, felborítottam a kétszörű tejfölös kiöntő porcelánbillikomot, amely értékesebb volt a koronaékszernél (legalábbis a mi köreinkben), ugyanis Hon-Szi Lin, kínai archeológus és csillagjós adta nagyapám öccsének, aki a Tien Sán fennsíkon szerette volna megtalálni a magyarok őshazáját az első világháború után, miközben szökve hazafelé igyekezett az orosz fogságból, és éppen úgy járt mint Körösi Csoma Sándor, mert a magyarnak őst nem lelő, de rátaláltak a kínai forradalmárok - azt nem tudtuk meg soha, ha vörösek vagy, mondjuk, sárgák voltak - és úgy kirúgták a Tien Sán fennsíkról, hogy meg sem állt Sanghájig, ahol egy angol olajcégnek lett a könyvelője, és valószínűleg ma már a szocializmust építené, ha nem vonult volna vissza britekkel együtt és toppant be 53-ban, abban a bakancsban, amivel a csász. kir. géhás tiszt ajándékozta meg Novi Oszkolban, amikor megfejtette hová tűnt el harminc tonna savanyított káposzta, igaz utána nagyon gyorsan az első vonalban találta magát, mert a sikkasztás elkövetője igen magas összeköttetésekkel rendelkezett, ámbátor két nappal távozása után nagyapám testvéröccse mégiscsak szerencsésnek mondhatta magát, mert az a ház, ahol a parancsnokság székel mindenestől a levegőbe repült, felrobbant ugyanis egy akna vagy a gáz, beletrafált az ellenség, *fene tudja, lelkeim*, mondta, mindig ide szúrta be a *lelkeimet*, nem tudni miért, és nagyapám öccse végül is Kínából ezt a porcelán billikomot hozta, amelyet ott szerinte a császári és pekingi kacsá specális rizsöntetének párologtatására használnak, nos én menten felszöktem a székről és kiáltozni kezdtem anyukámnak, hogy én is akarok menni, mert már unom, hogy egész nyáron csak a Gangesz partjára jártunk le Apukámmal, aki ennek ellenére sem tanított meg evezni, sem a Tigris, sem az Eufráteszt nem láttam, pedig Mezopotámiában

annyi haverem van már, miért nem utazhatunk oda, és végeredményben mi rossz van abban, hogy Bárzsával akarok menni Simléderre, a barokk tüdőkastély kertjébe?

Nagybácsikám beültetett az 1928-as FIATjába és a nyakába akasztotta a régi Leicáját, feltette az autós szemüvegét, tisztára úgy néztünk ki, mintha egy borzasztó Ázsia-expedícióra indultunk volna. Anyám egy kulacsban vizet akart tenni és a magyar-mohamedán szótárat, de nagybátyám a rá csöppet sem jellemző eréllyel utasította, hogy a gyerekek is rumos teát tegyen, forrót és kétszersültet - az örömtől majdnem ejaculáltam, ha már lett volna erre tehetségem és hajlandóságom, de hát a csajok nem érdekeltek még, - a kétszersülttel ugyanis csak a **Világkörüli Utazások** című sorozatban találkoztam meglehetősen sok ízben, azokat Heller Zsolt vette ki a városi könyvtárból, ahol az anyja igazgatónő volt, de Hellernek ez semmit sem jelentett, nem becsülte meg az anyja pozícióját, folyton arról beszélt, hogy ő el fog menni a világ másik felébe lakni, mert akkor nem kell annyi finom cikket olvasni, ahelyett, hogy Székely Julikával és Török Babával építhetné a várat a nagy hársfán, amit aztán nyolcvanégyben egyszer csak kívágnak, ez azután volt, hogy Anri II. (Dö) Pipogya, azaz én örökölöm meg a házat, mert senki másnak nem kell, mindenki el akar menni tőlünk felolvasó körútra, a Nagykörútra vagy Dardjilingba teafűnek...

Mindent összevetve végül is ott ültem az autó hátsó ülésén, igazi bőrből volt, olyan hurkás volt az ülés, mint az igazgatói iroda bőrgarnitúrája, még egy gézt is tettek alá, hogy össze ne izzadjuk az ékszernek kijáró törődéssel életben tartott kocsit.

Gondold meg, az egyetlen, ha nem éppen az utolsó volt a föld kerekén, összesen hatot gyártottak belőle az olasz király kifejezett szeszélyére, és mikor III. Victor Emmanuel meglátta a kocsikat, neki az olívizöld kellett sárga betéttárcsákkal, és azzal porzott végig a Via Appián, mint mi, amikor végre elindultunk megnézni Bárzsa bácsikám tornyát, amelyet a kastély barokk romkertjében építettek fel ketten.

S azért is volt olyan kevés azokból a kocsikból, mert Bárzsa szerint, aki mindenről tudott egy takaros történetet kis csillámpala-izgalommal tarkázva, jól emlékezett rá, hogy Victor Emmanuel, szám szerint a harmadik, a megengedettnél nagyobb sebességgel hajtott, ám ki merte volna őt megfedni, javára írható viszont, hogy el sem tereltette a forgalmat minden reggel, azt csak az a dagadt pojáca Mussoliniért tették meg a carabinieri és rendőrök, szóval csak kerekedett, száguldott, rohangászott a Via Appián, ahogy egy cézár is tette volna, ha a szenátus egy új kvadrigát ajándékoz neki, és egyszer csak tiszteletteljesen odafordul Ciampi gróf, a szárnysegédje, jelentvén: *Sire, lehullott, már jó két kilométerre innen elvesztettük az első felniket, vagyis a keréktárcsákat, nem kellene visszafordulnunk?* Mire a király szó nélkül sarkon fordult, azon a szűk úton tökéletes biztonsággal fordult meg és robogtak visszafelé, de a sárga felniknek már lábuk kelt, azóta sem kerültek elő, pedig ma már a régiségkereskedők szép összeget kínálnának párjáért, vannak dél-amerikai gyűjtők, akik akár egész magánbirodalmukat dobnának oda a teljes kocsiért, mind a hatért, de a király parancsára, a FIAT-művek vezérigazgatója habozás nélkül beolvasztatta mind a hatot, így meséli bácsikám, csakhogy - mert a történelem attól olyan kiszámíthatatlan és csipkézett, folytonosság hiányos, hogy mindig felbukkannak a **csakhogy**ok kiváltói és haszonélvezői - a kocsinak Rómából a saját lábukon, akarom mondani önnön tengelyükön kellett visszamenniük a gyárba, Turinba, valahogy akkor még nem találták fel, vagy csak Itáliában nem terjedtek el a kocsiszállító pórevagonok, és az út Pisán keresztül vezetett, a gyárigazgató családja itt lakott, és a nagyvezér fia, Giulio-Lorenzo egész egyszerűen beleült az egyik kocsi a város tapsvihara közepette, majd a kocsi vezetőjét kifizette néhány ezer dollárral, a líra már akkor is túlságosan lírai volt, a FIAT iránti szerelem pedig kemény prózát kívánt meg, ezzel nem akarom a költőket alábecsülni, kár lenne, ha vérig sértődnének, csak azt akarom mondani, hogy amint

kikerültek a carabinieri és szájtáti városi makaróni-csalók látóköréből, a sofőr átadta a ruháját, szemüvegét, jogosítványát Giulio-Lorenzonak - róla többé senki nem hallott (gördülékenyebb volt az eltüntetés a legtökéletesebb amcsi tanúvédelmi programnál, hiába, a régiek már mindent tudtak), és a kocsi begurult egy előre előkészített álcázott műhelybe a 1009-es benzinkút mögött, egy afféle elhagyatottnak látszó kisüzembe, amilyenbe majd évtizedekkel később forgatni fognak a maffiáról egy thrillert, ott mindjárt átfestették, forgatható számtáblákat szereltek fel, a fényszórókat egy Daimler-ről csavarozták át, mindez pillanatok alatt zajlott le, azok a fiúk tanítják be majd később a monzai rally garázmestereit, és a mindent tudni vélő nyelvtulajdonosok vélekedése szerint Giulio-Lorenzo két évig furikázott a járművel, amelyről azt állította, hogy egyedi argentin darab. Nem került a királyi palota közelébe, apja pedig jelentette, hogy hat gépkocsit semmisítettek meg a legfelsőbb utasításnak engedelmeskedve. A hatodik egy ócska német tragacs volt, amelyre a filmgyárban papírmásépizsamát húztak, úgy küldték az olvasztótégelybe.

Si non e vero ..., ennek dacára nagybátyám már régen elhatározta, hogy kedvenc gépkocsijára való tekintettel, na persze a szenzációs szöktetés emlékére a szakáccsal, aki Pisában született, megépíti a torony simléderi hasonmását.

Milyen régen? Milyen régen? Mit kell okvetetlenkedni, cukkolni a hallgatóságot? Nem elég, ha annyit állítunk, amióta birtokába jutott a FIAT Royalnak? Az pedig közvetlenül a háború vége előtt történt. Tudni illik, hogy egy olasz ezredes jelent meg nagybátyám, Bárza munkahelyén az Egyetemi Könyvtárban, behatolt a szerzeményezési osztályra és azt mondta, hogy hallott ő már signor Barzsáról, signor Enriche de Pipodia-ról, ha megengedi, hogy így nevezze, mint családtagjai, értesült ui. arról, milyen eszélyesen, mennyi fortéllyal gyűjti a könyveket az Egyetemi Bibliotheca számára és szinte minden olasz auttore megvan, úgy érti, aki számít valamit az olasz kultúrában, Dantétól és Petrarcától ... Alberto del Biboldóig. Tehát signore direttore, nem vásárolná meg azt a kocsit, ami... - és itt suttogóra fogta a hangját, elárult néhány olyan értesülést, amely nem tartozott a nagyközönségre, nagybácsikám még velem sem volt hajlandó megosztani a titkot, amíg nem érem el a 18. évemet. (Sajnos hamarabb kellett elmennie, én éppen egy fontos kártya-partin vitézkedtem a Madarasi Hargitán, amikor meghalt, így valamennyien szegényebbek lettünk egy királyi vérből való FIAT életrajzi adataival.) Mondanom sem kell, nagybátyám ennyi figyelmességnek nem tudott ellenállni és szó nélkül kifizetett 16 ezer pengőt a kocsióért. Halina nagynénénket majdnem elvitte a dér és a düh-sirokkó, amikor értesült az üzletről. Címeres balfácánnak, makogó idiótának, tajdag orángutánnak nevezte közeli rokonunkat, szerette az öreglány a szokatlanabb jelzős szerkezeteket, szerintem éjjelente azért aludt oly keveset, hogy ezek kiötölésében jeleskedjen. No de nem róla szól a történet, hanem nagybátyámról, és különben is azon a délutánon, amikor kimentünk megtekinteni a pisai ferdetorony mását, azt az öt méter 40 centi magas kazein-tornyot, nagynénénk Halinka néni nem tartott velünk, ő ugyanis már korábban kilépett a család életéből és a Jókai utcai ingatlan harmadik emeletéről egy ablakon keresztül, éppen az első erdélyi színház emléktáblájával szemben loccsant szét a járdán. Egész életében stílusát csodáltuk, színésznő volt ennek- és Pipogya nagybátyám előtte Smilovics Tódor társulatánál Désett, Szamosújvárott és vidékén, senki nem tudott olyan hangyafinom alakításokkal mellékszereplőket behozni a hont jelentő deszkákra, mit éppen Szubrett Halina néném.

Még az egyetemi könyvtárban dolgozott, amikor a pisai ferdetorony kiegyenesítésének gondolata felvetődött benne. Ehhez természetesen a vonatkozó irodalmat félelmetesen kellett ismernie, ami magától értetődő volt egy ilyesféle egyetememes koponya számára, mint Bárza. Tudta, hogy a campanille közel két századon át épült, s Giorgio Vasari szerint még 1174-ben elkezdődtek a munkálatok, eredetileg 56 méter magasnak kellett volna lennie, ekképpen adták meg az utasítást Pisa előljárói Bonanno Pisanónak, de többször is megálltak, amikor

észrevették, hogy veszedelmesen megdőlt a harangozásra szánt tornya. Az sem volt előtte ismeretlen, hogy korunkra már mintegy 5,2 m-es lőn az elhajlás a mindenkori függőlegeshez képest. A hat oszlopsorból kiképzett emelet körpalástján nem egyforma méretű a kolonnád, hanem az építkezés során a dőlés felőli oldalon szűkítették a folyosó keresztmetszetét, míg az ellenkező oldalon tágasabbra hagyták, de a felhasznált anyagok önsúlya sajnos megállíthatatlanul tovább növelte az építmény veszedelmes és furcsa hajlásszögét. Már a század tízes éveiben történtek kísérletek a torony elhajlásának mérsékelésére, de nagybátyám csak fölényes mosollyal legyintett a pancser hozzáállás hallatán-olvastán, tudniillik a befecskenyezett cementtömböknél sokkal biztosabb megoldás jutott eszébe és azt előttünk kívánta demonstrálni azon a nevezetes és felejtethetlen augusztusi napon.

Simone csak olajat öntött a tűzre. Az egykori grófi szakács nagy olasz hazafi volt, ebből ugyanis nem származott oly nagy kényelmetlenség, mintha valaki, mondjuk, a magyar haza iránt rajongott volna akár a családi, akár meghitt baráti nyilvánosság előtt. Legfeljebb zászlót nem lobogtatott, ugyanis a mi városunkban gyakran tévesztik össze a kettőt, azonos színei miatt, de hát a mi kis szálláshelyünk többek között arról volt nevezetes, hogy soha nem tanulta a meg a dolgok logikus egymásutánját, például az egykori polgármester, előbb avatott fel egy hidat annál, hogy abból akár egy pillér is elkészült volna.

A valamikori szakács és jelenleg is talján jelezte, hogy a vajüzemből nagymennyiségű kazeint tudna kicsempészni, ha signor Enriche időt szánna rá és nekifogna megépíteni a simléderi Preventorium barokk kertjében a pisai ferdetorony kópiáját. Sőt a vajüzem udvaráról öt méteres acélrudakat is ki tudna síbolni, ígérte, hiszen az 1:10 kicsinyítésben a torony teljes szépsége még visszaadható a színes berakásokkal egyetemben. Nagybátyám akkor már nyugdíjas volt, az Egyetemi Könyvtárból régen kiebrudalták, ui. kiadta egyetlen rövid éjszakára egy miskolci kutatónak a *Vörös Kakas* élclapnak azt a számát, amely *generalul* Berthelot-ot ábrázolta címeres ökörfejjel. Nem számított, hogy a derék francia tábornagról elnevezett utcák és terek bérces pátriánkban már régóta szovjet helyettesítő neveket viseltek, az sem, hogy a tábornok említése nem volt ildomos, a könyvtár vezetősége úgy ítélte meg bölcs megfontolásból: okosabb ha Bárzsát nyugállományba csúsztatják, így legalább nem mérgezi tovább a megújult egyetemek hallgatóinak robusztus munkás-paraszt és vele szövetséges, de csak rétegesen felrakott értelmiségi lelkiületét.

Nagybátyám tehát Simoneval együtt március végétől, a havak korai távozását követően, tudótágító időben hozzálátott a torony megépítéséhez a kert egyik csendes, még az árvák és a köhintéstől védettek által sem látogatott szegletben. Az átölelhetetlen őstölgyek közül csakhamar kimagaslott az öt méteres torony váza, mesélték utóbb a simléderi atyafiak, nekünk ugyanis tilos volt kilesekedni a közeli faluba, amíg el nem készül az emlékmű, sőt nem is volt szabad tudnunk arról, hogy miért nem ül otthon vagy a könyvtárban az idő enyhültétől kezdődően. Rendkívül száraz tavaszunk és nyarunk volt és a községi rendőr őrmester meg volt győződve, hogy augusztus 23-ra készül a szovjet hősök emlékműve a simléderi parkban, hiszen már többször is szóba került a járási (rajoni) elvtársak körében az emlékmű dolga, de konkrét elképzelés nem született. A milicicák bólogattak, amikor Simone befördült egy-egy teherautóval, amelyen mindenféle a tejgyárban megmaradt gyanús szagú és színű massa ringatózott bizalmasan, mintha a környék tehénállománya is Pisába vágyott volna vagy nosztalgikus szolidaritási érzések ébredtek volna a távoli Toscana tartománybeli társaik irányába, akik olykor beszabadulhattak a Campo Santo reneszánsz zöld fűvét lelegelni.

Középen apró zúzalékkövel, Maros-kaviccsal töltötték ki a torony üregét, mikor a tejgyári gyurma már megszáradt. Rupik és Máriskók, a simléderi vályogvetők voltak segítségükre, ők már nagyszerűen ki tudtak igazodni a harangtorony vázlatos rajzán, az oszlopok és oszlopfők

szépen sorjáztak a kitergetett újságpapírokon. Bámészkodó csak olykor akadt, hamarosan elunták a dolgot, mert nagybátyám és a cigányok nem sok hajlandóságot mutattak a magyarázathoz, egyikőjük sem vétetett a nagy/született cicerónék fajtájából, ástak, vályogot vetettek, tették ami kell, amint a költő dallta valamikor.

Nagybátyám, ha mégis bejött a városba, rendszerint beugrott Wendel Babához (gyanítottuk több is volt közöttük, de erről tapintatosan hallgattunk), akit még az egyetemi könyvtárból ismert. Munkatársa volt, jobb keze, ugyanazon miskolci könyvtáros megsegítése ürügyén távolították el a dokumentumok közeléből őt is, W. B. azonban nem esett kétségbe, hanem elkezdett hízni (szép sikerrel) és még több akarattal megtanult szőni, vett egy szövőszéket a Rákóczi utcában és frissen idehelyezett tiszténének, doamna professzoráknak és puccos doktoricáknak szőtt szebbnél szebb kelméket kabáthoz, kosztüm gyanánt, szoknyának ..., de mely nyelv merne versenyezni a gazdagodással, ki tudná felsorolni, hogy az új ejtőernyősöknek miként bővült ruhatáruk mióta elhagyták havasalji, etnográfiailag hiteles falujokat és elindultak a honfoglalás és lélekcsonkítás sorsformáló ösvényén. Wendel Baba feladata az volt, hogy egészen sűrűszövésű anyagot hozzon létre, amely nem engedi át a levegőt. Erős legyen és ellenálló, akár egy partizán. Valahonnan még gumiarábikum is került a konyhára, Baba asszony ezzel a kenceficével kétszer is átkente a nagyobbacska zsákot, melynek alapterülete az 2x2 méter volt, beszegte a széleket, egészen apró biztos öltésekkel tette áthatolhatatlanná, csak egyetlen rést hagyott, olyant amelyhez egy csövet lehet csatlakoztatni, az egész úgy festett, miként egy hatalmas gumiágy, amelyen egykor úszkáltunk a Losonczi-fürdőben. Azt hiszem már sejtitek, mit tervezett a derék öreg bátyó a nagyszentpéteri zseni.

Egykor - magyarázta széles mozdulatokkal nagybátyám a kocsiban, hátra-hátra fordulva - egykor a tengerpart Pisa közvetlen közelében húzódott. A város szélén emelkedő fehéren csillogó márványépületek lenyűgöző hatást árasztottak a part felé közelítő tikkadt és szapora beszédű hajósokra. Később a tenger valamilyen okból elfordult Pisától, a Dóm tér környezete pedig beépült - magyarázta, holott soha nem járt arra felé, egyáltalán, alig mozdult ki Nagyszentpéterről egész életében - ennek ellenére az épületegyüttes hatása tulajdonképpen töretlen maradt. A Campo dei Miracoli zöld gypszyenyegén, e valóban csodákat hordozó mezőn a középkornak a maga nemében egyedülálló művészü értékü alkotása született meg. S bár Itáliában, a napfény hazájában számos nagyszabású egyházi központ, dómtér épült városi környezetbe foglalva, zárt térbeli kompozíció foglalatába ágyazottan, mindamellett nyílt térbeli rendben - akár egy gigantikus szoborcsoporthoz is felfoghatod az épületek együttesét - ilyen monumentális méretekben és művészi kiképzéssel csak itt, csak Pisában építettek dómtér a régiek.

Állíthatom - utólag ugyanis egybevetettem emlékeimmel - hogy abban a néhány áldott pillanatban, amikor a torony már készen állott, szebb volt mint az eredeti amott Itália északnyugati margóján a dóm és a battisterio szomszédságában, emez itt árnyas fák közül virított tova, kecsesen dőlt a folyó felé, akár egy ballisztikus föld-föld rakéta a messzi célpont irányába.

A torony alatt gödör is volt, ebbe kellett becsúsztatni az egyelőre lohadt zsákot. A zsák csatlakozója egy kisméretű kompresszorral kötött szövetséget, a légsűrítőt pedig az állami gazdaságból kérte kölcsön a cigányvajda, Burtza Márius.

Szépszámú közönség gyűlt össze, írhatta volna a helyi újság kiküldött tudósítója, de akkor is, ha volt ott krónikás, utóbb a tartományi főcenzúra ült rá a fecsegők szájára, tollára, írógépére. Megjelentek a zárlati romák, akiknek áldozatos munkája nélkül - mint jeleztem - a torony nem állott volna, a falu apraja-nagyja, preventáltak teljes tüdő- és létszámban, még Nagyszentpéterről is kijött nagybátyám néhány lelkes híve és besúgója. Az Egyetemi Könyvtár

egykori altisztje, a titokban költő és műfordító Vállig Tamás verses beköszöntővel emlékezett meg az esemény kivételességéről, nagyon untam, de tudtam, a felnőttek imádnak bevezetőt és köszöntőt mondani, ez hozzátartozik a rendkívüli dolgokhoz, az iskolakezdethez és véghez, mint számárköhögéshez a seggbeszúrás. Arra persze nem emlékszem, mit is mondott Tamás bácsi, engem a torony nyűgözött le, amint teljes panorámájában, rafinált egyszerűségében és meghökkentő elferdültségében megragadó volt, akkor ébredt forró szerelem bennem Itália iránt, amit máig sem oltottak el a gyakori kiutazások, kirándulások, kongresszusok és nászutak.

Rokonom, elődöm Pipogya Henrik bácsi ekkor érkezett el - vélekedésem szerint - élete csúcsaihoz, ragyogott, tíz centivel a föld fölött lebegett, légpárnán siklott fel s alá, míg elkészítette a fényképeket Leicájával. Rengeteg szögből célozta meg a mesterművet, képeslapokat is akart készíteni, amit az esemény kiválasztott résztvevői utólag kaptak volna meg postai kézbesítés révén.

A zene váratlanul elhallgatott, a csend fala megfeszült, mint sátorponyva a szélben.

A légpárna pedig valóságosan is ott volt, noha akkor még nem volt neve. Bárzsa bácsikám karlendítésére Burtsa Márius megindította a kompresszort, amely egyszeriben pumpálni kezdte a levegőt a torony alatti párnába. Előbb csak a gödör tűnt el, majd kidagadt és a torony lassan kiegyenesedni látszott, kissé inogva, de engedett az alulról jövő kezdeményezésnek. Egy mérő-
őn segítségével mindannyian láttuk, hogy a pisai toronynak a vízszintessel bezárt szöge mind nagyobb lesz, míg elérte hét-nyolc perc alatt a 90 fokot. Még így is szép volt, ámbátor sokat veszített különlegességéből. Burtsa Máriust a siker láttán hirtelen és megmagyarázhatatlanul elfogta a vazelhetnék, mégsem akart annyi előkelő fehérasszony társaságában illetlennek mutatkozni, az orgonabokrok felé kukkant el, őrizetlenül maradt ilymódon a kompresszor. Nagybátyám háttal állt a szerkezetnek és integetni kezdett, kiáltott, hogy elég, elég, ne nyomj többet vajda koma, de elkésett, ugyanis a zsák váratlanul kihasadt, felrobbant óriási zajjal. Mintha atombombát dobtak volna le Simléderre. Ráadásul a torony belsejéből a le nem kötött szabadvegyértékű kavicsok, az éles zúzalékkövecsek mint a srapel repeszei szerteszét fröcsköltek, megsebesítettek három tüdőgondozottat és két roma-komát, a torony szétvetve önmagát fémváza olyan lett, mint a hirosimai városháza kupolája.

A fejvesztett és elképedt menekülők között vágott utat a milicisták őrmestere és harcos kicsiny őrsé, akik azonnal lefoglalták megrendült nagybátyámat és a jajongó cigányvajdát, Simonét a pincéből húzták elő húsz perccel később.

Nagybátyám, a fővádlott, államellenes összeesküvés és a rendszer megdöntésére irányuló erőszakos kísérlet címén, mellékvádként a szovjet-simléderi barátsági és felszabadítási emlékmű meggyalázása vádjával hat évet kapott; a cigányvajda és a szakács bűnsegédként két-két évet és politikai jogaik felfüggesztését is el kellett viselniük, nem mehettek el márciusonként szavazni a népi demokratikus front jelöltjeire, gondold el, mekkora veszteség érte őket, na meg aztán az olaszt ki is utasították hazánkából, mint rendezetlen állampolgárságú egyént.

Nagybátyám három és fél évvel később szabadult amnesziával és azonnal Simléderre ment. Sajnos a kertet magas kerítéssel vették körül és fegyveres katonák őrizték a gondozót.

FIÁTját elkobozták, eltűnt, nyoma veszett.

Betelt volna rajt' a végzet?

Verdit kellene megkérdezni, ő tudott oly sokat a végzet hatalmáról. Nagybátyám haragudott reánk, mert élehetetlennek bizonyultunk, nem tudtuk ugyanis megmenteni a kocsit. Ezt fájalta legtovább - élete végéig.

AZ EREDENDŐ BŰN NYOMÁBAN

Egész gyermekkoromban mást sem hallottam, mint azt, hogy *Szmrecsányi Vilmos nem bocsát meg*. Soha nem bocsátott meg. Valamiért felette tartósan haragudhatott egész kiterjedt klánunkra, gondoltam, megorrolt nagyapámra, vagy talán már a dédszülőkre mondta ki az átkot, olyan régesrégii öregekre, akikkel egy vidékről származott. Nem tudom. Soha nem kaptam magyarázatot. Aztán arra gondoltam, afféle olcsó szőlősmondás, amely mindenfajta helyzetekhez pompásan tapad, mint például az, hogy *pakol, mint Bogdán az üres boltban*. Ezt már sokkal könnyebben el tudtam képezni, akár le is rajzolhattam volna, ha rajzórán feladják, rajzolatok le egy kenyér- vagy élelmiszerboltot, azaz *alimentarát*. Hiszen azokban az években, amikor Szmrecsányi még nekem, a vétlen kiskölyöknek sem bocsátott volna meg semmilyen szín alatt, a boltok üresen kongtak, mint a régen összeszáradt hordók nagyapám (államosított) borospincéjében. A polcok teher és gondok nélkül feszítették hátukat a Végtelennek, csipkés papírszoknyába öltöztették a bolt segédrendezői, Katóka és Dóra, az örökké mufurc. Ezt is anyám szokta mondani, amikor elcsendesedtünk, hirtelen rosszkedvünk támadt, senki sem tudta honnan jönnek a rosszkedv vírusai, felhőszerűen jelentek meg a szobában, a konyha fala szétnyílt láthatatlanul és kilépett a rosszkedv szelleme, reánk lehelte vírusait, megfertőzött, majd a nélkül, hogy jelezte volna, mikor veszi vissza tőlünk jogos tulajdonát, avagy miképpen lehet sikeresen küzdeni, lebírni a mufurcságot, elillant, visszaszívódott a falba. Aztán a boltos Bogdán őt is kereshette, hiszen az embert az üzletekben s a kirakatok látványától fogta el igazán a rosszkedv. Ezt persze csak hallottam a felnőttektől, akik gátlástalanul beszéltek előttünk, ugyanis jó okuk volt rá föltételezni, hogy ebből a házból semmi sem fog szétszívárogni, már ami a családi titkokat illeti. A felnőttek falanxa a boltok kongásától lett szomorú, tartósan sóhajtozott, vágyakozott a valamikori gazdagság, bőség, jólét, krözszi állapotok felé. *Azt ti el sem tudjátok képzelni, milyen pompás dolog reggelire Roberts-szardíniát bontani, félbarnára pirított kétszersülttel kitunkolni az olívaolajat, ti soha nem csippentettetek le egy darabot a szobahőmérsékleten legalább egy órára kitett camembert sajtból...*, és minden ételnek, tárgynak, vágynak külföldi neve volt, az idegen hangzású cégéreket meglejtette a sóvárgás szájukban, torkuk kapujában: távolodó országokról hozott fátyolfelhőt, irigységet, tehetetlen remegést keltett a gyomor tájékán, és Bernát nagybátyám azt mondta anyámnak, *Ilonkám, innen mi soha a büdös életben nem mehetünk el*. Kirabolt madárfészeknek éreztük magunkat, amelyben mi a későn születettek már soha nem láttuk sem az aranytojásokat, sem az utódairól gondoskodó tojót.

Szmrecsányit úgy képzeltem, mint nagyszakállú zsidó papot, mellén azzal a fényes négyzetes osztatú páncéllal, a szemmel verés elleni mellvérttel, bár később azt olvastam valahol, hogy az a bizonyos mellkasdísz még az úrbéli látogatóktól maradt reájuk, akik meglátogatták őseinket a jeruzsálemi Scopus-hegyen és felszerelték őket a kozmikus sugárzás visszaverésére titokzatos és nagyhatású ketyerével. Szmrecsányi megállt a városunk főterén, amennyiben azokban a régi években Nagyszentjános maga volt Jeruzsálem és egy rögtönzött emelvényről mondott beszéd végén szórta rokonságom lehajtott, hamuval behintett fejére az átkot. Rengeteg ember fordult elő azon a népgyűlésen, teljesen spontánul verődtek össze, na igen, váratlanul elterjedt a hír, hogy Szmrecsányi Vilmos beszédet fog mondani a főtéren csütörtökön délből a nagypiac osztlásakor, és az emberek letették a kalapácsot, tollat, suszter árt, odahagyták az eke szarvát (vajon senkit sem felejtettem ki? de igen, a boltjukat bezáró kereskedőket természetesen tudatosan mellőztem), a piactérre siettek, bár maguk előtt is elrejtették az igazi okot: fölöttébb kíváncsiak voltak, most éppen kit fog átkával sújtani Szmrecsányi Vilmos, az átkozódás koronázatlan királya, a helyi posztókalmárok atyamestere (lásd Rembrandt hasonló című festményét

a az amsterdami Rijks Museumban), számos városi cím és kitüntetés birtokosa, háborús sebesült és szakálltulajdonos. Az ég elborult, baljós felhők, erős szélfulalom támadt kelet felől, mintha a tatárok perzs-szaga is éreződne a levegőben. A kereskedők csak most csukták be boltjukat, sietősen lehúzták a redőnyöket és a hirtelen támadt csendben másfél mérföldes körzetben tisztán ki lehetett venni Szmrecsányi Vilmos érces hangját, amint Ézsaiás próféta-ként megátkozza bűnös városunkat, ezt a szárazföldre vetett silány, ámbátor gyönyörűséges Ninivét és benne esendő családunkat.

Évekig töprengtem Szmrecsányi hatalma fölött, színeztem magamban a képet. A részletek akkor váltak egyre kivehetőbbé, amikor már rendszeresen olvastam a nagy nemzeti regény-írókat és a külföldi klasszikusokat, olykor egy-egy a szakszervezeti moziban látott film is átítatta élennyel emlékképeimet, de, amint jobban belemélyedek a máig felderengő szorongások térképébe, soha nem hajtottam végig következetesen a kicövekelt pályán, gyalog sem tettem meg az utat, megtorpantam az átokmondás pillanatánál, s az átokról magáról vajmi keveset akartam megtudtam. Képzeletem felmondta az engedelmisséget, egyszerűen hátat fordított nekem és inkább leült duzzogni. Hogy mivel, mely szavak kíséretében, miként (mennyi időre) ítelt kárhozatra bennünket ama rettenetes Szmrecsányi Vilmos atyamester és posztópróféta, arra nem volt érvényes válaszom. Ha mentségeket kellene felhoznunk (kik?), akkor azt válaszolhatnám: képzelgéseimben ezt a küszöböt tulajdonképpen át sem léphettem volna, ugyanis egyetlen átkot sem tartottam elég rettenetesnek - átokkultúrám kezdetleges volt és a Fürst-telepi fiúk fényét vesztett kincsein heverészett - és így legalább a fantáziák közé rejtve, homályba bugyolálva egy jól lezárt pincerekeszben őriztem, addig a percig, amíg elő nem hívják a családi emlékezetből a nálam többre hivatottak, vagy minden segítség nélkül egyszer csak magam is rá bukkanok a történelemben. Úgy gondoltam, hogy az efféle nagyon fontos és korszaknyitányt jelentő átok nem maradhatott említetlen a korabeli sajtóban, születhettek népballadák, hiszen súlya alatt egy egész nemzetség görnyedezik, nyoma kellett maradnia a nagyszentjánosi tragédiáírók (Fabulya Viktor, Teherffy Vidor, Pipogya Henrik stb.) munkáiban. Valahogyan szerettem volna ráakadni arra a levéltári páliumra, melyre vastag kék írónnal egy régesrégí archivárius felírta akkurátusan: *Az átok elkezdődött.* (Anathema hic incipit).

Mesterem és tanárom Tusai Emil tanácsára régi címtárakat és telefonkönyveket, vettem görcső alá, szakadozott cégjegyzékekkel próbálkoztam. Nagyítóval, mutatóujjal kísértem az egymás alá tördelt névsorokat. Idős embereket faggattam, ugyanis családomban megelégedtek kizárólag a név emlegetésével. Mi tarthatta vissza a továbbiaktól: fogadalom (?!!), a hitszegéstől való félsz, a szégyen?! Sejtelmes, bár koránt sem szomorú mosollyal intettek nyugalomra, ha megkérdeztem, kicsoda az a rettenetes Szmrecsányi. Nem is olyan rettenetes, válaszolta egyszer Apám. Azt hiszem tíz éves lehettem ekkor, de apa megjegyzése semmivel sem teremtett több fényt. Csak tovább növelte a zűrzavar köreit. Arra gondoltam, hogy otthonunk azért ilyen zárt, szinte mindig csak egymás között mozgunk, életem tizenkilenc esztendeje jóformán velük telt színültig, azért nem járnak hozzánk *nem* rokonok, klánon kívüliek, mert az átkok szögesdrótja magába ölelt bennünket, börtönünk lett, szürke égboltú fegyenctelepen vagyunk kénytelenek Roberts-szardíniák után áhitozni.

A legnagyobb meglepetést az keltette, hogy a névjegyzékekben sehol sem fordult elő a Szmrecsányi családnév. Pedig néztem én S-sel kezdődően és *Smretschan*i, *Szmretsányi* alakban is. Pusztá kézzel meregettem a Szahara homokját. Akkor elhatároztam, hogy nem fogok törődni családom megvertségével, elvégre a 20. században élek, nem foghat az átok, magyar (és majdnem magyar) embert különösen nem 48 óta.

Aztán egy éjjel váratlanul újra előttem termett a kijelentés. Ezúttal azonban az éjjeli fénytörésben másféle értemet nyert váratlanul: *Szmrecsányi soha nem bocsát meg*. Vagyis - eszméltem rá a titok másik kijáratára - nem ő, hanem *mi* követhettünk el egy előttem soha fel nem fedett gyalázatos vétséget, valamilyen véralvasztó galádságot, amelyre nincsenek szavak. Az éretlen és fürgé nyelvű gyermek előtt akármilyen „reakcióska” beszélt elhínhettél, jól tudod, hogy amazt nem kürtöltem volna szét Nagyszentjános szabad királyi fürdőváros főterén, de arról, Szmrecsányi miért nem fog soha irányunkba megengyhülni, nem ejtettek volna el még véletlenül sem egyetlen használható morzsát. Mély hallgatás övezte a bűnt. Bűnünket. S annak terhével élni nap mint nap, évtizedek óta cipelni - maga a pokolbéli gyötrem. Ők a titok tudói legfennebb emlékeztetik magukat arra, hogy lassabban a testtel, hátrébb a vágyakkal és a göggel, félre tehát hübrisszel, mert miként apukám kedvenc költője mondaná „*tudod, hogy nincs bocsánat, hiába hát a bánat*” stb. Miénk tehát a vétek, amely Szmrecsányit elhidegítette, ellenségünké tette. Olyan sértéssel van dolgunk, amelyért egykor lovagok keltek volna birokra vagy fényes cilinderű gentlemanok párbajt vínak a nagyszentjánosi Szarvaserdő tisztásán hajnali fél ötkor. Becsületsértés, váltóhamisítás, rágalomhadjárat, csábítás, tisztességtelen üzletvitel, sikkasztás, börtön, ártatlanok meghurcolása...

A halmazati bűnlajstrom minden nappal csak bővült volna, ha nem tekintek fel kijózanodásért kora reggelente a fürdőszoba repedt csempéire, nem görnyedek meg, szinte le kellett hasálnom a ronda kendermagos cementre, hogy begyújsak a kazán alá, mert én indultam ki elsőnek a házból, apám csak délbe sistergett be az újsághoz, anyám pedig késő délután kezdett el könyvelni Csarodaj bácsinak, aki vak volt ugyan, de ő tartotta fenn a körhintát a Lázár Ödön-parkban. Öcsém és húgom nem vették komolyan az iskolát, valahogy elvégezték, soha senki nem kapta rajta őket, hogy akár egy délután is tanultak volna, nálunk haza jöttél az iskolából, ruhástól ráhasaltál a vendégváró ágyra (soha nem jöttek vendégek, de azért illett szabadon hagyni, mint Illés próféta helyét a Vörös tengeri átkelés emlékére) és elővettél egy könyvet a polcra, mondjuk a Révai Nagylexikont vagy Brockhaus 677. kötetét és belemerültél az olvasásba, senki nem siettetett, gyere már ebédelni/vacsorázni/uzsonnázni stb., mindenki akkor vette magához a szükséges tápot, amikor éppen kedve, ideje engedte, soha nem későn, soha túlságosan korán. Valamennyiünkénél kialakult az étkezések tetszőleges sorozata, az éhség és megalégtettség különleges egyensúlya, amely biztosan szállította testünknek és lélekkamráinknak az energia- és indulat-utánpótlást, a tele has képzetét. Ámbár az ízek helyes és kifinomult érzete bennünk, háború után születettekben, már nem fejlődött ki rendesen, ma is teljesen mindegy, ha marha- vagy nyúlhúsból készül a prézlis szelet, és talán mondanom sem kell, hasztalanul intett néhanap anyám, már ha egyáltalán felfigyelt reánk az evészet közömböseire, hogy soha már rendes franciák nem lehetünk, ugyanis egyáltalán nem rendelkezünk sajt-kultúrával, nekünk a sajtok kaphatóságuk vagy hiánycikk voltuk szerint különböztek el. Sőt a fenti irigylésre méltó demokratikus alapvetést, a „veletek-ugye-semmi-hézag-sincsen”-hangulatot, a szabadság eme elvadult kertjét is családunk ismeretlen bűnösségére vezettem vissza: a rossz lelkiismeret, a szégyen és az egymásra utaltság faragott a família emelettartóiból nagyvonalú, a szeretetből cukormázzá soha szétfolyó felnőtteket. Úgy voltál gyermek közöttük, mintha lombos fák alatt játszottál volna, megvédtek a könnyű záportól, de valószínűleg nem álltak volna ellen egy kiadósabb viharak. Szerencsére erre a próbatételre soha nem került sor.

Miért?

Mert átindázva a kiszámíthatatlanság határain, felnőttünk. Nagyobb megrázkódtatás nélkül hullottunk ki a fészekből, az volt az érzésünk, mintha mindig is tudtunk volna repülni, a táplálékszerzés nem jelentett súlyosabb fejtörést, úgy értem, nem csináltunk lelkiismereti kérdést abból, hogy milyen munkakörben alkalmaztak munkáltatóink a jóságos szörnyetegek és rút jóltevők. Csak az a régi titok ne lett volna! Szmrecsányi Vilmos megbocsátani nem

tudásának kútfeje. Az eredendő bűn, mely mégis családként foglalt össze bennünket, test test mellé szorított, cselekedeteinket öntudatlanul is egymáshoz illesztette, a részek az egészszel végül is harmonikusan tartósan kölcsön- és védviszonyba kerültek, kárát sem láttuk, hiszen a család minden alkatrésze szerepet vállalt és viszonylag zökkenésmentesen működött, átláthatók voltak a kapcsolódások és folyton zsugorodtak a távolságok. Nagyokat lehetett nevetni egy-egy régebbi történeten, apa ifjúkori újdondász kalandjain, nagybátyám keresztkérdései komoly feladványok voltak a hazugok számára, és nem illett füllenteni, arról, hogy miért jöttünk későn haza a színházból vagy a moziból, olykor cigarettára tölünk kérték kölcsön, persze soha nem adták meg, máskor szórták a pénzt, hetekig étteremben vacsoráztunk, Nagyszentjános mindnégy étterme és számos kertvendéglője törzsvendégének hitt valamennyiünket, én például Püthagorász tételét Koncsol Feri bácsitól, az Oroszlán pincérétől tanultam el, aki világos, tömör egyszerűséggel értelmesebben magyarázta el, mint Nyápic Hadovár, akiről pedig az hírlett mérvadó körökben, hogy egykor az oxfordi egyetemi bölcsödében volt lélekidomár. Archimédészt már nem is említem, hiszen a vízbe mártott testek a plasztikus magyarázat közben maradék sörökben úszkáltak, és megittasultan veszítettek a súlyukból. Ilyenkor még Szmrecsányi megbocsátására is számítottam titokban: otthon angolul felbélyegzett levél vár a postaládában: *az átok befejeződött, futni hagylak benneteket, nyavalyások.*

Azt azonban leshettük.

Voltam annyira érett, megfontolt vagy - legyünk őszinték - gyáva, hogy a felismerés ellenére sem gyűöltem meg családomat, azt az egyelőre ismeretlen személyt, aki kivívta Szmrecsányi Vilmos böszült haragját. Hiszen, kihez fordulhattam volna, ha a bösz férfiú haragja reám csap le váratlanul, kihez futhattam volna segítségért. Nem, családuk nem volt templomba járó, - azokban az első békeévekben ez nem is volt nagyon ajánlatos, a hatalom, tudjuk csak önnön imádatára kért fel minden volt polgárt, pillanatnyilag elvtársat és osztályellenséget -, otthon sem imádkoztak, könyörögtek az éghez, nálunk a jókedv és a viccmondás, az irónia szolgáltatta ugyanazt a biztonsági szelepet, hálaadást, amit más házaknál a magányos estvéli ima vagy fogadalmi ajándéktábla a főtéri Szent Hubert templom falán. Ez a nagy vendéglőjárás, a család belső nyüzsgálása, a rokoni szálak kötelékké vastagítása, a folytonos élcelődés, melynek része volt *a Szmrecsányi Vilmos, soha nem bocsát meg nekünk* jelmondat is - ma már tudom, egy a sok *bon mot* közül, amelyekkel az élet elviselhetetlensége ellen jól-rosszul védekezni lehetett, szófricskákkal elijeszteni a sötétséget. Nem volt ez távolról sem tökéletes pajzs, ellenállhatatlan szűrő-vágó fegyver, legfeljebb kibúvó, kitérés, félreugrás egy-egy asszó elől, de az ilyen cseleket oly magas művészetté csipkézték, hogy mi leszarmazottak, átokkörökösök viszonylag nyugodtan mutathattunk fityiszt a hétköznapiak pimaszságának és lelkiismereti válságok nélkül fogadhattuk el potyaörömeit. A sajtók és prézlis szeletekkel szemben fölmutatott s már említett közöny ellenére is elfogytak nálunk az ebédek és uzsonnák, holott semminek sem volt szabott ideje, hacsak azt nem veszem tekintetbe (tekintetbe és leltárba kell vennem, nincs miért elhallgatnom), hogy rengeteg alkalmat találtunk az ünneplésre: születésnapot és névnapokat rendeztünk, észbe tartottuk az oldalágak bővítésének évfordulóit: házasságokat, születéseket a mellécsapásokon, felsétáltunk a temetőbe és virágot vittünk ismeretlenek sírjára is, ha úgy tűnt, hogy kerek évfordulója van a megholtak sírkövének felirata szerint. Annyi évtized után elárulhatom tehát, mi voltunk az ismeretlen virágvivők, akik egy-egy tiszteletre méltó közférfiú vagy magánszerető halmát a kegyelet és megemlékezés élővirágaival borítottuk el. Ámbátor - mondhatnád, ó drágalátos olvasó - ez is csak pótcselekvés, bógenezés volt, hiszen tudat alatt ti mindannyian Szmrecsányi sírját szerettétek volna elborítani a bösz káröröm liliomaival és a fellélegzés tearózsáival. Freud Zsiga, atyai barátunk töprengve ült londoni sírja szélén, valahányszor egy égi szemináriumon családuk különös esete került szóba.

Belátom, számos láncszeme hiányzik az analízisnek, nem tudom például, milyen kontextusban átkozta meg - ha egyáltalán átkról van szó - kicsiny csapatunkat Szmrecsányi Vilmos. Azt sem tudom, milyen javaslatát utasítottak vissza az örökharag kiváltói. Mert meglehet, hogy Sz., a kalmárcéh atyamestere javaslatot tett őseimnek egy nagy haszonnal kecsegtető üzletre, amelyet élehetetlen, önző, a pillanat örömeiben fetregő ősom - sajnos egyetlen jellemvonását, garasát sem örökölttem - botorul elutasított, félretett, nem válaszolt rá idejében, kinevette a partnerkapcsolatot kínálót, az orrára csapta az ajtót, és Szmrecsányi orra azóta is törött, vörösen dagadó, dühöt hányó vulkáni kráter.

De, emlékeztettem magamat, nem találkoztam a keresett névvel egyetlen kalmár Who's Who-ban sem. Akkor tehát nem is volt kereskedő lehetett, hanem valamilyen ügy bajnoka, elkötelezett buzgára, afféle besurranó ígéretszedő, akinek az ember pillanatnyi megszorultságában fausztai balgasággal eladja a lelkit. S utóbb megbánva az elhamarkodott olcsójánoskodást, az őszavát szegi, visszavonná adott paroláját, megsemmisíti a szerződés nála maradt példányát. Olyan ügylet, amellyel nem lehet a bírósághoz fordulni keresettel, hogy, kérem, én (mi) át lettem (-ünk) passzírozva a csalfa ígéretek sűrű szövetén, kérjük vissza lelkünk szabadságát, tisztelt bíróság, szabadítassunk fel a megbánt kötelezettség alól, s ígérjük, hogy ezentúl jók leszünk, nem fogunk órák alatt a padban zabálni, és nem húzgáljuk meg a lányok haját a nagyszünetben. A könnyű szabadulás reményét is eltörölték, irdatlan időt cipelünk vállunkon, a bűnhődés végeláthatatlan folyamat.

Beláttam, hasztalan forgolódtam azokban a kamaszkori nyugtalan időkben saját viszolygásaim és elmélkedései között, próbáltam fogást keresni a múlt idő síkos testén, két vállra fektetett gond nélkül. A forगतagban nem sejlik fel a megnyugvás ösvénye.

Aztán egyszer öcsémrel, a legkisebbel találkoztam Frankfurtban, akkor ugyanis ott doktorált és, amint már lenni szokott, locsogtunk a régiékről, azokról, akik már nem viccelődhetnek velünk, s akiknek élcei mégis továbbélnek a családi példatárban, a szellem szöveggyűjteményeiben, amikor azt mondta öcsém, emlékszel arra, hogy egyszer járt nálunk, nagyon régen, az **Árnyék**.

Tényleg.

Az árnyék késő délután keresett fel. Valami dolga volt, mert Apáék nem kérdeztek tőle semmit, szó nélkül beeresztették a dolgozószobába. A bőrfotelek egyikébe ültették le, szivart csak azért nem készítettek elébe, mert akkoriban nem volt divat a szivar. Ideológiai okokra vezethető vissza, ám akkortájt mi csak azt láttuk, hogy a Ludas Matyi-ban kizárólag Allen Dullest és Samu bácsit ábrázolták csillagos amerikai szivarral a szájában.

Egészen biztos, hogy árnyék volt, mert az arcát nem vehettük ki, eleget leselkedtünk elmenetelkor is. Hallgatóztunk a fürdőszoba felől és az üveges ajtó mellé lehasalva, belestünk az ajtó alatti hűvös résen át. Még egy szavát sem hallottuk.

Igaz ivott, rendesen ivott. Nagynénénk Ágota bevitt nekik egy üveg borszékit, de kevés idő múltán újra csöngettek utána - nálunk szinte soha senki nem merte megnyomni a cselédhívó csengőt, ugyanolyan köz- és öncenzurális okok miatt - és kértek egy forró teát. Nagy baj lehetett.

Családunk belvárosában csak ritkán, rendkívüli világesemények idején fogyasztottak teát: amikor Apa beteg volt, tüszős mandulagyulladásal feküdt, majd rövidesen eltávolították - előbb a mandulát, tüszővel, tüszentéssel együtt, majd apát az ideológiai tanszékről és lett belőle újság csináló - a két esemény között látszólag nem volt összefüggés - de csak látszólag, mondhatjuk, ugyanis árnyékok vonták be családunkat, néhányan fázósan elfordultak tőlünk

Apa eltávolítása és megcsonkítása után -, úgy hisszük, ők az egész embert idealizálták, márpedig Apa esendő volt.

Ha tovább számlálom a dolgot, akkor a következő teázás Sztálin halálával hozható kapcsolatba, a szülők korán hazajöttek, holott még déli tizenkettő sem volt, leültek, teát főzettek, hosszan, könnyes szemmel ittak, csend volt, olyan oroszos volt minden, mintha elválnának valamitől, ami addig életük sarkalatos pontja volt.

És most itt van ez az arctalan férfi - semmi kétség, hímnemű látogató érkezett hozzánk - ebben csak az ismeretlenség volt riasztó. Barna puhakalapját kinn hagyta az előszoba fogasán. Jóféle áru volt, ugyanis elég hosszasan himbálózott az ívelt alumínium rudacskán. Láttuk, hogy vadozatúj, bőrszegélyén nincs zsír, izzadság, történelem, mint annyi rokonunk homloknyomán. Hiába, azok olyan esztendőök voltak, folyton átfutó árnyék fedte el a napos délelőttöket, és félni kellett valamitől, amit az újságok apa minden erőfeszítése ellenére sem jeleztek előre.

Apa szavát viszont értettük, amint emeltebb tónussal mondta:

- Ne haragudj, Ámos, nem... Nem tehetem meg... Én mégis csak régi... vagyok, sőt...

Itt mindig utálatosan lehalkította a hangját. Így aztán nem tudtuk meg, micsoda is tulajdonképpen Apánk.

Elég sok mindent tudtunk róla. Így van ez, ha az ember gyermekként a szüleivel kénytelen egy fedél alatt tengődni. Tudtuk például, hogy zsidó, értelmiségi, ez olyan szellemi szegényember, aki nem ismeri a hígtojás készítés fortélyait, főzni sem tanult meg soha, egyszer volt munkaszolgálaton - ez afféle férfiaknak szánt játék sok kirándulással, lapáttal és puska- vagy ágyúlövésekkel -, reájuk lőttek, őket hajszolták - soha fordítva, annyira jó volt, hogy Apa másfél évig tartózkodott ott kisebb megszakításokkal és szülői engedéllyel, de nagyanyánk élénk rosszállása mellett, aztán azt is tudtuk apáról, hogy szeret úszni, meg olvasni, néha teniszezett, de ez megint osztályidegen volt, csak a tengerparton engedélyezték az üdülőben, hallhattuk, hogy a párttól sokszor odaszóltak neki telefonon, de ez még azelőtt volt, hogy az újsághoz elsistergett volna.

Azt viszont nem tudtuk kihámozni a csendből, mit akarhat a látogató, milyen útra noszogatta Apát és Anyát, - aki eddig nem is avatkozott bele a tárgyalások menetébe. Ugyanis csak ennyit hallottuk szüleink szájából:

- Nem megyünk... Mi nem... Nem tehetjük meg... Nincs szándékunkba elmenni. A gyerekek sem.

Érthető, ha roppant felbőszültünk. Végre itt terem egy titokzatos idegen, egy jóságos bácsi, afféle télapó nyáron, angyal, szolgálatos ajándékhozó. Végre egy jó utazást kínál az egész családnak, együtt mi négyen (talán minden rokonunkkal) elmehetnénk valahová nyaralni, egy szobában aludnánk mind, reggel apa vidám hecceket mesélne, a kései lustálkodás nem esik a büntetőjog hatálya alá, anyánk, az áldozathozó mindenkinek friss tejet adna föl, hideget ennénk, konzerveket, téliszalámit, májpástétomot; lavórban mosdanánk és kimehetünk az erdőbe; nem baj, ha összekenjünk magunkat mézgával, degenyeggel, lóganéval, levegőn vagyunk, megtanulunk úszni végre... és akkor, tessék, ezek a fafejű, hajthatatlan felnőttek egész egyszerűen elnyisszantják a boldogság és szabadság felé emelkedő kötélpályát.

Jaj, annyira vágytunk a nyaralásra. El akartunk szakadni az Albina tér poros csapágyaitól és a betonkupacoktól, - tágas kertre áhítoztunk, igazi fákra és valódi jószagú kaszálóra, hideg patak-borzongásra.

Csak néhány nappal korábban hozták tudomásunkra csöppet sem kíméletesen, hogy tekintettel a család anyagi helyzetére - olyan zavaros, mint a *nemzetközi* az **Előre** utolsó oldalán - »az idén nem lesz nyaralás, itthon maradunk, Apa kivisz benneteket a Marosra, megtanultok úszni, cigánybarnára sültök, mert, remélem nem felejtettétek el, szeptemberben itt a harmadik osztály«. Ezzel reám céloztak, Péternek, Lacinak és Márikának még megadatott összesen egy tucat év eldönteni, ha fel akarnak nőni, vagy megmarad szabadnak és megzabolázhatatlannak.

Az árnyék, ismeretlen jótevőnk még az arcát is elfedi, csak hogy kiléte titokban maradjon, midőn jótéteményre készülődik, tálcán kínálja a nagy utazást, a kikapcsolódás gyönyöreit, valószínűleg ingyen, potom pénzért.

- Nem, nincs mit eldöntenünk... Ezen más sokszor gondolkodtunk. ... Itt a helyünk...

Szűrődtek ki a szavak. A szüleink ellenkező szavai. Döbbenet néztünk egymásra. Eltaszítani a segítő kezét. A tábor, amelyről aranyhegyeket hallottunk, ezt ismételték szünetet nem ismervé betanított nevelőink, az igazszavú útmutatók.

Hol a helyünk? Ebben a koszban, ahonnan nyaranta mindenki elmegy valahová? A legtöbben falura a nagyanyjukhoz. Nekünk nincs, ezzel még megbékélnénk valahogyan, de azt hogy az idén is itthon kell kuksolni, mert apa és anya szerint itt a helyünk ebben az Albina téri kutyaszaros zsúfoltságában? Kánikulában, repedezett aszfalton, labda nélkül, ahol ragadós olcsó fagyaltot is ritkán kapni...?

Az árnyék olyan hirtelen távozott, ahogyan érkezett. Apa kísérte ki, megszorította Ámos úr kezét, aki nem vonta vissza, csak szomorúan tekintett fel még egyszer Apánkra, most sem láttuk az arcát, csak a kézszorításból következtettünk a számunkra nem látható szempár sajnálkozására, és azt hiszem nem is tévedtünk nagyon. Anya a konyhába sietett. Még a poharakat is rögtön elmosta, Az idegen behúzta maga mögött az ajtót, átvágott a macskaköves udvaron. Beleveszett az árnyékba. Soha többé nem láttuk.

Berontottunk a dolgozószobába és ekkor hallhattuk úgy hiszem először azt a mondatot Szmrecsányiról, amely annyi gyötoremre adott okot a későbbiek során. (Lehet, hogy Ámos - kérdezte Péter öcsém Frankfurtban - hogy Szmrecsányi és Ámos úr egy és ugyanazon személy volt, s az a név, amelyet csak egyszer ejtett ki apánk a mozgalmi fedőneve lenne a rettenetesnek? Hogy miféle ügynök volt, ebben a váratlan világosságban egyáltalán nem volt kétséges. Sion hegyéről szemrehányóan néztek vissza az árnyékok.)

Pétért lökdöstem, hogy kérdezze meg, ő még csecsszopó, elnézik merészségét. Nem vállalta a kockázatot. Én kezdtem hát a ravaszkodást.

- Ez a bácsi a pionéroktól jött?

- Igen - válaszolta Apánk - az *óperenciás tengeren* is túlról.

- És odamegyünk mi is?

- Nem, Andriskám, mi *onnan* jöttük.

- Mikor?

- Úgy kétezer éve...

TULIPÁNOK KÖZÉ REJTVE

A tulipánfestő épp kilépett a mélygarázs ajtaján, mögötte még láttam az ajtó ünnepélyes lassú záródásában a felcsillanó csempék teljes összhangját, a gondosan megválasztott csempéken a tulipánok kertjét, mélyvörösek és mélykékek orgazmusát, tulipánhagymák erezetén átderengő leányarcokat és holland középcsatárok narancssárga páncélingét, amikor Halmai Pityu (hetedikben láttam utoljára) azt mondta, hogy ne menjünk többé iskolába, hanem pakoljunk fel eredjünk a holland nagycirkusz nyomába, utána fiúk, ugyanis Halmai a saját fülével hallotta, amikor az igazgató kijelentette, a cirkusz jövője attól függ, barátaim, ha záros határidőn belül találnak elég fiatal, egész pontosan: tehetséges gyerkőcöt, akit gyorsan be lehet tanítani zsonglőrnek, kötéláncosnak, akrobatának vagy díjbirkózónak.

Az Akropolisz tetején hevertünk, süttött reánk a nap: Periklész tőlünk balra a perzsák ellen szónokolt; Arisztophanész szorgalmasan írta kihajított lyukkártyákra vígjátékait, várta a napot amikor az istenek sem állíthatják meg a világhírnév megszerzésében. Vágyott is reá, meg nem is nagyon, hiszen ki volt szomjazva nőre, borra, a sikerre, de akkor soha többé nem lesz szabadnapja, hogy minden holland mérközést megnézhesen. Na meg aztán annyi rosszul sikerült keresztes hadjárat volt mindannyiunk háta mögött, a Megváltó sírjánál azt mondta a tévé, sörgyárat épít egy német vállalkozó és az alapozási munkák során előkerült az Akropolisz szöveg- és márványhú másolata, ha nem fordítva áll a viszony, vagyis a jeruzsálemi régebbi, mint az athéni, nem, ezt egész egyszerűen verdd ki a fejedből, még *itt* se légy teljesen hűtlen a görögökhöz, mesés ajándékot hoznak, s még félned sem kell, hiszen Trója elbukott, a görögök úgy folytatták a történelmet, hogy észre sem vetted, mikor vették át a vezetést, a félidőben még döntetlenre állt, ne feledkezz meg kitenni a tulipánosüvegeket, megmosni a lábadat, halkítsd le a rádiót, vidd le a kutyát a parkba, etesd meg a tengerimalacokat sorolta egy hang nagyon messziről lassan közeledve-elhalkulva, meg-megélénkülő feddinges lüktetéssel, mint anyánk rádiója, az a régi, amelyet elvitt egy hajóskapitány Pelargóniába és a pelárgonok azóta sem győznek hálálkodni, hogy végre megismerhetik a saját nemzeti himnuszukat. Az a hang, mely feledhető ébrenlétből, kívülről csendült reám, afféle józan díjlovas, előolvasó, tisztafej cenzorka bácsi lehetett, sajnos az arca nem látható a gótikus mellékszereplőknek a tulipános székesegyházban, holott megérdemelnének egy portrét.

Arisztophanész márványszobra az út porába dőlve, mellszobor egy fontos közgyűjteményből, amelynek nevét elfelejtettem, folyton beverik porral és igaztalan vádakkal az elszárguló lovasok, cohorsok, gyalogosok; a keresztesek Akkóból Jaffóba gurulnak, csillogó páncéljukon ENSZ jelvény, ennek nincs semmi jelentősége, mert az ellenség szintén európai katonaruhában van, rózsákat és tulipánokat mázoltatott magára. Úgy látszik ezen az éjszakán a tulipánoktól nem lehet megszabadulni, én sem tudom átrágni magamat a reám öntött, zúdított tulipán-szirmokon, meglehetősen nevetséges helyzet, holott tudom, hogy egy erősebb szél, mondjuk a Golf-áramlattal érkező meleg április szél, egyszerűen felkapná a gondosan festett szirmokat és szétszórná, *je sème à tout vents*, mondja valaki franciául mellettem, valami undok tudálékos, Larousse-figura, hajában fehér márványszalag, a görögség elmés derűje néz le reánk, circa kétezer ötszáz év, plusz-mínusz örökkévalóság.

Abban a kisvárosban vagyunk - balra az Akropolisz, jobbra Hollandia szédítő tulipánhavasai - ahová egyszer Pendergast Lucyék vittek el mindkettőnket, mellettem kellene lennie Génék, együtt érkeztünk úszva, vonaton, földalatti korcsmákon vitt keresztül a véletlen, vakond-túrások mögül ugrottunk elő, vám- és révület-szabadság volt ruhánk korcában, szódobikarbóna és négyökrös szekér kevés malíciával, tehát jöttünk.

Egészen késő május van, a kiállítás hivatalosan már áprilisban bezárt, de Pendergast Lucy bátyja, a tulipánfestő, az erezőművész elérte a hágai kormányánál, hogy miattunk még egy hónapig nyitva tartják. A beléptetők puffogtak, dühöngtek, mint mindenütt a világon, ha munkaidőt indokolatlanul meghosszabbítják, a tulipánőrzők szakszervezete tiltakozó nagygyűlésre készülődött, amikor a kiállítás miniszteri biztosa Van Holden úr, egyszerűen ráígért a bérre még harmincegy százalékot és a tulpáncicerészök mozgalma egyszerűen elenyészett a könnyű, laza szerkezetű homokos talajba. Polder ide vagy oda.

Hervadt tulipánok, fonnyadt szirmok, szégyenlős vénlányok egy orvosi rendelő vetkőzőjében. A növények szára néhol már egészen csupasz volt, izmos, kihívóan erotikus, a különben felsepert és aprított fakéreggel felszórt sétányokon megkésett csoportok tolongnak, bohócsapkás tulipánmutogatók kiabálnak, egyfolytában gyülekező van az utcasarkokon, a terek szögletében és lakkozott padok előtt, a villanyoszlopok és virágtövek szomszédságában, valahol; kiértékelnek, holland-latin növénynevek röpködnek a levegőben - istenem megvilágosodnak a növénynevek - értem Linné úr binominális logikáját vagy a svédekét kétszáz évvel ezelőttről. Váratlan örömmel tölt el a felfedezés: teljesen értelmes neveket osztogatott, s ettől a régi növénytan órákon fény ömlik szerteszét, az ablaktalan szertár reggeli ragyogással izzik föl, rejtélyes fényforrások köröznek felettünk, amikor K. B. B. bácsi előttünk leheli ki nemes és finom merítésű csempekék lelkét: megérteti velünk, hogy a tulipánok a gumósok közé sorolandók.

Üvegcsempék tartják távol a külvilágot, átdereng a reggel az üvegek homályán, mesterséges világítás, lehúzott izzású nemesgáz-égők, lágy selymes május fényt varázsolnak az ágyásokra, a sétatutakon az árnyékok kölcsönösen kioltják egymást. Szerteszét átható, különös szag, mintha régi fűszereket rothasztanának szántszándékkal. A megyeszerte híres konyhák szétverése után a rablólovagok nem vitték magukkal a fűszereket, s aznap éjszaka megveri a májusi eső; ropog a lábunk alatt a holland nemestulipán-avar; mindenki tudja, hogy miértünk tart nyitva csupán; keresem. Gét, nála van az útlevelem, a pénzem, én még nem is láttam holland-pegazus pénzt, megmagyarázhatatlanul, makacs követelőzéssel, már-már hisztérikusan ágaskodik föl a vágy bennem, hogy kezembe vegyem az ókori papírpénzeket, a tulipánlevelekre nyomtatott drachmákat, tulajdonképpen ezért fordultam arra, amerre Gét sejtem, hiszen egy minutával korábban még kérdezett is tőlem valamit, azt hiszem azt, hogy miért vizes a kezem, a nadrágomba törlöm, és még be sem fejezhetem a mozdulatot, amikor jön az újabb kérdés, valamivel nehezebb, azonban távolról sem kivédhetetlen, nem látom be, milyen politikai csapdákat rejtene, tehát meghallhatom: a keresztes hadjáratok, különösen a negyedik, amelyikben Konstantinápoly is elesett, miként érintették a tulipánhagymák behozatalát?

Nem feleltem neki azonnal. Rengeteg könyvet olvastam össze annakidején, rendszeresen tanulmányoztam a vaskos fekete vászonba kötött monográfiákat, amikor Athénban az államvizsga dolgozatomat készítettem. (Athén Kolozsvárra hasonlít, igaz a Fellegváron az ejtőernyős torony helyett az Akropolisz fehér márvány oszlopai negyvenöt fokos szögben dőlnek a Szamosra, lenéznek a városra, Juciferi lakására, mely épp a Fellegvár lábaihoz simult aláztatosan, amíg el nem mentek Frankhonba /mármint a ház gazdái/).Az egyedírók* a tulipánokról azonban elfelejtettek szót ejteni, holott a bizánci kalmárok bekalandozták az egész addig ismert klasszikus világot, nem is szólva Velence pimasz hajósairól, Génua ravasz és csöndes beszédű üzletkötőiről, Bari és Tarranto vörös szakállú menedzsereiről, akik egy pár nejlonharisnyáért rengeteg tulipánhagymát szerezhettek volna, ha a növény már benne lett volna az európai kultúrkörben, de nem volt és különben is, ha már Itáliáról esett szó, akkor a helyes tipposzlop

* vö. monográfusok

kitöltése után a tabella így néz ki: Atalanta-Juventus 2-2 - iksz, Lecce-Torino 3-1 - egyes.... Bizánc-Bizánc törölve...

Kolozsvár csupán egy nosztalgiával vegyített villanás volt, a helyzet önigazolási kísérlete, merev önzésből fakadt nyavalygás, a hatvanas évek második felének visszakívánása, elkent, tavirózsa-illatú szerelmek és sörözés a Tajgetosz tetején részeg szovjet szociometrikusokkal, *tű tozse kuku* satöbbi, ezért gyorsan el is ejtettem, hiszen a tulipánrondók között egyre több más, betolakodott, oda nem illőnek ítélt (mint utóbb kiderült, teljesen tévesen ítélt meg a holland virágkertészet helyzetét, elvárásait és kíváncsagságait, az együttélés-tolerancia szemléletüket, túl jó véleményem volt róluk, holott ott is lezsírázzák az Ajax szurkolóit és tulajdonosait, mintha csak az MTK-Frادي mérkőzésen lennénk, de akkor még a téves ítéletben tengettem óráimat és kobzom pöngetését tulipán-hagymázosan habzsolták híveim, az említett türelemkertben éppen úgy belefért a szurinamiak (vietnámiak) sötét virágzata - hol van, te jóisten Szurinám? - mint a meleg égöv alatt gyorsan hervadó női szépség meghosszabbítása a mérsékelt égöv viszonyai között. Magyarán azt gondoltam: hozzátok hozzánk legszebb asszonyaitokat, itt soha nem fognak olyan rondán és magukra maradottan megvénülni, ez Európa nagy-nagy előnye, amire még senki sem figyelt fel, késleltetett benne a faj biológiai története, nem véletlenül jelent meg éppen itt a legkésőbb a homo sapiens (erectus).

Sétánk során egyre gyakrabban pillantottam meg, ismertem föl az idegen növényeket, nárciszt, ibolyát, krizantémokat és nőszirmot láttam, lilákat és remegő halványkékeket, melegrózsaszínűeket. E percben (abban a percben) a színek nem tűntek giccsesnek, Hollandia vagy Hellász korrumpáló közelségével magyaráztam.

Pendergast Lucy bátyja bólogatott.

Na igen, a diplomamunkám a keresztes hadjáratok vizsgálatát tűzte maga elé, de az általam írott lapokon szó sem volt - erre halálpontosan emlékeztem - semmiféle tulipánhagymákról, és egyáltalán a hagyma, mint étel nem is szerepelt sem a Flandriai Baldwinnek és a tarrantói Bohemundnak felpakolt uzsonnában; na igen, barátaink sem mellékeltek hozzánk valami sajtos-szalámis kaját, ezt akartam felháborodottan tudomására hozni Gének, a szobatársamnak, akit elsodort mellőlem a tömeg.

Mérhetetlenül sok embert engedtek be a kiállítási kertbe, szombat volt, egy kis autózással különösebb erőfeszítések és benzinkutazás nélkül elérhető volt Kulenkamp, a virágkertészet mekkája, a tulipán-hergelészet hegeliánuma. Ráadásul meleg volt, nagy meleghullám érkezett az éjszaka, szokatlan volt áprilisban még itt Kulenkampban is, a keresztesek ledobálták a téliesített pótvértet, a pénzváltók kemény nap elé néztek, hiszen rengeteg nem jegyzett valutával kellett számolniuk, az euró becsalogatása előtt voltunk, még boldog kisnemzeti összevisszaság uralkodott az eurázsiai földnyelven, a jövő globalizációra egyetlen jel utalt, a Bakonyhúsvétban vásárolt és magunkkal hurcolt Globus-konzervek. Megizzadt a homlokom, hónom alja, a hátam közepén ereken csordogált a reggeli kávé átlényegített változata. Valaki szólt *hollandul*, nyugodtan törülközzem az avarba, egyenesen használ az ember bőrének. A hang ismerős volt, hát persze, a húgom volt. Egészen természetesnek vettem, hogy éppen itt futunk össze; noha nem is itt adtunk egymásnak találkát, hanem valahol a Trafalgar-on vagy a Lázár Ödön park előtt, majd telefonálunk egymásnak, ígértük meg. Ettől minden olyan egyszerű lett, hiszen végül is csak találkozunk, bár arról volt szó, hogy mi nem kapunk holland vízumot, a húgomék útban voltak Jaffó felé, ahol általában a nyarakat töltik (a sógorom korábban ugyanott volt fogorvos), őket cseppet sem izgatta a keresztes hadjáratok veszélye, az öngyilkos palesztin merényletek, a tulipánfestők közmondásos fukarsága. (Az a NL a kocsijukon, magyarázta Pendergast Lucy, azt jelenti, *Nur Limonádé*). Már napokkal korábban beolvasták a tévében, hogy tekintettel az akropoliszi helyzetre, a kormány nem javasolja az

amerikai állampolgárok, hogy a térségbe utazzanak. Kiűritették a követséget, elégették a nélkülözhető iratokat, a díszleteket elszállították, a tulipánhagymákat vastag régi újságokkal takarták le, a kereszteket a hadjárat útvonala mentén kikapcsolták a közvilágításból. Nem maradt ott csak két kertésznek álcázott biztonsági ember, akikről mindenki tudta, hogy kettős ügynökök.

Ők azonban rá sem rántottak, nem lettek a szokottnál idegesebbek, volt idejük megszokni a készültségi állapotot, a halál állandó és elhessenthetetlen közelségét, a veszély szívbe mártott tüit, betörték, elfásultak, vicceltek a halállal, csak arra kértek nem mondjuk hangosan azt a szót, *arabok*, mert azt a nevezettek is megértenék, híjjuk őket inkább *sógoroknak*, ezt tanácsolták különben indulás előtt a keresztes hadjáratok résztvevőinek is, de akár a falaknak is beszéltek volna.

Haladtunk a sétautakon, nagyon lassan, folyamszerűen, mintha csak nagy tüntetésen vennénk részt, könyves-gyertyás felvonuláson, azzal a különbséggel, hogy itt mindenkinek egy Bourbon-liliom van a kezében, megyünk a saját vértanúságunk vagy történelemlényi (gótikus) ábrázolásunk felé. Folyton meg torpanunk, egymás hátának ütődünk, de a bejáratnál kapott (elvett?) tulipánok ruganyosan állják az ütődést-gyűrődést, a főútra ívelten bekanyarodó mellékutakról ömlik, árad, hömpölyög a tulipánkedvelők végeláthatatlan csudálkozása. Itt aztán nem illett türelmetlenkedni. A sokszor megénekelt holland toleranciát láttam meg-elevenedni. Jól esett. Egyáltalán nem mérgeződtem a szokatlan előnyszabály alkalmazásán, holott ha otthon történik velem az Arató és Wesselényi utca kereszteződésében, belehajtottam volna szabálytalankodó járművekbe, *vesszen a férgecsse* felkiáltással.

Én csak arra kértem a húgomat - addigra előkerült valahonnan a tömegből a húgom családja is, unokaöcsém Paul és Pieter - hogy nyissák ki a szemüket, legyenek módfelett szemfülesek, hátha ott lesz valahol a közelben, ott ácsorog szoba- és egyetemi padtársam Gé. Az a kabát volt rajta ebben az álomban - magyaráztam, miközben pontosan tudtam, a húgom nem volt velünk kirándulni, mert akkor három éves lehetett -, amit még a sebesvári túrán viselt, ahol azon viccelődünk, hogy a parasztok még mindig azt hiszik, csapatunk az osztrák-magyar monarchiából szökött vissza, s kérni fognak egy tizkoronást Ferenc Jóska arcképével. Gének az a dolga, hogy fényképezzen, és ő bőszen (lelkiismereten, kis szorongással kebelében, fön-dorlatosan) villog, bemér, elgörbül a jobban érzékelhetőség kedvéért, ráközelít, fókuszpontba emel digitális gépével mindenféle szirmokat, leveleket, árva kocsányt és látogatói ámulatot, merevedést, rökönyt és hódolatot. A lényeglátás hozzátartozik a természetéhez, ezért is szerettem vele dolgozni, kitűnő tárcákat lehetett rögzíteni azokra a képekre, amiket az Emberiség és az Akropolisz nyilvánossága elé vagyunk tárandók. Este majd leülünk a gép elé, letöltjük a képeket, kiválasztjuk a legélesebbeket és elküldjük az összes rokonoknak a közelgő húsvéti ünnepekre való tekintettel, és ezzel ki van pipálva a *családi összetartozás & szeretet* című heti imaszakasz.

Gé a központi csarnokban csapkodhat szárnyaival, vélekedtem. A szagosított mürózsák és álszegfűk között. Nagyon sokan igyekeznek arrafelé, a tömeg érezhetően megvastagodott, mellékfonatai és -vizei egyre szélesebb torkolattal kapcsolódnak hozzánk. A génkezelés technikája lázba hozta hollandusokat. A keresztes milíciák képtelennek bizonyulnak fönntartani a közrendet. Hallottam, amikor erősítés után telefonált mobilján Flandriai Baldwin (franciásan Baldouin) vagy az öccse. A két fiút soha sem tudom egymástól teljes biztonsággal megkülönböztetni.

„De hát ti nem is vagytok együtt, régen szétváltak újtaitok, miért adta volna oda Hanna a digitális gépet Gének?” - csattant fel Karl, a sógorom, aki arról volt nevezetes, hogy a legintimebb pillanatok is szét volt képes barmolni híres fogorvosi józanságával. Őt semmi, még egy gyökérkezelés sem tudta lázba hozni. Fotói, hogy valamivel jellemezzem, olyanok voltak, mint valami sajtyszeretelő géppel vágott hártavékony szeleteken át szemlélt panasz-irodák.

„Hiszen mi nem is találkoztunk, mert te megsértődtél” - mutatott rám, és belekarolt Gébe, aki mégiscsak ott állt, ahol sejtettem, sőt Gé azt is állította, egy tipegésnyit sem mozdult el mellőlem, csak láthatatlanná tud válni.

Ez felbőszített. Hogy-hogy láthatatlanná tudsz válni? (Aznapi láttam a tévében egy trükköt, de ennek semmi köze sem volt Hollandiához.) Ráadásul fogalmam sem volt, miféle sértődésemre céloz Karl pajtás. Nem volna nehéz a családi példatárból egyet-kettőt előhúzni. Így utólag belegondolva lehet hogy egy ezután következő sértődésemre gondolt, amikor kérni fogok tőlük egy új képernyőt, mert a régi teljesen és mindörökre elfeketült, de ez csak a tavaly lesz, amikor a sógorom azt válaszolja majd a telefonba, hogy én csak ne akarjak szélesvásznú képernyőt, vegyek lakást, költözzem egy kétszobás nyomortanyára és fölösleges könyveimet (valamennyit?) ruházzam akármelyik közgyűjteményre. Én akkor majd meg fogom kérdezni tőle, ha nem kellene mindjárt inkább egy kriptát vennem, ám ő halálos komolyan azt találja majd mondani, hogy a zsidók nem temetkeznek kriptába, ámbár és különben marha jó ötlet.)

Gé szerényen mosolyog, érdekes, már nem öregszik, pontosan ugyanolyan, mint azon a hajnalon, amikor a sebesvári állomáson együtt vártuk a vonatot, és ő felugrott rá, elvétele halálosan a lépést, az arca a lépés előtti bizakodásé, mosolyog titokzatosan, a húgom pedig elővesz a táskájából egy halom 05-ös ceruzát, Gé kedvenceit. Gé leguggol az avarba, kirakja színek szerint a ceruzákat, pillanatok alatt embergyűrű keletkezik körülöttünk, mutogatnak valamit, kiabálnak, nem értem, azt kérdeztem sűgva Pietertől, az unokaöcsémétől, aki nyelvzszeni (perfekt japán, kínai és török), ha érti, mit mondanak, ő bizalmasan megsűgja, fölényesen kioszt: persze, mert *kandzsival* van írva. Jó, jó, de akkor mégis miért idegeskednek, hadonásznak az orrunk előtt? Aztán egy szempillantás alatt megértem minden magyarázat nélkül: a hollandok azon voltak felháborodva, hogy Gé a ceruza színeit éppen a holland és a spanyol királyi lobogó színeit összekeverve rakta ki a pusztára földre, amit az 1677-es holland alkotmány tilt. Nemzetgyalázás, a türelmes tulipánszínezőknek már erre is van törvényük, és szóltam Pieternek, akkor gyorsan csináljunk valamit, vagy tűnjünk el egy óvatlan pillanatban.

A hangosbeszélő felszólít, hogy fejezzük be a látogatást, és erre figyelmeztessük utastársainkat is. A férfihang olyan volt, mint a kékmétróé a Kőbánya-Kispest állomáson. Gé felém fordul és feléje fordulok, egymásra mosolygunk, mint két szummo-bajnok pankráció előtt, a közönség gyorsan szétrugdálja a ceruzákat. Pieter, Paul, Karl és a húgom egy sétatárhely fedélzetéről hív, tartsunk velük. Lekéssük az indulást. *Én késem le az indulást, mint rendesen.* (Comme d’habitude).

Kiléptem. Mélyet lélegeztem, hallottam, hogy szakadnak fel a hörgőim. A hollandusok óvatosan összehajtogatják az üvegházakat, a tulipánokat a herbáriumukba csúsztatják és gyékénnyel takarják be, fedik le a teret, mint a régi tenispályát a Turbinaárok mellett.

Egyedül voltam, nem volt velem Gé sem.

Karl azért haragudott rám, mert hat évvel korábban elváltam Hannától, akit ő annak idején el akart venni, de én lecsaptam a kezéről a szép fekete medikát, ennek most végképp nem volt jelentősége, jelentése, súlya, szétporladt, mint a sziklának ütdő hullám.

Nem nyugtalankodtam, hiszen ők már huszonöt éve élnek külföldön, nekik minden olyan megszokott, logikus, egyszerű idekinn, kártyával fizetnek, játszva esznek pálcikával, kaszinóba járnak és helikopteren szoktak koktélpártit adni. Pieter és Paul barátnője Paula dúsgazdag operaalapítók özvegyeire vigyáz fel a Bronxban, New Yorkban, Arisztophanészt kell felolvasnia, és Jaffóban már várja őket a keresztes hadjáratok parancsnoka, Gerald Pendergast tábornok.

A név egykor még nagyon fontossá válhatott volna, ha úgy döntünk, hogy nem térünk többet haza Hannával, hanem disszidálunk, rengetegszer megfordul a következő években a gondolat a fejünkben, egymástól függetlenül gondolunk rá, a kivándorlás mindennapos beszédtema, de nem merünk dönteni, folyton a másiktól várjuk, hogy végérvényesen és megfellebbezhetetlenül elhatározza, hová menjünk. Mindkettőnk szülei élnek, nem maradhatnak magukra, védekezünk a gondviselői státusz mögül. Mindkettőnk testvérei jóval hamarabb tudtak dönteni. Kevesebb gátlás gyűlt össze bennük, szavukon fogták szülei(n)ket, az apósok-anyósok vérszegény szabadkozását önértékén alul kezelték, úgy érezték, hogy el vannak engedve, mintha csak a moziba mentek volna este tíz után és nem tudják, mikor is kerülnek aznap/másnap ágyba. A legviccesebb, soha senki sem bánta meg, (nem ismerte be elmagányosodását), nem tett szemrehányást magának, élete párjának, nekünk, nekik, hogy kiengedték a kezük közül, az öröklésre szánt antik bútorok, selyemperzsák, csipkehuzatok és kamra mélyén szenvedő befőttek közül a világba, hogy szereterebberhettek, anélkül, hogy magukkal cipelnék a nyelüket vesztett partviskefákat és pócegödörszagosítók befagyott tégelyeit. Azok az emberek, akiktől származunk, mindvégig magukban hordozták sérelmeiket és elveszített gyermekeik boldogulás-illúzióját. Lehet, nem is alaptanul.

Hannának meg kellett ígérem, hogy nem felejttem el Pendergast tábornok nevét, Lucy leánya amúgy is barátnőnk, Amerforstban él. Gyakorolni fogom, ígérem meg magamnak, hiszen a múltkor is egy hónapig kellett törnöm a fejemet azon a fickón, aki *Casablanca* főszerepét játszotta, a Humphrey Bogart nevén, amíg végre valakinek eszébe jutott a társaságban; Gerald Pendergast anyja az operaalapító özvegy, ő tette le a holland nemzeti opera alapkövét, Paula ismerőse, munkaadója. Azért mennek félelem nélkül a Közel-Keletre. Nem hangzott valami logikusan, de a helikopter eltávolodott már tőlem és úgysem vándoroltunk ki sehova sem. Nem is hívott senki, jegyezte meg Hanna csendesen.

Milyen szerencse, hogy anya ezt nem érte meg, folyton izgulna, azt kérdezné, nem tudjátok, írt-e Anna, mármint a húgom vagy én. Hazaszaladna a piacról, a fodrásztól, az iskolából, a kórházból, Apa mellől, mert Anikónak rövidesen telefonálnia kell. Biztosan telefonálni fog.

Az üvegházból kilépve az Akropoliszt sűrű köd borítja, odalenn a tenger gyűrött szürkeségében is ijesztő. Nyugodt és fenyegető. Ebben akartam én mindenáron megfürödni? - kértem magamtól megszegyenülten. Nem kell nagy felfedezői érzék, hogy belássam: egy névtelen, valószínűleg elhanyagolt, soha igazán fel nem fedezett, minden jel szerint teljesen pusztaszigeten tartózkodom, mögöttem semmiféle épület, a tulipánhagymák talán nem is léteztek soha. A sziget lassan úszik velem. Mint egy anyahajó.

Hangtalanul. És akkor eszembe jut az elvetélt ötlet egy másik álomból, holott még benne voltam *ebben* az álomban, akár betétdal, úgy sejlett fel. Annakidején elmeséltem Annának a keleti negyedik utcában:

Hirtelen elválnak a kontinentális talapzattól a Manhattan, ugyanúgy úszni kezd mint ez a hellászi (?) hollandi (?), júdeai (?) sziget. Senki sem veszi észre, én érzem meg elsőnek, olyan sajátságosan remeg a szoba, a ház, mint ahogy a komphajó kel át velünk Dovernél Anglia felé. Elszakad a parttól, rajta a felhőkarcolók (a WTC ép és sértetlen), utcák, terek, emberek, kifőzdék, MacDonaldotsok és Time Square, sárga taxik kezdő emigránsokkal a volán mögött, változatlanul mosolyog a vak néger lemezárus, nem érti, hova akarunk menni, a ott a kínai mosoda a China Townban és a Lower East End, a maradék zsidó emlékekkel, kelet-európai kis boltokkal... (Az első sugárút és a 24. utca sarkán a rendőr épp földre terít egy görkörös-csolyás zsebtolvajt.) Amikor a szigetlakók észreveszik már késő. Nem működnek a hírközlő szerkentűk, a telefonok, távirók, számítógépek nem kapcsolják a külvilágot, nem lehet felvenni a kapcsolatot New Yorkkal, az FBI-jal sem. (A kocsik valahol a messzeségben eszeveszetten tülkölnek a Washington hídon, nincs ugyanis hová lehajtaniuk, eltűnt a keleti és a nyugati part menti gyorsáv. A New-York-i hangzavar és pánik idáig már nem ér el.) Az emberek hamar rájönnek, hogy a Manhattan foglyai, mégis minden működik a szigeten belül, a benzinkutakban van elegendő üzemanyag, a tartályokban, alagcsövekben ivóvíz, rengeteg étel, működésbe léptek a saját generátorok, kifogástalan az áramszolgáltatás, a távfűtés stb. És akkor akad egy erélyes nő, nem volt kidolgozva az álom álmában, ha színes bőrű vagy fehér, aki felismerve a helyzetet, úrrá lesz az emberek zűrzavara, páni félelme, a gonoszság és kishitőség felett, segítők állnak mellé, kialakul az élet rendje, autonómiája a világ legdrágább szigetén, avagy a legnagyobb luxushajón. Veszedelemesen hasonlít minden a hatodikos történelemkönyv „zárt természeti gazdálkodás” című modelljéhez; az emberek megtanulnak a külvilág segítsége nélkül élni, szerelmek szövődnek, egy halál, temetés, emberi összetartás, győzelem a kisstilű gonoszság felett stb., amíg feltűnik az első helikopter, az USA hadseregének egy felderítő szitakötője a sziget feje fölött.

Az emberek felnéznek az égre és nem integetnek.

Itt ért volna véget a film forgatókönyve. Mikor elmeséltem Annának, fel akarta hívni Steven Spielberget. Egymás után következnek az amerikai **Ki Kicsodában**. Nem engedtem.

A tulipánoktól megfosztott didergős hajnali szigeten rövidnadrágban állok. Egyetlen kérdés kínoz, erre térek vissza a külső rétegben málladozó álom-ébredésben:

S ha nem fogom le a húgom tárcsázó kezét?

ÜNIGE A KÉTFEJŰ BABA

Nekünk mindenképpen meg kell néznünk Ünigét, a kétfejű babát. Ezt eldöntöttük azon a délelőttön, amikor véget ért a hatodik osztály és kitört az ötödik világvakáció. Mi ugyanis nem akartunk program, cél és pénz nélkül csavarogni egész nyáron, mint a Hal utcaiak, mi tartalmas nyarat akartunk átélni és Ünige kitűnő nyitóalkalomnak bizonyult.

Simon, az óriásbálna már előfordult az életünkben, nem láttunk semmi rendkívülit, amikor végre bejutottunk, Alubabagizike szerint ez egy felfűjt gumihal volt, durva posztóval borítva és szappannal vagy tűzálló takonnyal síkosítva, különben, mi a fenéért nem engedtek bennünket a hal közelébe, meg sem érinthettük, hanem el kellett vonulni egy vaskorlát mentén, hátulról lökdöstek a hal-utcaiak és Bogyesz bácsi bölcselkedett Jónásról, oda akarta hajítani a cigarettája végét, de abban a pillanatban kiszúrta egy barnaruhás felügyelő, olyan örféle bakter és mindjárt a kampós sétabotjával kiemelte Bogyesz bácsit a tömegből, példát is *tatuáltak* rajta, mert megbüntették ezer lejre, amiért megvehetted volna Hal utca páros oldalát (ott ugyanis csak két cigányviskó volt a 2 és 2/a számok helyén és minden várakozáson alól). Igaz a *tatuálás* nem látszott rajta, pedig Bogyesz bácsi nyaranta három-öt lejért megmutatta a színbejátszó kígyót a hátán és a halfarkú leányt a bicepszén. De csak a fiúknak, a lányoktól valamiért félt, azokra rá sem nézett soha.

Ha nagyon beszívott, akkor a családjáról is beszélt, állítólag volt egy leánya, akit a felesége eltüntetett még a bölcsőből, azóta nem tud a nőkre nézni.

Alubabagizike kivétel, rajta sokáig nem látszott, hogy leány, annyira soványan balhéztá át a napokat és rövid volt a haja, meg aztán az *istenfaszája* nélkül nem is kezdte volna el a napot.

Nagyszentjános szabad királyi és fürdővárost egyetlen nevezetesség sem kerülhette el, vendégszerepelt nálunk a Kludsky és a szovjet-kínai nagycirkusz, nagyapám azt állította, mikor kijöttünk az előadásról, hogy izgalmasabb, mint a valódi (ezt akkoriban nem értettem, holott már rádióhallgató voltam, csak hogy a kívánságműsort és nem a híreket hallgattam), járt nálunk Ricky Torrero dél-amerikai bicikliművész, aki a falon fel és le cikázott Bencze Hugi háromkerekű triciklijével és a Pizza Marinát, azt az olasz együttest se felejtjük ki, amelyik kívánságra háromszor egymás után ráadásul elénekelt a Lálélé-lálélét, nem a mánélét, azt nem ismerte akkor még senki emberfia nálunk, mert olyan manyélések nem jártak a mi városunkba, be se mertek volna jönni, nem is lakott kint a Hidegvölgyben csak Manuella, a cigánylány, aki sokkal jobbszívú volt, mint Bogyesz bácsi, mert ingyen is megmutatta a micsodáját és még énekelt is hozzá, hogy szőrös töke van a légynek, ha nem hiszed, gyere nézd meg, de mi volt, mi lehet Ünigéhez a kétfejű gyerkőchöz képest, apám?!!

S ha már a látványosságoknál tartunk, meg kell említenünk a nagyon régi városházát, ami még a középkorban épült, vagyis egyidős volt édesapámmal, aki középkorú volt a család vélekedése szerint, és a villanytelepet, amely arról volt híres, hogy többször adott ki bűgő hangot, sistergő titokzatos és fényes szikrákat, mint áramot, este nem lehetett tanulni, ezért napvilág csináltuk meg a leckéket, másnap jelenteni lehetett, hogy nálunk áramkimaradás volt, ezért nem készítettük el a színes térhatású csavarmenet rajzát Angi tanár úrnak; és mert áramszünet volt, a felnőttek kint ültek a ház előtt és egymásnak meséltek, az emberek átjártak egymáshoz és telente ültek a sötét konyhában és fogadtak egymással, hányszor kísérel meg doktor Maetz Arthur, város főmérnök helyreállítani az áramszolgáltatást, közben mindenkinek rengeteg jó története volt, amelyek sajnos mind azelőtt estek meg, hogy mi megszülettünk volna, ezért nem történt velünk semmi értelmes, mert rossz és eseménytelen korban hoztak világra

szüleink, amikor már a dolgok nem történtek csak az emlékezetben vagy nagyon messze városunktól, túl az óperencián és még annál is távolabb Amerikában vagy a Csendes-óceán térségében. Ezt a „térseget” különösen élveztem, elképzeltem egy hatalmas csendes teret, reggel, alig pirkadatkor, s a közepén ott magasodik, széles kört ír le a nagy csíkos sátor, felvonva lobogó, kifeszítve rengeteg acélos pányva, s benn a reflektorok között meg lehet nézni a mutatványt, kedvünkre bámészkodhatunk, amíg rájövünk a többfejűség titkának nyitjára, Ünigét, a kétfejű babát pedig be lehet sorolni a megszokott dolgok közé, azaz az érdekesség nélkülivé süllyed vissza, mint az iskola vagy az egyetlen főtéri nyilvános vécé takarítónője, a néma Lígyia Zsiga.

A bálnát viszonylag hamar levették műsorról, két hét múltán továbbköltözött a többi kisváros felé. Mi láttuk, amikor szétszavarozták éjjel után, vasból volt, derült ki, vagy erős pléhből, belülről a hűtőberendezés csövei közül a cirkuszosok kivették a szárazkolbászt és a szalonnát, vidáman falatoztak, mint egy hülye gyerekdalban, pálinkát ittak üvegből és ismeretlen nyelven énekeltek valami szomorú és végeérhetetlen dalt. Feltehetően a bálnavadászok norvég himnuszát. De lehet hogy dán volt, mondta sokat sejtetően Albubabagizike, mert sok volt benne az *örgje-mörgje*. Ő később meg is győződhetett róla, mert egyszer csak Koppenhágából írt nekünk egy képeslapot, hogy *itt vagyok, ragyogok, Albu Baba Gizella. Ui. Nem dán volt* - de már csak én tudtam mire is emlékeztet az utolsó három szavával.

Mindez a nyári vakációt megelőző utálatos és idegesítő időszakban volt, amikor a tanárok folyton azt sápítozták, szipogták, sziszegték reánk nézve, hogy le kell zárjalak, édes fiam és nincs csak egy jegyed, mintha nem volt elég, hogy be vagyunk zárva az iskolába kilenc hónapra, még azon belül is - szadista módon le akarnak csukni, hogy jobban kínozhassanak. Szerencsére, már hatodikosok voltunk, tisztában voltunk vele, hogy a lezárást rövidesen követi a szabadlára helyezés, és nekünk pontos ütemtervet kell csinálnunk, hogy ne furdaljon olyan vadul és csillapulat nélkül a lelkiismeret szeptemberben az elszalasztott nyári lehetőségekre, betervezett, de soha teljesedésbe nem ment ügyekre, lehetőségekre visszapillantva.

Ünige jövetelét először nagyapámtól vettem hírül. Az agg újságbetyár (minden hírlapot elolvasott a környéken, az őrizetlen postaládák réme volt) olvasta *Nagyszentjánosi Kisherold* hasábjain, hogy nemsokára városunkba érkezik az utóbbi évek legszenzációsabb látványa, az egyedülálló Ünige, a kétfejű baba. Jegyek elővételében is vásárolhatók a Victoria-patikában, a Sztálin téri kioszkban és a helyszínen, a Csütörtöki Piacon.

Siettem továbbadni a bandának. Jeleztük, hogy Ünigét csak nagyon felkészült embereknek szabad/érdemes megnézni, mert a látvány olyan megrázó, hogy már eddig is számos tragédia történt, többen a helyszínen rogytak össze és súlyos szívbajjal vitték őket a mentők kórházba, máskor az embereken furcsa fásultság vett erőt, midőn kijöttek a sátorból, belátták tökéletlenségüket, hogy csak egyetlen fejjel rendelkeznek, és attól kezdve nem volt semmi értelme az életüknek, mert két fejjel például két filmet lehetett egyszerre nézni, a gyerekek álmukban felzokogtak, ha eszükbe jutott Ünige, amint feléjük nyújtogatta azt a pici kezét, amelyen éppen úgy tíz ujj volt, mint a miénken. Ha nem tizenegy...

Érezhetően idegessé csipkéződött a hangulat az egész városban. Mindenhol Ünigéről beszéltek, a felnőttek szerint valami óriási csalás vagy illuzionista tömeghisztéria, becsapás, eget rázó átverés, hatalmas és sokoldalúan kitervelt lóvátétel lesz végigverve Nagyszentjános szabad királyi stb-n. A cigányoknak sikerült valahonnan megszerezniük az Ünige képét, amelyen homályosan felsejlett, látni véltünk olykor valami kétfejű lényt, olyan volt tisztára, mintha két szál bazsarózsát állítottak volna egy hasas vázába. Tíz lejt is elkértek a szürke, elmosódott, élettleniségében izgatónak képért, nagy erőfeszítések árán vettünk egyet, amit a lezárások alatt vigasz gyanánt nézegettünk. Már nem emlékszem, miről is vitatkoztunk, de tény, hogy körünk-

ből senki sem vonta kétségbe a kétfejű emberek létezését, hiszen volt egy kép a természetrajz könyvünkben a wimbledoni kétfejű bárányról. Ő lehetett Dolly, a klónozott birka őse.

Bogyesz bácsi a bálnakudarc óta revánsra készülődött, folyton azt hangoztatta, hogy ő majd Ünigével olyat tesz, de olyat, hogy arról még a Kisherold is írni fog, sőt a fényképét is közlik teljes életnagyságban. El tudtuk képzelni, hogy erre a különleges alkalomra a újság majd egy méter hatvanszor félméteres formában fog megjelenni, és ki lesz függesztve az összes újságosbódé ablaktábláira. Az sem zavart, hogy Nagyszentjánosban csak egyetlen kiosk volt a Sztálin téren, ahol jegyeket is be lehetett szerezni elővételben. Azt gondolom, mi voltunk az első jegyvásárlók. A szülők különösebb kecmec nélkül kiutalták a kulturális segílyt nekünk, s mi az első sorba váltottunk helyet. Ellentétben ugyanis a bálnával, Ünige köré egész előadást szerveztek.

Bogyesz bácsi mellettünk ült, amikor begördítették a papundeklivel lezárt kerekas tárlót. Színes rikító oldalfalai voltak, a rajzok rajta elég ügyetlenül kavarogtak, mintha mi rajzoltuk volna Angi tanárnak.

Az elmaradhatatlan dobpergés hirtelen felerősödött, amint a doboz falát bontogatni kezdte a cirkuszigazgató. Frakkos úr volt, szép fekete hajjal, még látszott az egész művészfejen a pillanatokkal előbb levett hajháló nyoma. Cilinderét egy pillanatig sem tette fel a fejére. Felálltunk, kihajoltunk, mert az álló doboz belsejét, a látványt még egy sűrű nejlonfátyol is takarta. A várakozást elnyújtották, hogy az embernek majd kiugrott a belvilága.

Nejlon Ünigének csak a kontúrjai derengtek át a rávetülő fényszórók csápjai között. Valóban két fejet láttunk, egy fejletlen gyermekét, akit láthatatlan kötelek tartottak függőlegesen. Mintha terpeszben állna.

Újabb dobinvázio. Még követelőzőbb, még fergetegesebb, mintha a vihar tépázná, rázná az egész cirkuszt. Az igazgató körbetolta a kerekas mutatványos ládát. Mindenütt gyér taps, suttogás, mutogatás. A cselédek már sikoltoztak, mintha a bakák fogdosnák hátul a lépcsőházban, ám az diri erélyesen csettintett az ostorával (honnan vette elő és mikor?), és a cselédmacskák meghunyászkodtak.

Egy segéd egyetlen rántással eltüntette a műanyag csomagolást, és ott állott, függött előttünk Ünige, a kétfejű bébi. Félelmetes volt, nevetséges, hülyeség, lenyűgöző, felháborító, valószínűtlen, mesés, hihetetlen, vagány, alpári. Nem lehet igazi, kiabáltuk egyszerre magunkról megfélelkezve és közben Bogyeszre pillantottam, hogy egy másodpercig fellelegezzek, szabaduljak az élmény kalapácsütései alól.

Bogyesz valamit motyogott, teljesen kigyúlt a tekintete, megváltozott az arca, a szokott fölényeskedőből ámokfutó lett. Mintha dróton rángatnák, átugorta a mellvédet és a vastag fűrészpörban a manézs közepére, a kétfejű gyermek felé botorkált. Mit botladozott? Ment, mind nagyobbbat lépett, a végén már szaladt.

Nem volt senki a közelben, aki lefoghatta volna.

A közönség váratlanul elhallgatott. A hirtelen beállott csendben hallottuk, hogy egyre ismételtette, folyton csak azt kiabálta:

Édes kislányom, csakhogy megvagy... Megvagy... Mit csinált veled az anyád, édes kislányom, jaj, mit csináltak veled...

Még akkor is ezt kiabálta, amikor elvitték a mentők. Mesélik, hogy szétbomlott az agya, mindörökre elcsavargott az elméje a háztól. Megháborodott. Ekkor értettem meg igazán a kifejezést, amit addig gond nélkül egymásra spricceltünk. Bedugták a dicsői sárgaházba. Többé senki közülünk nem találkozott vele.

Holott Alubabagizike azt írta egy lapon nemrég Koppenhágából, hogy ő pontosan tudja: Ünige viaszból volt.

Amikor egy e-mailban visszakérdeztem, honnan veszi ezt a bődületes marhaságot, bevallotta, a férje családja volt annakidején a cirkusz bérlője.

ZÖLDCSÜTÖRTÖK

Barátaink rendszeresen küldenek csomagot húsvétra, karácsonyra, hamvazószerdára, pünkösdre és/vagy zöldcsütörtökre. A dolog rendszerint mulattat, hiszen mi közöm nekem ezekhez az ünnepekhez, melyeket nem szoktam megünnepelni. Mióta nálunk is megtörtént a nagy átállás, és a születésem előtti munkaszüneti napoknak nyilvánított piros betűsők újra elfoglalták helyüket a nemzetek feletti nagy évészeti alkalmak sorában, nyíltan szabad és lehet bőfögni és epegőrcsökben fetrengeni, a zöldcsütörtök értelme megnyilatkozott előttem is.

Barátaim ajándékai persze elárasztanak, hömpölygő nagy folyamként ömlenek felénk, házunk a demokrácia kitörése után rövidesen fölöttébb szűknek bizonyult, már nem tudtuk befogadni a sok másodkezes ruhácskát, eszmét, göncöt, terítőt, párnahuzatot, apródcska használati és használat utáni tárgyat. Babarózsa samponok és mese-kék szappanok habzottak a jövő felé, egyelőre utalásszerűen a csomagon feltüntetett ábra sugallta reménységgel (az operákat a tévé nyújtja korlátlan mennyiségben), halomban állott házunk táján a csudagyógyszer, karizma-kenőcs, a fertőtlenített egyszer használatos műkézrátétel hozzávaló abrosszal, vér-, víz- és égyomás csökkentő, látomásgerjesztő és tanyasi gémelő növénytápszer, csiklandós fecskendő, norvég terpesz tuskó és libabőr utánzatú Chemmert melegítő...

Felsorolni sem tudom a rengeteg hasznos tárgyat, amelyek a diktatúrák idején mind fájdalomosan hiányoztak. Álmodni sem mertünk például családommal együtt a kakaós cibóriumról, a tojásfestékben oldható bordásfalról, a millenium típusú díjbeszedő automatáról, hogy csak a legkézenfekvőbb dolgokat említsem hamarjában. Családom egyik ámulatból a másikba zuhant, hullott, esett, bukdácsolt, javíthatatlanul optimistáknak bizonyultunk: folyton abban reménykedtünk, hogy egyszer csak megkérdezik: mit is szeretnétek Mikulásra, kiskarácsonyra, Mária mennybemenetelére, Bejglitörő Szent Gergely napjára. Honnan is sejthettük volna, hogy ennyi kiváló alkalmat, rendkívüli napot, jeles ünnepet rejt a kalendárium. Mi aztán egészen elvultunk a május elsejével, régebben november hetedike is jelezte részvételét az ünnepkörben, és augusztus 23-val, amikor eljöttek értünk felszabadítóink, utóbb erről a napról azt tanította a bukaresti bátyuskánk, hogy magamagát szabadította fel egy fegyveres kétkezi csapat, aki ezek után sem nyitott second hand üzleteket, mert életterlen kiváltságos volta mindenki előtt nyilvánvalóvá vált, fiaiban viszont minden hatalmat és kíváncsi útlevélet megszerzett - mindent a maga idejében -, és az is világosan felderengett a gondolkozó fők előtt, hogy az egész ország az újonnan egybeszerkesztett ideológia szempontjából second-handnek bizonyult.

De nem kérdeztek meg. Nem volt mikor. Telefonhívásokkal nem rabolták az időnkét és szabadságunkat, levelet ritkán küldözgettek, minek következtében feltalálták az elektromos postát, és kiderült, hogy mi keletiek hamarabb megtanultuk a számítógépek kezelését, mint odaát, ahol pedig ez idáig is minden akadály nélkül meg lehetett ülni, torozható volt a vízkereszt, a Fagylaltállító Milánói Nagy Humbug harmadik napja és kóser éjjeli cigarettát lehetett vásárolni a satupad alatt is. Kapcsolataink szinte kizárólag a csomagokra korlátozódtak. Régi nagy papírládákban érkeztek, le- és átragasztva barna szalagokkal, átlátszó fél méter széles cellux-járdákkal. Mondanom sem: kell külön kerékpársávvál.

A csomagok jövetele, kézhez vétele ünnep volt már önmagában is. Kisebb ünnepély külön rítussal, amely jóformán észrevétlenül - ha nem lennék olyan átkozottul racionalista, azt is megkockáztatnám, tulajdonképpen nélkülünk - alakult ki és vált hemoglobinállományuk alkotórészévé. Nagyanyánk hazahozta taxival a csomagot a postáról A bérkocsis - szépanyánk már csak így nevezte a bérelt gépkocsi pilótáját - felcigölte a kilencedik félemeletre, aztán leszedték a két ajtószárnyat, hogy kényelmesen beférjen a cigölő bérember. Kapott egy pohár

ezerjőfűből készült teát, nagymama máig sem árulta el a recipéjét, ígérte, majd halála után megtalálhatjuk személyes holmija közé keverten, azé a hitbizomány, aki elsőnek fedezi fel. (Én már most beiratkoztam egy tanfolyamra: többször megfordultam egy régiségkereskedőnél, akiről az a hír járja, hogy roppant gyorsan, szakszerűen és fájdalommentesen tud hagyatékokat likvidálni, szerencsés kézzel verte meg a természet, pillanatok alatt jótételező családi titkokra derít fényt). A pacák meg van győződve, hogy valami különleges italt kapott poharába, beleszücsöl udvariasan, kis viszolygás hullámszik végig vonásain, mint, amikor a szél belekap a nagyra nőtt zöld vetésbe, óvatosan, minden szörnyűségtől fázva udvarias undorral engedi le az első kortyot, melegség járja át a nyelőcsővét, rőzsetüzek lobbannak fel belsejében. Nekibátorodik, kihajtja a pohárkát fenéig, még udvarias köhint is, mint aki kérne még egy keveset, csak hogy élesebben élvezhesse, majd tisztábban emlékezhessen a különös ízre. Ekkor nagyapám, aki soha semmibe nem szól bele, kivéve az italokat, hiába na, kibújik belőle ilyenkor a nyugalmazott gyógyszerészi irány, *nem fog megártani, fiatalember?* kérdi felvont szemöldökkel, mint egy tévés nyelvlecke mutatóanyosa. A csomaghordó még nem tudja, hogy máris felöntött a garatra, holott egyetlen egy csepp alkohol sincs nagyanyám természetes koholmányában, ilyenkor leinti az öreget: *ugyan, papa, ennyitől?*

Lent a lépcsők aljában már érez valami kellemes szédületet, nem ül a volánhoz, inkább sétál egyet, de mire elér a ház előtt szorgoskodó kisparkban álló hatodik-hetedik nyugszékhez, már csak belefördül és olyan kéjesen nyújtózkodik ki, mint aki szeretője nyoszolyájába fordulna bele, behunyja a szemét, úgy várja, amíg a cicababa is ledobja blúzá és mellfogó ikerkosarát.

Ez az a perc, amikor nagyanyám kinéz az ablakon és odaszól Bence nagybátyámnak, kezdeted édes fiam, Fidél-Benedek.

Mindig reá kell várnunk, noha régóta nyugdíjas, a postán volt a külföldi csomagok ellenőre, vámtiszt, bizalmi férfiú, egyszerűbben szólva Rama-fürkész, ahogyan a háta mögött a család hívta. Fidél bácsi egy erre a célra rendszeresített vágó-szűrőfegyverrel egyetlen metszéssel felpattantotta a cellux-szalagokat és köteleket, a csomagon semmi sem látszott, mintha *virgo intacta* lett volna, de a látvány csalókanak bizonyult, pajtikáim, ugyanis az éles fürkész-szerszámmal kezelt csomag csak a felületes szemlélő számára volt érintetlen, ha erősebben megragadtad, a csomag fedele széttárult, az alatta levő hólyagos védőburkolat hátrapöndörödött, a láda tartalmára fény derülhetett. De addigra már Fidél bátyám szerepe éppen lejárt, az *abgang* elkerülhetetlen volt.

Ekkor következtem én, akinek állítólag kivételesen szerencsés keze van, hiszen amire csak ráteszem a kezemet, az eltörik, megszakad benne a szufla, áram, folyadék és testnedv. Nagyanyám mégis ragaszkodik hozzá, hogy én vegyem ki egyenként, bekötött szemmel a tárgyakat. A dolgokat. *Les choses*. Valami oknál fogva nagyanyám - e régimódi illatozó dáma - előnybe részesíti a francia nyelvet a cucc-némettel szemben, nem is szólva anti-anglománia-járól. Bekötik a szememet azzal a virágos kendővel, amelyet még Elvira néni, anyuka kisebbik húga hagyott a családra, amikor kivándorolt a pampákra és zománcozott málnaszedő vedreket kezdett el gyártani férjével, a méla Tóth Egonnal együtt. (Állítólag az indiánok utódai majd felvesznek az efféle vedrekért, nagyon hasonlítanak ugyanis azokra különleges edényekre, amelyekbe felfogták az áldozatok élő szívét még a *conquista* előtt az ő áldozó csütörtökjeiken.) Én vaktában tehát, belemarkolok a doboz belsejébe, megrántok valamit, ha reccsenés után sem szakadt széjjel, akkor kiemelik, szétterítik, ezalatt természetesen leoldhatom az elvira-kendőt a szememről, felpróbáljuk, magunkhoz mérjük, illegünk-billegünk benne nagyanyánk parancsára, a tükör előtt pukedlizünk, valaki lenyesi a kilógó cérnaszálakat, biztosítjuk egymást, hogy soha semmi nem állt jobban a próbaáldozaton, közben azért szurkolunk, hogy nehogy nekünk jusson, valami jobbat, biztatóbb darabot remélünk a láda mélyből. Rugós

pulóvert, babos tornanadrágot majolika berakással, hagymakupolás deklit, nagy kötött, bolyhos sajtos laskát. Ezek viszont szinte soha sem érkeznek.

Korábban reménykedtünk olvasnivalóban is, például megnéztük, milyen újságokba csomagolják a *les choses*-okat, de fájdalom, nem volt sem *Der Spiegel*, sem a *Katmandou Illustrated News*, *Paris Match*. Csak randa mácsó újságok, *Bravo*, *Uylenspiegel*, *Emigrantszkaja Gazeta*. Anyám mindig azon a véleményen volt, hogy aki innen elcsalinkázik, annak többé nem jut ideje olvasásra, mi gyerekek becsüljük meg honunkat, ahol nem sok mindene akad az embernek, de elegendő ideje származik egy-egy igazi könyvre, jó irodalomra. Mert ezekben viszont mi vagyunk krózosok, dáriuszok és rotschildok, hogy csak a három leggazdagabb rokonunkat soroljam fel, tódította nem kis malíciával.

Végül csak gazdája akadt a szakítópróbát megjárt öltözéki kelléknek. Az illető titokban duzzogott, holott nagymama úgy érezte, megint volt egy méltányolható dobása, egy jó cselekedete, amelyet az égben a javára fognak írni. Nagyon vastag lehetett már az a mennyei főkönyv, a követel oldal felé borult az egyenleg. Bizton számíthattunk arra, hogy ha még érkezik néhány csomag - érkezik (a szerk. utólagos megjegyzése) - akkor a főkönyv valamelyikünk fejébe szakad egy véletlen délutánon, amikor vívőleckére sietek, vagy húgaim kimennek a telepre szerezcsenfügét szedni az ezerjőteához. Nagyanyánk ebben a tekintetben is sérthetetlennek és tévedhetetlennek bizonyult.

Nekem ismét besötétítették a tekintetemet, újfent dughattam bele a kezemet - váltakozva a balt és a jobbat, valamilyen nagymama által diktált algoritmus szerint - a feneketlen kincses ládába és ránthattam elő a sorsolásra szánt ajándékokat.

A maradékot, a tépett, zúzott, a szilárdságtani kísérlet terhelésen megbukott vackokat (ezek elnyerhették olykor a *cucc* megvető nevezetet) csomóba szedtük. *Sándor fiam*, azaz apám, a székel ezermester és garabonciás silécsjavító megvarrta, összeragasztotta, egybeszegecselte, kitisztította, beállította, helyrepopozta, kiegyengette, eldolgozta a vacakok (olykor már-már cuccok) hibáit, sebeit, félszégüket, nyikorgásukat olajjal enyhítette, felvarrta a ráncokat és elvitte az aggmen- és árvaházba, odaajándékozta egy félszemű, de becsületes zálogházi becsüsnek. Apácákra és kolostora gyűjtögető vándor görögkeleti szerzetesekre sózta. A legritkább esetben jutottak el az ócskapiac kikötőjébe. Nem, semmit sem pénzzé tenni abból, amiért *mi* sem adtunk semmit, amelynek megalkotásához, megszerzéséhez nem járultunk hozzá izomerővel és észellel.

Javíthatatlanul derűlátók voltunk. Úgy emlékszem, hogy ez a mondat már előfordult az elbeszélés során. Hittük, hogy egyszer valaki meghív bennünket *Csomagland*-be, ott lehetünk a *les choses* kiválasztásánál, egyenként meghányjuk-vetjük, hosszasan taglaljuk, elemezzük a vásárlás és/vagy begyűjtés pillanatában, tényleg megérdemljük, avagy érdemtelenül bitorolnánk a lúdbőr utánzatú párnacihát, kihántjuk a jelenségek és mozgások rejtett velejét a közönyös és durva burokból, a céladományok értelmét, címzettjét, használhatóságát, miértjét fogjuk megadni, válaszra méltatni. Ők fegyelmezett katonaként tudomásul veszik, hogy például narancsillat göndörítő-kefére és sikolyára nincs szükségünk, a vihorlátokat az idén nem fogjuk kelengyézni, mert már elkéstünk a jarovizációval is. Ott leszünk, amikor részletes kísérőlevelet is mellékelnek a csomaghoz, ebben pedig feltüntetik tételeken és kétséget kizáróan: kinek szól a feliratos kezeslábas, kinek a *majorka*, ki öltheti magára a magas nyakú téli szemerkélőt és ki viheti haza herr Günther Werner meditációs terempipogtyát.

Emlékszem, ez a régi malterra emlékeztető szilárd halmazállapotú élőlény - főleg kihűlt tornatermekben él, edzőruhákban tenyészik, másnapos veritékkel táplálkozik - sok vitát váltott ki. Zöldcsütörtökön vagy zöldcsütörtökre érkezett, csak a *zöldnek* van jelentősége, tény, hogy

hiába gépkocsizott be érte a főpostára öreganyám. A postamesterné azon módra közölte, hogy *asszonyom, a küldeményt nem lehet felvenni, akarom mondani kiváltani, hiába is lobogtatja azt a nyamvadt szelvényt* - elképzeltető mitől ragadtatta magát a postamesterné ekkora közönségességre, amint azt is könnyen magunk elé képzelhetjük, szépanyánk miféle ostrom-technikára ragadtatta magát az első próbálkozások kudarca nyomán - *hiába is ágál, maga agilis aggmenházi szökevény, a terempipogya itt marad a postai dolgozók tornatermében, a Postás SE klub öltözőjében, egészen pontosan negyvennapos karanténban*. Hozta meg döntését, nem értve a tudálékos szóismétlésből fakadó komikumot, azt, hogy miért mosolyodtunk el valamennyien. Addigra ugyanis, legszebbanyánk már csomagból származó mobiltelefonján összetrombitálta a családi falanxot, alakzatba rendeződve hatoltunk be a főpostára. Fidél bátyánk bízott régi ismeretségében, apánk feliratos táblát is szerkesztett, az emberi jogokra hivatkozva a demokratikus, szabad csomagkiadás mellett tüntetett. A sajtó képviselőivel csínján bántunk, de azért távol tartottuk a történésektől, ugyanis nagyanyánk franciául szólt reánk: *pas devant les domestiques*.

A pipogya a kék-fehér mentolos futóruha redői közül egyszer-egyszer reánk pislogott, láttuk rajta, hogy szomorú, a hűség ébredezett a tekintetében, holott még nem is simogathattuk meg, ugyanis ráébredt, mi leszünk jövőendő gazdái. Elfogadott, értitek, első pillantásra elfogadott bennünket. Hihetetlenül értelmes és érzelmes állatkák ezek a terempipogya, különösen a hullott malter színűek. A másik, a közönséges henrikpipogya például még számolni sem tud.

Zöldcsütörtökre otthon lesz Önöknél, biztosított a postaügyi miniszter éppen Csúcsváron tartózkodó polgári ruhás ellenőre, aki a ribillióra maga is megjelent az ügyfélszolgálati helyiségben. Ez hatott. *Ja, zöldcsütörtökre, akkor jó*, higgadt meg váratlanul idős nőrokonunk. Összeszedte magát, retiküljéből előkereste azt a püspöklila rúzsot, holott soha nem volt papfaló, amelyet tűzön-vízen át megszerzett, kitaposott a Nyugatra szakadt rokonságból, barátaink barátaiból. Örökösen ez a B 678-as bombázórúzs kellett az ajakára. Ezt még Párizsban tanácsolta neki madamme H., midőn öreganyánk társalkodónő volt Apponyi Geraldine és Helena Rubinstein mellett.

Mi az a zöldcsütörtök, Madame Bellemère, kérdeztük tőle szinte kórusban, amint kiléptünk a posta épületéből. Valami jelbeszédre gyanakodtunk vagy rejtett politikai fenyegetésre, olyanra, mint sohanapján vaskedden, vagy mint Nárítyenben jégaszaláskor, amivel kedvünket szegték, indulatainkat gallyazták le egykor egyenes ági felmenőink.

Nyuszikáim, megint az az átkozott komcsi hatalom hagyott nyolcvan esztendőig gyógyuló sérüléseket öntudatotonon, feddett, korholt, oktatott nagyanyánk. *A zöldcsütörtök a katolikus vidékeken a terméshozó rítusok ideje, ilyenkor járják körül húsvét előtt a határt, s kérnek bő termést az Istentől*. Szabatos volt a magyarázat, mint a Néprajzi Lexikon ötödik kötete. Elszégyelltük magunkat, hiszen egykor őseink biztosan hódoltak ennek a termékenységgrítusnak, résztvevői voltak, mára azonban nekünk csak a határjárás maradt belőle - Schengen ide-Schengen oda és a vízumkényszer hazánk polgárai számára. *Meddig még?* - A költői kérdés öcséimtől származott, akik még soha nem voltak külföldön.

Zöldcsütörtökig éppen harminckilenc nap van még - mondtam felderülve. Az én erősségem a kalendárium folytonos búvárlása, eldöntöttem ugyanis, hogy naptártudós leszek, bár fogalmam sincs, hol tanítanak efféle tantárgyat, hol kell majd magiszteri és doktori vizsgákon átbukdácsolnom, amíg a PhD-vel büszkélkedve pórázon sétáltathatom a város főterén, a korszón föl és alá az első csúcsvári terempipogya.

*Nyuszi koma, a terempipogyát nem lehet pórázon vezetgetni, mint az ölebet, oktatott ki jószágos fölénnyel nagymamám, piciny bárányom, csak a tornatermekben érzi jól magát, hallhattátok, másnapos izzadsággal táplálkozik. Ebből fedezi ugyanis a fehérjeszükségletét. Le kell dobni az átizzadt, csatakos atlétatrikót, gatyóreszt, edzőruhát a padlóra. A természetes pipogya éjjel settenkedik oda, tévedhetetlen ösztönrel kiszívja az izzadmányt, a ruha ettől felfrissül, olyan rugalmas és illatos lesz, mint újkorában. Roppant hasznos, környezetkímélő állat. Tartását csak most rendszerezítették az EU-országokban, holott már Hüppokratész is említi, hogy az egyiptomiak ismerték és szerették az állatát. Még a fáraó sírjába is odatették hatodik. Ramszesz korától kezdődően. Aki nem hiszi járjon utána, fricskázott meg bennünket, hogy tudása fölötti ámulatunkat némiképpen csökkentse. Ki hitte volna, hogy szépanyánk ennyire figyelemmel követi a *Science et Vie* évfolyamait és az *Animal Planet* műsorait. Bezzeg mi csak hírlapokat olvasunk, a híradók és az akciófilmek érdekelnek a kábelrengetegben.*

Még mindig nem értettük, mi az összefüggés a zöldcsütörtök és pipogyák között. Én példának okáért nagyon primitív magyarázatnak tartottam volna, ha nagymama azt mondja, hogy a pipogya környezetbarát és zöldcsütörtök a természetvédelem nemzetközi napja lett UNESCO-s alapon.

*Ugyan, Cureszke, mondta nekem kedvesen. Megint nem figyeltek a nagyvilágra. A feddő intés mindannyiunknak szólt, akik nem olvasunk idegen nyelveken. Volt egy kis elejtett hír a *Science et Vie* legutóbbi számában. A pipogyák (lat. Pitzcan Ciroasca) egész családját - a malterost, a henriket, hályogos talpút és a keresztszemest egyaránt - védetté nyilvánították. Mi több, a jövő esztendőőtől kezdve ez lesz az egyesült Európa természetvédelmi mozgalmainak logója, szimbólumállata.*

És? Tudtuk, hogy tartogat még valami vaskos meglepetést idős nőrokonunk, a mater familias.

És, és? Ne legyetek mamlaszok. A BBC egyik éjjeli adásában hallottam, hogy javaslat született, amelyet nemsokára meg fognak vitatni Strasbourgban, az európai parlament következő ülésén. Jól mondom? Biztosítottuk, hogy nagymama szellemi frissessége sokkal ruganyosabb, mint a miénk együtt és külön-külön. Arról van tehát szó, hogy minek utána az egyes jelölt-országok esetében a csatlakozás elhúzódhat, fölöttébb vontatott és kelleetlenül folyó, nyúlós, nyögvenyelős, lehetőséget kívánnak biztosítani az egyes családok egyéni csatlakozásához. Még a tagországgá válás előtt. Ezt hallhatták a ti barátaitok, rokonaink, ezért küldték a szimbólumlényt. A pipogyák felmutatása a jelentéstevők, az ún. riportörök előtt - biztos repülőjegy Európa felé.

S akkor mit számít az a negyven nap zöldcsütörtökig? Hisz' Noé is kibírta. Hát még a mi családunk, aranycsimbókjaim?!!

.oOo.